

Leo Taner

Zapovijedi kao pomoć u životu

Deset zapovijedi nanovo protumačene

Sadržaj

Uvod

Biblijska predaja
Jedan dar ljubavi

Prva ploča Saveza

Nemaj drugih bogova uz mene
Ne pravi sebi sliku Boga
Ne izusti ime Gospodina Boga svoga uzalud
Spomeni se da svetkuješ Dan Gospodnji

Druga ploča Saveza

Poštuj oca i majku
Ne ubij
Ne krši braka
Ne ukradi
Ne reci lažna svjedočanstva na bližnjega svoga
Ne poželi partnera (muža, žene) bližnjega svoga
Ne poželi nikakve stvari bližnjega svoga

Zaključna misao: Svjedočiti Božje srce

Poticaji za male grupe

Literatura
Napomene

Uvod

Deset zapovijedi – barem one koje se odnose na zajednički život ljudi – danas su diljem čitavoga svijeta poznate. I ljudi koji ne ispovijedaju židovsku ili kršćansku vjeru, vide u ovim zapovijedima najznačajnija pravila za zajednički život ljudi.

Zapovijedi su pomoć u životu. Jer ako ljudi više ne znaju što je dobro i ispravno, ako se više ne drže unaprijed zadanih pravila i mjerila, svijet tada neće postati čovječniji. Naprotiv, svijet bez zapovijedi zadaje strah. Nemaš se više u što pouzdati. Ako se na cesti (lici) ne možemo pouzdati da će se prometna pravila poštivati, tada za posljedicu imamo kaos, mrtve u prometu, nesigurnost i strah.

Slično je s moralnim zapovijedima. Ako nije moguće pouzdati se u iskrenost, ako ubojstvo i krađa postaju kavaliski prijestup, ako brak više nije svet, raspada se poredak i širi nesigurnost. Bez zapovijedi društvo gubi svoj nosivi temelj.

1. Biblijska predaja

Tražimo li u Bibliji doslovan tekst Deset zapovijedi, tada možemo ustanoviti da u Bibliji postoje dvije različite predaje o Deset zapovijedi, koje stoje u različitim knjigama Biblije i u malo pojedinosti odudaraju jedna od druge. Prvi prikaz Deset zapovijedi nalazimo u Knjizi „Izlaska“, u kojoj se nalaze pripovijesti o izlasku iz Egipta. Ondje je doslovan tekst o Deset zapovijedi umetnut u pripovijest o Pojavku Jahve na gori Sinaju.

Drugi prikaz Deset zapovijedi nalazimo u jednoj knjizi Staroga zavjeta koju se naziva „Deutoronomij = Ponovljeni zakon“ ili „Mojsijevo Petoknjižje. Pisci ove knjige donose tekst o Deset zapovijedi u jednome Mojsijevu govoru.¹

¹ Sadržajno se ove dvije predaje razlikuju u sljedećem: Druga zapovijed (poštivanje Božjeg imena) formulirana je različito. Kod zabrane požudne želje (deveta i

Obje predaju upućuju na božansko podrijetlo. U obje knjige je sam Bog taj koji je zapovijedi napisao. *Kad Jahve svrši svoj razgovor s Mojsijem na Sinajskom brdu, dade mu dvije ploče Svjedočanstva, ploče kamene, ispisane prstom Božjim*“ (Izl 31,18; usp. i Pnz 5,22-23: *„Te je riječi na brdu, usred ognja, oblaka i guste tmine, jakim glasom upravio Jahve svemu vašem zboru. Ništa nije dodavao nego ih je ispisao na dvije kamene ploče te ih predao meni“*).

Za Bibliju su Deset zapovijedi Božje riječi ljudima, stoga se često nazivaju i „Deset riječi“. Danas za Deset zapovijedi često rabimo tuđicu „Dekalog“. Ova riječ dolazi iz grčkoga jezika a prevedena glasi: Deset riječi (deka = deset, logos = riječ).

U Bibliji zapovijedi nisu označene brojevima. Tako je tijekom vremena dolazilo do različitih svrstavanja zapovijedi. Starokršćanska tradicija priklonila se brojanju svetoga Augustina, a toga se drži i Katekizam katoličke Crkve. Tako se i mi u ovoj knjizi držimo toga brojanja.

Kako dolazi do broja deset, kad u obje predaje zapovijedi nisu označene brojevima? Izraelski narod je spočetka bio nomadski narod. U takvu narodu bilo je uobičajeno da otac svojoj djeci najvažnije načine ponašanja prenese tako da ih ona mogu dobro zapamtiti. Niz od deset praktična je pomoć da se najvažniji oblici ponašanja nabroje na deset prstiju. K tomu se u Ponovljenom Zakonu 4,13 i 10,4 jasno navodi broj deset: *„Objavio vam je svoj Savez i naložio vam da ga vršite – Deset zapovijedi, što ih ispisa na dvije kamene ploče“* (Pnz 4,13).

Isus i Deset zapovijedi

Vjerni Židovi svakodnevno su recitirali takozvani „Šema Izrael“: *„Čuj, Izraele! Jahve je Bog naš, Jahve je jedan! Zato ljubi Jahvu, Boga svoga, svim srcem svojim, svom dušom svojom i svom snagom svojom...“* (Pnz 6,4-5). Ovaj „Šema Izrael bio je i jest srž židovske vjere. Sadržavao je u Isusovo vrijeme, barem u hramskoj liturgiji,

deseta zapovijed) u drugoj verziji Ponovljenog zakona žena više nije spomenuta među muževim dobrima, nego se navodi kao samostojna zapovijed.

Dekalog je prema tomu za Isusa (On, kao i apostoli bili su židovski vjernici) spadao u srž objave volje Njegova nebeskog Oca.

Stoga je Isus u razgovoru s bogatim mladićem citirao pet naputaka iz Dekaloga, takoreći kao uvjet ulaska u Božje kraljevstvo. Ali to nije sve. „*Isus ga nato pogleda, zavoli ga i rekne mu: 'Jedno ti nedostaje! Idi i što imaš, prodaj i podaj siromasima pa ćeš imati blago na nebu. A onda dođi i idi za mnom'*“ (Mk 10,21). Ovo „Idi za mnom“ može upućivati na to da nije važno samo izvanjsko vršenje zapovijedi, nego najnutarnija motivacija: Radi se o osobnoj – u nasljedovanju Isusa – življenoj ljubavi.

Sam Pavao, koji je prema mnogim židovskim zakonima zauzimao kritičan stav, cijenio je pritom Dekalog uvijek kao „Božju riječ“, kao što svjedoči u Poslanici Rimljanima: „*Uistinu: Ne čini preljuba! Ne ubij! Ne ukradi! Ne poželi! i ima li koja druga zapovijed, sažeta je u ovoj riječi: Ljubi svoga bližnjega kao sebe samoga. Ljubav bližnjemu zla ne čini. Punina dakle Zakona jest ljubav*“ (Rim13,9-10).

Sažimajući možemo reći: Deset zapovijedi su i za Novi zavjet izraz Božje volje. Jer u Deset zapovijedi sažeta je zapovijed ljubavi, kao što se to pokazuje u Isusovu odgovoru jednomu od pismoznanaca: *Prva je: Slušaj, Izraele! Gospodin Bog naš Gospodin je jedini. Zato ljubi Gospodina Boga svojega iz svega srca svojega, i iz sve duše svoje, i iz svega uma svoga, i iz sve snage svoje*“ (Mk 12,29-30). Ovdje su zapovijedi I-III pozitivno sažete sa „Slušaj Boga i ljubi Ga svim srcem“.

Isus zatim nastavlja: „*Druga je: Ljubi svoga bližnjega kao sebe samoga. Nema druge zapovijedi veće od tih*“ (Mk 12,31). Zapovijedi IV-X ovdje su formulirane pozitivno: „Ljubi svoga bližnjega kao sebe samoga“.

Povezivanje ljubavi prema Bogu i ljubavi prema bližnjemu pokazuje da je i Dekalog jedinstvo. Oboje pripada skupa. Niti jednostrani „vertikalizam“ (ljubav prema Bogu), niti jednostrani „horizontalizam“ (ljubav prema bližnjemu ne odgovaraju biblijskoj predodžbi.

Kateheza za pripravnike na krštenje

Prva kršćanska zajednica pozivala se više na Blaženstva i Besjedu na gori, nego na Deset zapovijedi. U tome je otkrivala ono novo i oslobađajuće Evanđelja.

Ali kad se Crkva od 4. stoljeća morala razračunavati prije svega s poganskom okolinom, rasla je potreba da se ponovno vrati korijenima. Tako su Deset zapovijedi od 4. stoljeća, i pod utjecajem Augustina (354.-430) spadale u katehezu pripravnika na krštenje.

U vrijeme poslije Drugoga vatikanskog koncila nanovo je, posebno u svakodnevnome životu, otkriveno Evanđelje. Djelovanje Duha Svetoga i uzajamna solidarnost nailazili su na veću pozornost. U to vrijeme smo ponovno u situaciji u kojoj vidimo porast novopoganskih utjecaja. Stoga je na nov način važno razmatrati tih Deset riječi polazeći od biblijskoga podrijetla i prenositi ih na naš život.

2. Jedan dar ljubavi

Nemali broj ljudi ima danas muke sa zapovijedima. Oni u njima vide sužavanje njihova života. Ali Izraelski narod gledao ih je bitno drukčije.

Ključ za razumijevanje

U „Heidelberškome katekizmu“ (1563.) zapovijedi usvrstane u rubrici „O zahvalnosti“. To nas upućuje na ispravan trag, koji nam otkriva srž Deset zapovijedi i time nam daje pronaći ključ za pravilno razumijevanje.

(Napomena: Sljedeću usporedbu, ovisno o osobnoj situaciji odnosa, moguće je doživjeti kao poteškoću. Ona nam kao slika treba pokazati pristup do srži Saveza s Bogom. Svi smo mi, svejedno kako naša životna situacija izgledala, pozvani u Savez s „Velikom ljubavi“).

Uzmimo, neka osoba nakon puno godina čeznutljiva izgledanja posve nenadano nađe krasna čovjeka i taj darovani odnos ju učini

presretnom. Ovo prijateljstvo djeluje toliko dobro, obogaćuje život njih dvoje i daje njihovoj svakodnevici novi, duboki smisao. Uzajamno prijateljstvo raste i oni jednoga dana odluče izreći jedno drugomu doživotno Da: Vjenčaju se i puni radosti sklope savez!

Budući da su sada ovo prijateljstvo i ovaj savez oboma važni, razmišljaju što bi ovaj odnos moglo održati životnim i produbiti. Ovo i zato jer oboje u svome srcu otkrivaju i raskorak ((razdor, neslogu). Zato su oboje razradili neka pravila koja im pomažu da svoje vlastite raskorake nadvladaju te mogu primiti i produbiti čudesan dar ljubavi. Tako su oboje ljubećih otkrili „zakone saveza“ koje sada hoće živjeti i to u ljubavi i iz zahvalnosti za dar ovoga odnosa.

Neće uvijek obje gore spomenute osobe imati volje za sve ove „zakone saveza“. Ali iz ljubavi prema čudesnome daru svoga odnosa držat će zapovijedi i onda kad se traži žrtva, odricanje od komotnosti ili napuštanje sebičnih interesa. Odluka iz slobodne ljubavi najnutarnija je motivacija, ključ do sreće!

Izabranje za narod saveza

Slično se dogodilo i narodu Izraelu. On je bio u Egiptu izručen faraonu. Ljudi su bili iskorištavani i zlostavljani kao robovi. Nisu imali nikakva dostojanstva, nikakvih prava i bili su bez vlastitoga identiteta. Bili su „ništa“, bez ikakva značenja. Tada je Jahve pun smilovanja zahvatio. Oslobodio je narod iz egipatskoga ropstva i darovao im novu zemlju.

Vrhunac iskustva ove Jahvine ljubavi bilo je sklapanje Saveza na brdu Sinaju. Ondje je On rekao: Ja ću biti tvoj Bog a ti ćeš biti moj narod! Sam Bog je izabrao ovo „ništa“ za svoj narod! Kojega li dostojanstva, kojega li dara!

Prije nego je Mojsije objavio Deset zapovijedi, govori Jahve o pozivu Božjega naroda: „*Ovako kaži domu Jakovljevu, proglasi djeci Izraelovoj: 'Vi ste vidjeli što sam učinio Egipćanima; kako sam vas nosio na orlovskim krilima i k sebi vas doveo. Stoga, budete li mi se vjerno pokoravali i držali moj Savez, vi ćete mi biti predraga svojina mimo sve narode – ta moj je sav svijet! – vi ćete mi biti kraljevstvo*

svećenika, narod svet.' Tim riječima oslovi Izraelce“ (Izl 19,4-6). Izrael, ali i mi, postajemo u sklapanju Saveza odlikovani. Mi postajemo njegova predraga svojina koja je Njemu posebno draga. On svoj narod čini kraljevstvom svećenika, koji ima udjela na Njegovoj svetosti. On je dakle izuzet i izdignut iz svijeta.

Govor ljubavi i povjerenja

Kod ovoga sklapanja Saveza Jahve je rekao svome narodu: „Da bi i dalje mogao živjeti u ovoj novoj slobodi, u ovoj sreći i u ovome dostojanstvu, dajem ti sada desetostruku pomoć, deset ponuda.“ U skladu s time stoji naslov, veliki naslov iznad Dekaloga: „*Ja sam Jahve, Bog tvoj, koji sam te izveo iz zemlje egipatske, iz kuće ropstva*“ (Pnz 5,6).

Slijedimo značenje ovih riječi: „*Jahve*“ znači s jedne strane: Ja sam neraspoloživi Bog (kojim nije moguće raspolagati), slobodan i suveren, koji će uvijek i u svim situacijama biti tu. I dalje „*Jahve*“ znači: Ja sam onaj koji je uvijek i u svim situacijama tu za tebe, tu jesam i bit ću tu za tvoju pravu sreću.

Kad nekomu kažemo: Ja pripadam tebi, tada svjedočimo svoju blizinu i svoje povjerenje prema ovoj osobi. Isto tako govori Jahve: „*Ja sam ... Bog tvoj*“. Nečuveno! Od sada smije čovjek riječ „*moj*“ koja naznačuje posjedovanje primijeniti na Boga: Moj Bog! Mi pripadamo skupa: Ti pripadaš meni i ja pripadam Tebi!

„... *koji sam te izveo iz zemlje egipatske, iz kuće ropstva*“. Bog je najprije otkupio i oslobodio. Ono prvo uvijek je iskustvo Njegove oslobađajuće ljubavi. On hoće čovjeka staviti u potpunu slobodu i dostojanstvo. Danas također, gdje prisutni različite izvanjske i još jače nutarnje prisile, pritisci i tereti. ON i danas hoće povesti u puninu života!

Riječ „*trebaš*“, koja uvodi u zapovijedi je indikativ futura, koji doslovce prevedeno znači: „Ti ćeš...“ To daje novi zvuk: Sada, kad si iskustio kakav sam ja Bog, (ti ćeš) držati ovaj Savez da bih ti ja uvijek činio dobro i mogao te blagoslivljati. Ti ćeš mi potpuno vjerovati, potpuno ćeš se u mene pouzdati, na mene se potpuno nasloniti. „Ti

ćeš...” govor je srca, govor ljubavi, govor Saveza.

„Ti ćeš...” izražava također da smo mi ona osoba kojoj je darovano toliko povjerenja i ljubavi, i koja ne želi razočarati i povrijediti (uvrijediti). „Ti ćeš...” hoće probuditi snagu ljubavi. Ovoga nama toliko dragoga Boga koji s nama računa nećemo razočarati.

Dokument o Savezu

Ovaj je Savez dao narodu Izraelu život, dostojanstvo i identitet. Konkretno i vidljivo sjećanje na ovaj Savez bio je „Kovčeg saveza“, u koji su položene dvije ploče. Ovaj „Kovčeg saveza“ bio je posebno „mjesto“ Božje prisutnosti i smatran „Svetinjom nad svetinjama“ naroda Izraela (usp. Pnz 10,1-5). Tako je primjerice u hodu pustinjom Gospodin u Kovčegu saveza išao ispred naroda: „*Od Jahvina brda putovali su oni tri dana hoda. Kovčeg Jahvina saveza išao je pred njima ta tri dana hoda da im potraži mjesto odmora*“ (Br 10,33). Ovaj dokument o Savezu bio je srž njihova života, štoviše njihove egzistencije.-

Što je pak naš „dokument o Savezu“? Budući da je izraelski narod uvijek iznova kršio starozavjetni Savez, u Isusu Kristu je sam Bog došao k nama. On je na križu s nama sklopio novi i vječni Savez. Isusovo predanje, novozavjetni „znak Saveza“ u katoličkoj se Crkvi – usporedivo s kovčegom saveza – čuva u svetohraništu.

U ovaj novi i vječni savez mi smo uzeti krštenjem. U krštenju prihvaćamo Isusa kao svoga Gospodina i Otkupitelja. Povezujemo se s Njim. Predajemo Mu svoj život. Tako ulazimo u „*novi i vječni savez*“. S time je povezana odluka, živjeti s Njim i za Njega kao Božji narod.

Ponude do sreće

Budući da nas >Bog ljubi iznad svega, On nam hoće pokazati put koji donosi spasenje, blagoslov i sreću. Kao dobri roditelji svojoj djeci, hoće i Jahve nama pokazati svojim zapovijedima put do uspjeta života, put u pravu slobodu. Zapovijedi nemaju nikakve veze s suzivanjem ili starateljstvom. Naprotiv: One se zalažu za slobodu i

sposobnost odlučivanja ljudi i pozivaju da vjerujemo Bogu. One su ponude koje nas hoće dovesti do sreće.

Ali mnogi ljudi uče tek iz povrjeda i kobnih životnih situacija. Jedna stara poslovice kaže: „Mudrim se postaje tek po ozljedama“. I Božji narod je djelovao – i djeluje još i danas – u ovome pogledu često vrlo ljudski, odvrćao se od Boga i Njegova dobra puta, što znači grijeh.

Stoga su proroci opetovano izražavali Božje srce: „*Ovako govori Jahve, Otkupitelj tvoj, Svetac Izraelov: Ja, Jahve, Bog tvoj, tvojem te dobru učim, vodim te putem kojim ti je ići. O, da si pazio na zapovijedi moje, kao rijeka sreća bi tvoja bila, a pravda tvoja kao morski valovi! Potomstva bi tvojeg bilo kao pijeska, a poroda utrobe tvoje kao njegovih zrnaca*“ (Iz 48,17-19). Bog hoće darovati sreću, rijeke sreće i blagoslova. Ovo se događa kad ljudi od srca drže Njegove zapovijedi.

Ponosan na zapovijedi!

Razmatramo li Bibliju, nailazimo, posebno u Starome zavjetu, i na mnoge zapovijedi i zabrane. Ali nas današnje ljude jako iznenađuje da je narod Izrael tada bio „ponosan“ na njegove zapovijedi. Oni su ih smatrali velikim darom njihova Boga: Da, upravo radi njihovih zakona osjećali su se povlaštenima, štoviše posebno počašćenima. Jer zapovijedi su im objavljivali Božju privrženost i mudrost.

„*Držite ih i vršite: to će u očima naroda biti vaša mudrost i vaša razboritost. Kad oni čuju za sve ove zakone, reći će: 'Samo je jedan narod mudar i pametan, a to je ovaj veliki narod.' Jer koji je to narod tako velik da bi mu bogovi bili tako blizu kao što je Jahve, Bog naš, nama kad god ga zazovemo? Koji je to narod tako velik da bi imao zakone i uredbe pravedne kao što je sav ovaj Zakon koji vam ja danas iznosim?*“ (Pnz 4,6-8).

Pritom u središtu ne stoje zakoni nego Jahve, Bog Izraela, koji je toliko iznenađujuće drukčiji od drugih bogova. Izraelci veličaju Boga zbog Njegovih zakona jer oni su u njima otkrivali Njegovu ljubav.

Shvaćali su kako izgleda sretan (uspjeli) i dobar život. Stoga su zapovijedi za Izrael biti odlikovanje, čak neka vrsta dobročinstva. Iz toga je nastala želja: „*O kad bi čvrsti bili putovi moji da tvoja čuvam pravila! Neću se postidjeti tada kad budem pazio na zapovijedi tvoje*“ (Ps 119,5-6).

Božje zapovijedi daju život. Ovo tako lijepo izražava Psalam 19: „*Savršen je Zakon Jahvin – dušu krijepi; pouzdano je Svjedočanstvo Jahvino – neuka uči; prava je naredba Jahvina – srce sladi; čista je zapovijed Jahvina – oči prosvjetljuje*“ (Ps 19,8-9). Božje zapovijedi vesele i osvježuju čovjeka. Čine ljude mudrima, prosvjetljuju i oči i daju im sjaj.

Shvaćamo li i mi danas Božje zapovijedi tako? Tomu pomaže prošnja: „*Otvori oči moje da gledam divote tvoga zakona!*“ (Ps 119,18). Jer „*milje mi je, Bože moj, vršiti volju tvoju. Zakon tvoj duboko u srcu ja nosim*“ (Ps 40,9).

Za promišljanje: Što meni znači krsni savez? Mogu li iza zapovijedi naslutiti ljubav Boga Saveza koji svim ljudima na poseban način želi darovati Svoju naklonost i ljubav?

Hoću li nanovo otkriti ono čudesno (čudesnost) Božjih naputaka? Jesam li napet na koje me promjene poziva moj veliki Partner koji ljubi?

Prva ploča Saveza

U svjetlu ove Božje ljubavi promatramo sada deset zapovijedi. One hoće izložiti Božji mudri poredak stvaranja na bitnim područjima ljudskoga života. U zapovijedima I do III, dakle na prvoj ploči Saveza, radi se prije svega o našem odnosu prema Bogu i posljedicama koje donose spasenje, koje za nas iz toga proizlaze.

I. a)

Nemaj drugih bogova uz mene

Ova je zapovijed podijeljena u dva dijela. Prvo da isključivost štovanja Jahve a zatim zabranu da ne pravimo njegova lika: *„Ja sam Jahve, Bog tvoj, koji sam te izveo iz zemlje egipatske, iz kuće ropstva. Nemoj imati drugih bogova uz mene! Ne pravi sebi lika ni obličja bilo čega što je gore na nebu, ili dolje na zemlji, ili u vodama pod zemljom. Ne klanjaj im se niti im služi. Jer ja, Jahve, Bog tvoj, Bog sam ljubomoran. Kažnjavam grijeh otaca – onih koji me mrze – na djeci do trećeg i četvrtog koljena, a iskazujem milosrđe tisućama koji me ljube i vrše moje zapovijedi“* (Pnz 5,6-10).

Promatramo najprije prvi dio zapovijedi. Ovdje se radi o središnjemu pitanju: Tko je naš Bog?

Situacija

Izrael je bio u početku nomadski narod. U Mojsijevo vrijeme svaki je narod imao svoga vlastitog boga, takoreći „patrona“ i zaštitnika. Stoga je Izraelu bilo jasno: Postoje doduše različiti bogovi,

ali naš Bog je Jahve, On je najbolji i najjači. Moć „njihova“ Boga pokazivala se i u tome, da im je On dao kanaansku zemlju koju su ranije nastavala druga plemena i narodi.

U kanaanskoj zemlji Izrael je bio sve više i više (narod) sa stalnim boravištem. Od nomada postali su seljaci. To je dovelo do jednoga novog pitanja: Je li naš Jahve bog nomada mjerodavan i za blagoslov poljodjelstva? Ovo se pitanje postavljalo to više, kad je ranije starosjedilačko pučanstvo i okolni narodi koji su se bavili poljodjelstvom, štovali brojne druge bogove. Svaki od ovih bogova imao je svoje vlastito područje mjerodavnosti i vlasti.

Tako su posvuda stajali hramovi, oltari, figure i kipovi bogova. Mnogi Izraelci su mislili: Zašto i mi ne bismo zazivali ove bogove? Možda pomognu i nama? Možda bog prirode kanaanskih naroda Baal ima veću moć na području poljodjelstva od Jahve? Možda Aštarta, boginja plodnosti, donese i nama blagoslov djece?

Temeljno je pitanje prema tome bilo: Je li naš Bog Jahve mjerodavan za sva područja života ili postoje područja na kojima drugi mogu više od Njega? Tako su Izraelci bili uvijek iznova u napasti da štuju i druge bogove zemlje. Stoljećima dugo morali sus e proroci boriti protiv idolopoklonstva.

Pitanje povjerenja

Izvorni i ispravni smisao prve zapovijedi pokazuje se u pitanju srca i povjerenja. Ovo pitanje nam postaje jasno, sjetimo li se još jednom temelja, Saveza: „*Ja sam tvoj Bog, a ti moj narod.*“

„Ja sam tvoj, a ti moj“ – to su riječi između dvoje koji se ljube, koji međusobno dijele svoj život. Da, ove riječi su Jahvino očitovanje ljubavi Izraelu. Jahve bi u ovoj zapovijedi mogao reći: „Ja sam te izabrao. Hoću da mi tvoje srce nepodijeljeno pripada. Nemaj drugih bogova uz mene., Jer ja, tvoj Stvoritelj i Osloboditelj mjerodavan sam za sve u tvome životu.“

Bog želi Svomu narodu reći: Sada, Izraele, kad si oslobođenjem iz egipatskoga ropstva, pozivom u Božji narod i darom ove zemlje spoznao tko sam i kojom ljubavlju sam tu za tebe, ipak ćeš mi

potpuno vjerovati i nepodijeljeno služiti. Vidjet ćeš da je upravo ovo tvoja sreća i tvoja sloboda!

Ovdje dodirujemo najnutarniji i najdublji smisao ove zapovijedi. Rado se o pitanju srca: Je li moje srce podijeljeno ili u svemu potpuno vjerujem „mojemu“ Bogu?

Pitanje, komu vjerujem ima posljedica. Mi ljudi smo utkani u sudbinsku povezanost. Dobro i loše ponašanje odražava se (ima učinke) na nas i na naše bližnje, čak kroz generacije. Dok se posljedice za krivnju predaka – kao što to prikazuje ovaj tekst Pisma – odražavaju na četiri generacije, Bog svoj blagoslov obećava neograničeno. Jer: *„Kažnjavam grijeh otaca – onih koji me mrze – na djeci do trećeg i četvrtog koljena, a iskazujem milosrđe tisućama koji me ljube i vrše moje zapovijedi“* (Pnz 5,10).

Aktualizacija

Ja sam „Bog ljubomoran“, a ne proizvoljan, ravnodušan bog, kojemu je sve svejedno. Bog je ljubomoran (eifersüchtig) jer „revno“ (eifer), s ljubavlju „traži“ (sucht) čovjekovo spasenje i sreću.

Danas kao prosvijećeni ljudi nismo više na isti način u opasnosti, da se klanjamo poganskim bogovima i častimo idole: Ali prenesemo li taj stari pojam „idol“ u našu današnju stvarnost, otkrivamo koliko je ova uputa goruće aktualna.

„Idoli“ su tada bili druga božanstva koja su u starome Izraelu uvijek iznova štovana uz i namjesto Jahve. Ljudi su takvim „idolima“ vjerovali. Od njih su očekivali pomoć i zaštitu. Idol je dakle nešto što se stavlja uz Boga ili namjesto njega. Idol je ono što u svome životu stavljamo na prvo mjesto. Idol je ono u što se u konačnici pouzdajemo.

Tu postoji sada iznenađujuće puno područja na kojima možemo postati „idolopoklonici“. S jedne strane na duševnome i duhovnom području, to znači na području razuma i razmišljanja kao i na materijalnome području, području osjećaja i osjećanja (doživljavanja).

Na duševnome području

Jedna izreka govori: Kad vjera napusti kuću, kroz prozor u nju ulazi praznovjerje. Umjesto da se pouzdamo u Boga, neki ljudi hoće pomoću stranih sila više znati ili više moći. Nezdrava radoznalost tjera ih u različite takozvane okultne (skrivenne) prakse. Umjesto da se pouzdamo u Boga i Njegovo djelovanje, hoćemo sami nešto izdjelovati ili nečim ovladati. Umjesto da se s potpunim pouzdanjem prepustimo da nas Božja ruka vodi u budućnost, mi hoćemo o svojoj budućnosti više „saznati“.

U najrazličitijim oblicima, kao vračanje, gatanje, magija, praznovjerje ili čarobnjaštvo i drugo mi se udaljujemo od našega Boga. Dopuštamo da nas, bar malo dalje, vodi nepovjerenje prema Njemu svjedočeći svojim činima da na ovim područjima drugi pored Njega mogu više ili da su „mjerodavniji“ od Njega.²

Na materijalnome području

Ne samo na duševno-duhovnom području, nego i na emocionalnome području može biti idolopoklonstva. Isus je rekao sljedeću izazovnu rečenicu: „*Tako, dakle, nijedan od vas koji se ne*

² Treba odbaciti sve oblike gatanja: tražiti pomoć od Sotone ili zloduhâ, zazivati duše pokojnikâ, ili vršiti druge radnje za koje se krivo misli da mogu "otkriti" budućnost. Traženje savjeta u horoskopima, astrologija, gatanje u dlan, tumačenje znamenjâ i kockî, pojave vidovitosti, utjecanje medijima - sve to prikriva volju gospodovanja nad vremenom, poviješću i konačno nad ljudima, a ujedno i želju da se umilostive skrite moći. To je sve u proturječju s čašću i štovanjem, združenim sa strahopočitanjem prožetim ljubavlju, koje dugujemo samo Bogu“ (KKC 2116).

Sva djela magije i čaranja, kojima bi se htjelo podložiti tajne moći i staviti ih u vlastitu službu te steći nadnaravnu moć nad bližnjim - pa bilo i zato da mu se pribavi zdravlje - teška je povrjeda krjeposti bogoštovlja. A ta djela treba još više osuditi kad ih prati namjera da se drugima škodi ili kad se njima traži zahvat zloduhâ. Za osudu je također nošenje amajlija. Spiritizam često uključuje djela gatanja i magije. Crkva upozorava vjernike da ga se čuvaju. Nezakonito traženje pomoći od tzv. tradicionalnih lijekova ne opravdava ni zazivanje zlih sila ni iskorištavanje lakovjernosti drugoga. (KKC 2117)

odreče svega što posjeduje, ne može biti moj učenik“ (Lk 14,33). Ovaj izričaj ćemo razumjeti samo ako se pitamo: tko nas ili što „posjeduje“? Mnogo toga nas može „zaposjesti“ i učiniti neslobodnima. „Tada našim životom vladaju „idoli“.

Jedan od idola, koji ovladava životom mnogih ljudi u svijetu zove se: novac. Oni očekuju da će im novac jamčiti sreću njihova života i ispunjenje svih njihovih čežnji. Njihove misli kruže uvijek iznova oko novca i kako bi ga mogli još više zaraditi.

Kako idol „novac“ sve više prožima (obilježava) našu (zapadnu) kulturu, pokazuje se između mnogo čega drugoga u ovome: Do prije petnaestak godina mediji su jednom dnevno posredovali stanje na burzi. Danas se o tome govori gotovo u svakoj informativnoj emisiji. Možemo reći: Novac spada u novčanih, ali ne i u srce.

Slično je i s jednim drugim idolom koji zauzima sve više prostora: s idolom „sport“. Stariji se dobro sjećaju kako je bilo po sebi razumljivo i jasno da ranije nedjeljom prije podne nije bilo nikakvih sportskih priredaba. I to zato da vjernik može sudjelovati na nedjeljnoj svetoj misi. Ali danas idol „sport“ sve više okupira svako vrijeme dana.

I „brige“ mogu postati idolom. One mogu toliko zaokupiti čovjeka da oni ne vide ništa drugo osim „svoje“ brige. I oni tako mogu iz vida izgubiti i samoga Boga.

I još puno toga može postati modernim idolima: čast i slava, ljepota, znanost, seks, posao, uspjeh, tehnika, stranke, udruge itd...

Sva ta spomenuta područja mogu biti dobra i važna, čak i dragocjena. Ona po sebi nisu ni loša ni zla. Posao je nešto dobro, uspjeh također. Novac je nešto dobro, isto tako i blagostanje. I sport je nešto dobro. Seksualna ljubav je nešto dobro između muža i žene. Država, politika i stranke su nužni. Znanost je nešto dobro. Tehnika nas također vodi dalje. Uživati u životu i učiniti ga lijepim nije ništa loše.

Ali stavimo li ove stvari na prvo i najvažnije mjesto našega života, ako nas one „okupiraju“, ako ih stavimo na mjesto koje pripada samo Bogu, one tada postaju lažni (krivi) idoli a mi

postajemo idolopoklonici.

Idoli zarobljuju naše srce i naše razmišljanje. Kao posljedica toga mi ne postajemo slobodnijima, nego preko ovih idola upadamo sve dublje u neslobodu i ovisnost.

Bogu pripadati nepodijeljeno

Ova prva zapovijed govori da u svemu trebamo vjerovati Bogu i njegovim uputama. Samo Bog je Bog. Samo On je Stvoritelj i Spasitelj. Nikakva sila i moć nije Njemu ravna niti jednakovrijedna. Budući da je samo On Bog, i sve od Njega stvoreno ima mjesta koje je On svojim mudrim poretkom za nas predvidio. Trebamo dakle vjerovati Njemu i Njegovu svetom poretku i u svemu ga slijediti. Gdje se to dogodi, tu čovjek izlazi iz podijeljenosti sposoban za jasnost i cjelovitost.

Boga i Njegove napatke tražiti svim srcem“ temeljno je ne samo u Starome nego i u Novome zavjetu: Isus je uvijek iznova navješćivao primat Boga na svim područjima: „*Prva je: Slušaj, Izraele! Gospodin Bog naš Gospodin je jedini. Zato ljubi Gospodina Boga svojega iz svega srca svojega, i iz sve duše svoje, i iz svega uma svoga, i iz sve snage svoje*“ (Mk 12,29-30).

Prva zapovijed nije nešto povezano samo sa štovanjem likova božanstava prošlih vremena, nego je povezana i s nama, sa životom koji mi danas živimo. Ona vrijedi za sva vremena. Tada kao i danas stoji: Samo Bog je Bog! Ne stavlja ništa drugo na prvo i najvažnije mjesto svoga života! Bilo to ne znam koliko dobro i lijepo i obećavajuće. Ono ostaje dobro i lijepo, vrijedno i korisno samo ako je uporabljeno u poretku kakvim ga je Bog stvorio.

Budući da je samo Jahve „Bog“ i da je On pun ljubavi privržen nama, naše ga srce treba ljubiti nepodijeljeno iz bez suparništva. Trebamo Njemu pripadati.- To je put u slobodu. Ako je Bog uistinu Bog u našem životu, tada smijemo od srca ljubiti i ljude i stvari koje nam je On povjerio.

Za promišljanje: Što u mom životu stoji na prvome mjestu? Koje mjesto ima Bog u mom životu? Vjerujem li Njemu i Njegovim uputama?

Je li Bog u mom životu na neki način „vidljiv“? Vidi li posjetitelj moje kuće (stana ili sobe) tko je moj Bog, tko zauzima prvo mjesto u mom životu?

Što nosim oko vrata? Ništa? Neki ukrasni predmet? Križ ili medaljon? Pokazuje li to komu vjerujem i tko je moj Bog?

I. b) Ne pravi sebi sliku Boga

Najprije prođimo drugi dio ove Prve zapovijedi: „*Ne pravi sebi lika ni obličja bilo čega što je gore na nebu, ili dolje na zemlji, ili u vodama pod zemljom*“ (Pnz 5,8). Ovdje se radi o Božjemu poretku na području predodžbe o Bogu.³

Situacija

Kad su Izraelci nakon svoga izlaska iz Egipta došli u Kanaan, vidjeli su da su ti stanovnici imali slike idola i stvoreno (načinjeno) štovali kao božansko. Ovaj kult idola bio je za njih nov i djelovao je na njih jako privlačno, ne samo zato jer su Izraelci u Kanaanu nailazili na seljačku kulturu kojoj su se brzo prilagodili. Napast da nasljeđuju sve kanaansko bila je jako velika. Ova je napast postala još jačom tako što su u ovoj kulturi štovali nešto opipljivo.

Drukčije nego sve u svijetu

Ali Izrael je objavom spoznao da je njihov Bog drukčiji od svega

³ U islamu je Druga zapovijed najvažnija. Zato islam ne poznaje pitanje o pravednosti Božjoj. Pobožan musliman nikada ne bi pitao: „Kako Bog može to dopustiti?“... Musliman misli: Bog ne pravi pogreške. To što se meni događa sudbina je, *kismet*, ono što mi je dodijeljeno. *Kismet* zapravo znači ono što je odlomljeno. Bog mi odlama nešto kruha i pruža mi. I nije moje da pitam jesam li s tim zadovoljan. Moram to uzeti kao od Boga dodijeljeno. Ovaj stav vodi u islamu k dubokoj odanosti Bogu. (Anselm Grün, DESET ZAPOVIJEDI...)

u svijetu. Bog nije komadić ovoga svijeta. Stoga nije moguće ni prikazati Ga kao komadić ovoga svijeta – recimo kao čovjeka, ili kao životinju, ili kao stvar prirode. Jer sve slike koje mi ljudi proizvedemo ili si zamislimo, uvijek su samo slike iz naših iskustava sa svijetom. Mi mislimo da je i Bog takav, kao ovo ili ono.

Ali nije tako. Bog je uvijek drukčiji i veći. Svaka slika koju o njemu načinimo, svaka misao kojom ga sebi zamislimo, uvijek neizmjereno zaostaje za onime kako Bog uistinu jest.

Bog Biblije nadilazi svaku sliku koju o njemu načinimo. On jest i ostaje nepojmljiva (nedokučiva) tajna, On koji sve zemaljsko nadilazi (transcendira).⁴ Jahve je s jedne strane prisutni i djelatni Bog, ali istodobno ostaje uvijek „neraspoloživi Bog“, Bog kojim nije moguće proizvoljno raspolagati, kojega nije moguće posjedovati niti podložiti svojim vlastitim željama.

Aktualizacija

Mi ćemo kao ljudi imati doduše uvijek slike o Bogu. I mi ne možemo drukčije nego o Bogu govoriti u slikama, ali Bog je ipak uvijek veći od svih naših slika o njemu. Deus semper maior – Bog je uvijek veći – glasi jedna stara teološka rečenica. Bog je uvijek veći od svih naših ljudskih predodžbi op Njemu. Odlučujuće je, ne ostati visjeti o slikama, nego se preko njih susresti sa živim Bogom!

Stoga se u ovoj zapovijedi radi o tome da uvijek iznova ostavimo i svoje nutarnje slike o Bogu i povjerimo se nedokučivoj tajni Boga. Naloženo nam je da se uvijek iznova oslobađamo predodžbi o Bogu iz djetinjstva, mladosti, prve ljubavi itd., jer Bog nikada ne odgovara našim predodžbama.

Živi Bog jest i ostaje tajna. Stoga Boga ne smijemo i ne možemo ograničiti, uokviriti, fiksirati ili svesti na nešto stvoreno. Nikada ne

⁴ Jahve hoće uza svu privrženost biti i ostati „posve drugi“. Ovo apsolutno transcendiranje svijeta Jahve razdvaja još više nego monoteizam Izraela od starih naroda svijeta, premda stari Božji narod istodobno ispovijeda (priznaje) da se Jahve kao onaj koji moćno vlada u svakoj točki vremena i porostora uvijek uprisutnjuje (immanentnost). (Usp. Alfons Deissler...)

smijemo reći: „Ako je Bog ljubav, on mora sada...” Bog se nikada ne da svesti na neku shemu ili staviti pod pritisak.

Postoji li za ljubav išta ranjivije, nego kad jedna osoba drugu uopće ne opaža (doživljava) takvom kakva ona jest, nego u drugome uvijek vidi svoju vlastitu predodžbu? Svi smo mi pod utjecajem svojih čežnja, strahova i povrjeda, svojih kulturnih obilježnosti i projekcija svoga razuma i u opasnosti da sliku o Bogu slikamo bojom svojih doživljaja. Ali time u svojim slikama ne susrećemo Boga, nego samo i jedino same sebe.

U pozadini vlastito iskustvo života

Ovo posebno vrijedi i o slici koju nam je dao sam Isus, slici Oca: „*Kad molite, govorite: Oče...*“ (Lk 11,2). ZA Isusa je njegova „Abba-Otac“ osoba i stvarnost koja postoji i najviše usređuje. On je bio Njime potpuno oduševljen jer je znao: Moj Bog i Otac je najbolji i najvrjedniji za sve ljude, u svim situacijama.

Ali njegovo iskustvo s Njegovim nebeskim Ocem često se ne poklapa s iskustvima koja mnogi ljudi stječu sa svojim zemaljskim očevima. Zamisliti sebi Boga kao Oca (ili pak kao majku), stoga za mnoge ljudi nije nimalo jednostavno. Mislim tu na Stjepana. On je bio vrlo plah i zatvoren i tražio je sreću, zavičaj i sigurnost. U ovoj potrazi bio je na putu iz jedne zemlje u drugu. Tijekom potrage upleo se naposljetku u različite avanture i u uživanje droge. Naposljetku ga je prihvatio jedan bračni par. I on je polagano stekao malo povjerenja.

Jednoga dana upitao je ženu želi li znati koji je najsretniji dan bio u njegovu životu? Zatim je pripovijedao: „Reći ću ti koji je najsretniji dan bio u mom životu: Bio je to moj jedanaesti rođendan, kad su moji roditelji izgubili život u prometnoj nesreći.“ Žena je bila dirnuta i pitala je: „Zašto?“ Rekao je: „Oni su mi svakoga dana moga života govorili da me mrze. Majka me je neprestano podsjećala na to da nisam bio planiran. Oni nisu računali sa mnom i nisu me htjeli imati. I sada sam sretan što su mrtvi!“

Za Stjepana je poruka: „Bog je Otac, Bog je Majka“, bila

ponajprije strašna poruka jer je pred očima imao sliku svojih vlastitih roditelja. To je za mnoge vrlo velik problem. Jer iskustva s vlastitim ocem i vlastitom majkom dijete automatski prenosi na Boga. Bog je za dijete ponajprije kao uvećani otac ili uvećana majka. Ako u Bogu „osjećam“ uvećanu majku ili uvećana oca, može, ovisno o iskustvima roditeljskoga doma, biti vrlo teško otvoriti se ovomu Ti Boga, kao što dojmljivo pokazuje Stjepanov primjer.

Kao svećenik susreo sam ne mali broj ljudi koji su morali proći velike nutarnje puteve dok su mogli Bogu reći „Oče“. Previše razočaranja, previše kočnica u životu, previše onoga što zadaje strah doživjeli su od svoga zemaljskog oca (ili zemaljske majke).

To nadalje pokazuje: Naše slike o Bogu imaju pozadinu u povijesti našega života. Kod riječi „otac“ pojavljuju se sjećanja, osjećaji i misli na našega vlastitog oca, pozitivno i negativno. Ako sam svomu ocu mogao uvijek vjerovati, onda mi ovo iskustvo pomaže da i nebeskomu Ocu darujem povjerenje. Ali ako sam živio u neprestanu strahu od svoga oca, ovo iskustvo odrazit će se i na moj odnos prema nebeskom Ocu.

Slike koje imamo o Bogu, određuju naš odnos prema Njemu. Ali one određuju i kako se odnosimo prema svijetu i bližnjima i kako shvaćamo svoj vlastiti život. To pokazuje granice svih slika koje imamo o Bogu. Pridodajmo ovomu i to da svako vrijeme ima svoje vlastite slike o Bogu koje treba ispraviti i dopuniti.

Od Boga „prijetnje“ do Boga „zaljubljenosti“

Dok se stoljećima propovijedalo o strahu pred Bogom, danas stojimo pred jednim novim fenomenom. Boga se prikazuje bezazlenijim nego što jest. Profesor pastoralne teologije Paul Zulehner rekao je jednom: „Nakon stotinâ godina Boga 'prijetnje', tako bih to rekao, posljednjih trideset godina smo se bavili strašno 'zaljubljenim' Bogom. Ovaj Bog je toliko drag (mio) da je u konačnici postao potpuno nezanimljiv. Bog, koji ništa ne traži, koji ne unaprjeđuje, koji ne izaziva, koji čini se nikoga ne treba.

Ali prava ljubav je drukčija, kao što reče Eugen Biser: „Božje srce

je ljubav – i ništa drugo. Ali to nije Bog koji sve olako prihvaća i koji se ni u što ne pača, nego Bog najvećega zamisliva izazova, koji od čovjeka očekuje ono što mu On daje: ljubav čitavoga srca, svih osjećaja, svu snagu duha i biti.“

Još nešto: Isus iz Nazareta je za nas Posrednik autentične slike o Bogu, jer“*Boga nitko nikada ne vidje. Jedinorođenac Bog koji je u krilu Očevu, on nam ga obznani*“ (Iv 1,18).

Vjerovati većoj tajni

Bog jest i ostaje za nas uvijek velika tajna. On je neograničen – mi smo ograničeni. To posebno vrijedi i za naše shvaćanje (poimanje) i spoznaju Boga i Njegove ljubavi. Kao ljudi mi Boga nikada ne možemo do kraja shvatiti. Jer ako bismo Boga shvatili, bili bismo veći od Njega. Tada bismo ga obuhvatili. Ali Bog obuhvaća nas i mi ljudi možemo shvatiti i razumjeti samo ulomke o Njemu.

Ovo vrijedi i za tajnu Njegove ljubavi. Kažemo li: Ako je Bog ljubav, onda on mora djelovati ovako ili onako, mi se tada dademo voditi našim ljudskim predodžbama o tome što je ljubav. To je u pravilu ono što je ugodno i pošteđuje trpljenja. Ali božansko viđenje ljubavi je sasvim drukčije, puno šire. Njegov je pogled usmjeren na vječnost. Upravo se na Isusovu križu pokazuje da nas božanska ljubav ne pošteđuje uvijek boli, nego da se Njegova ljubav sastoji u tome da bol, trpljenje, pa čak i smrt preobrazi u blagoslov, u novi život.

Slike danas?

U vezi s ovim postavlja se jedno aktualno pitanje: Zbog čega – unatoč zabrane slika – postoji danas toliko slika i likova u katoličkoj Crkvi? U vezi s time sljedeće:

Prvo: Bog je već u Starome zavjetu pravljenje slika ne samo dopustio, nego čak naredio, kao primjerice mjedena zmija (usp. Br 21,4-9) ili Kerubini (usp. 1 Kr 6,23-28). Ove slike trebalo je razumjeti kao „slike smisla“ koje upućuju na Boga. Tako slika o mjedenoj zmiji upućuje na Isusa na križu.

Drugo: Zabrana slika doživjela u Novome zavjetu odlučujući (presudan) razvoj. Jer sam Bog je – slobodnom odlukom (naumom) – postao dohvatljiv u Čovjeku Isusu iz Nazareta. On je slika Boga. Zato Isus govori Filipu: „*Tko je vidio mene, vidio je Oca*“ (Iv 14,9b). A Pavao: „*On je slika Boga nevidljivoga*“ (Kol 1,15a). Sam Bog, koji prebiva u nedostupnu svjetlu, dao nam je sliku o sebi: Isusa Krista. A najveći znak ljubavi ovoga nedokučivoga Boga jest križ. On je oporučna slika Njegove ljubavi.

Sedmi ekumenski koncil u Niceji (787. poslije Krista) branio je štovanje ikona, koje predstavljaju Isusa Krista, anđele, Mariju i druge svece obrazlažući da čast ne pripada slici nego na njoj naslikanoj osobi.

Treće: Mnogima pomaže promatranjem križa iznutra se bolje usmjeriti (podesiti, raspoložiti) za Boga i tako moći sebe povjeriti tajni ponizne, nemoćne ljubavi. Ovo je smisao slika: oraspoločiti našu dušu i otvoriti se za susret s velikom ljubećom tajnom našega života. Kao pristup do tajne Boga časti stoga Istočna Crkva do danas svoje ikone. Preko njih nas obasjava Božje svjetlo.

Slike o smislu otvaraju, očekivanja suzuju

Slike koje nadilaze sebe, mogu nas otvoriti za tajnu Boga. Ovo posebno vrijedi za slike odnosa. Isus je trebao sliku odnosa prema „Abba-Ocu“. To ga nije suzivalo – naprotiv. To ga je dovodilo do neizmjerne širine. Pomalo antropomorfno rečeno možemo reći: Ovaj Otac davao je Isusu vjetar u leđa. Hrabrio ga je. Vodio Ga. Nije ga u njegovim brigama i pitanjima ostavljao sama. S ovom slikom Isus ni na koji način nije tražio vlast nad Bogom, nego se Njemu potpuno povjerio i predao.

Slike odnosa kao Dobri pastir, koji traži izgublenu ovcu i zatim ju uzima na svoja ramena i s ljubavlju nosi kući, „nikada ne prikivaju nego omogućuju dublju ljubav prema ljubljenome. Tako Isus o Bogu govori govorom ljubavi. To je jedino moguć govor, u kojemu smiju nastati slike o Bogu“ (Anselm Grün).

Povežemo li te slike s očekivanjima, tada su one zabranjene. Jer

takve slike suziju i zamračuju (potamnjuju) tajnu osobe. Ovo vrijedi za osobu Boga, ako i za naše bližnje, čak i za nas same. Mi u svome očekivanju „savijamo“ i „stješnjujemo“ dotičnu osobu u naše često uske i sebične želje, predodžbe i strahove. Takva očekivanja prekidaju dovod zraka (ozračje) u kojemu se mi možemo razviti u našu pravu tajnu.

Ipak mi jesmo i ostajemo, čak i u najprisnijemu odnosu , jednim dijelom tajna. Ovo se sastoji u tome da smo jedinstvena „slika i prilika Božja“.

Za promišljanje: Koju predodžbu o nutarnjim slikama o Bogu u sebi nosim? Koja slika je za mene slika smisla koja mi pomaže da se oraspoložim za jedinstvenu tajnu Boga, da Mu se otvorim i povjerim? Koje slike o Bogu me suziju?

Kada je „Zašto, Bože“ postalo u meni životno? Koje su previše jednostavne i krive predodžbe o Bogu do toga dovele?

Koje razočaranje mi je bolno očitovalo (pokazalo), da sam bližnje ili Boga previše fiksirao?

II. Ne uzimaj uzalud imena Jahve, Boga svoga

Ako Bog jasno i bez konkurencije stoji na prvome mjestu i tako jest „moj Bog“, tada kao samo po sebi proizlazi: S Njime i s Njegovim imenom postupat ćemo sa strahopoštovanjem, uvažavanjem i s velikim poštovanjem: „*Ne uzimaj uzalud imena Jahve, Boga svoga, jer Jahve ne oprašta onome koji uzalud izgovara ime njegovo*“ (Pnz 5,11).

Izvorni smisao

Za najviša božanstva Egipćana i Babilonaca pripovijedalo se tada da su svoja uistinu prava imena držali skrivenima od ljudi. Ovo zato jer je čovjek koji je poznao ime boga, mogao ovoga boga zazvati i njegovu moć mogao učiniti za sebe raspoloživom.

Kad se poznavalo imena bogova moglo se ove bogove prizivati i tako na njih vršiti silu i pokrenuti ih na to da učine nešto određeno. Time se pokušavalo rabiti ove bogove za vlastite svrhe i učiniti ih podložnima vlastitim interesima.

Upravo je to ono što druga zapovijed zabranjuje: Tko pokuša prizivanjima i čarobnim formulama ili bilo kojom vrstom (crne ili bijele) magije, utjecati na Jahvinu volju, taj zlouporabljuje Boga. On zlouporabljuje povjerenje koje nam je Bog darovao očitovanjem svoga imena.

Uostalom: Jahvu uopće ne treba prizivati. On nama ljudima dariva svu svoju blagonaklonost, svoju ljubav i svoje prijateljstvo

prije nego ga za to zamolimo. Tko Njega poznaje, zna da je Njegova volja uvijek i u svakoj situaciji ono najbolje za sve. Stoga Njegovu volju i Njegove planove nećemo „potkresavati“, nego pokušati prema našim predodžbama nešto „pripomoći“.

Ali Jahve nije Bog među drugim bogovima. To se pokazalo i u objavljivanju Njegova imena. Mojsije je od Jahve primio nalog da izvede Njegov narod iz Egipta. Na Mojsijevo pitanje tko je On, što na takva pitanja o identitetu njegova Boga naredbodavca treba reći, „*Ja sam koji jesam*“, reče Bog Mojsiju. *Onda nastavi: „Ovako kaži Izraelcima: 'Ja jesam' posla me k vama“* (Izl 3,14).

Ovaj odgovor ukazuje na to da Jahve nije nikakav Bog među drugima. „Bog u stvarnome i pravome smislu ne postoji u množini. Bog je po svojoj biti samo jedan. Zato ne može ući u svijet bogova kao jedan od mnogih, ne može imati jedno ime među drugim imenima. Tako je Božji odgovor istodobno uskraćivanje i obećanje“ (Papa Benedikt XVI.).

Uskraćivanje se sastoji u jasnu ograđivanju od svijeta ostalih bogova. Jahve je onaj koji jednostavno „jest“, koji je tu, uistinu Prisutni, potpuno Neraspoloživi. Pa ipak objavljuje – i to je Njegovo obećanje – svoje ime. Bog, koji navodi svoje ime, postaje tako osobni i blizak Bog. Bog kojega ljudi mogu zazvati, obratiti Mu se i prići Mu. On ulazi u odnos s nama. „On na neki način ulazi u naš ljudski svijet. Moguće ga je dozvati, pa je stoga i ranjiv“ (Papa Benedikt XVI.), jer Božje ime se sada može i okaljati. Tako je izručenje Njegova imena na milost i nemilost znak posebnoga povjerenja i prijateljstva.

Aktualizacija

Ime stvara blizinu. Poznajemo li ime neke osobe i obratimo joj se imenom, to stvara veću blizinu i bliskost. Da, u imenu odzvanja nešto od tajne i od biti dotične osobe. Ime nas na tajanstven način povezuje s našim identitetom. Čujemo li svoje ime, osjećamo se oslovljenima. Naše ime je kao i naša osoba nešto „sveto“. Dok imena od mila izražavaju ljubeće cijenjenje, mogu nadimci povrijediti.

Ovo vrijedi puno više za samoga Boga. Za nas je sada Božje ime „Jahve“ dobilo još veću blizinu.: Jer sam Jahve je k nama došao kao čovjek: „Dok je on (Josip) to snovao, gle, anđeo mu se Gospodnji ukaza u snu i reče: 'Josipe, sine Davidov, ne boj se uzeti k sebi Mariju, ženu svoju. Što je u njoj začeto, doista je od Duha Svetoga. Rodit će sina, a ti ćeš mu nadjenuti ime Isus jer će on spasiti narod svoj od grijeha njegovih'“ (Mt 1,20-21). Isus (doslovce „Jahve je spasenje“, ovdje protumačeno kao Spasitelj, Otkupitelj), postalo je za nas Božje ime.

U ovome imenu živi sam Bog. Zato će se „na ime Isusovo prignuti svako koljeno nebesnika, zemnika i podzemnika“ (Fil 2,10). Tko nasluti Boga u Njegovoj veličini i suverenosti, u njemu će rasti veliko poštovanje pred Njim i Njegovom svetošću. Bog jest Bog i mi ni na koji način ne smijemo za njim „posezati“ (o njega se ogriješiti) niti ga prezirati (ne uzimajući ga ozbiljno).

Živjeti bogobojazno

Što Sveto pismo podrazumijeva pod strahom Božjim? Strah Božji nije strah pred Bogom, biti na odmaku. Nego u strahu Božjemu spoznajemo Božju apsolutnost. „Bogobojazni“ smo pred svetim Bogom koji nas istodobno sve više fascinira. Strah Božji vezuje naše srce uza Nj i hoće Mu tako na nepodijeljen način služiti: *I sklopit ću s njima Savez vječan, nikad se više neću odvratiti od njih i uvijek ću im činiti dobro; usadit ću im u srce svoj strah, da se nikad više ne odmetnu od mene*“ (Jer 32,40).

„Strah je Gospodnji početak spoznaje“ (Izr 1,7). „Strah je Gospodnji škola mudrosti“ (Izr 15,33). „Strahom se Gospodnjim uklanja zlo“ (Izr 16,6). *Tko se boji Boga, izbavlja se od svega*“ (Prop 7,18). Jer poštuje Boga toliko da se ni najmanje od Njega ne udaljuje, niti Mu želi nanijeti bol. Strah Božji i spoznaja Boga stvaraju novo ponašanje: *„Zlo se više neće činiti, neće se pustošiti na svoj svetoj gori mojoj: zemlja će se ispuniti spoznajom Jahvinom kao što se vodom pune mor“* (Iz 11,9).

Zluporabiti Boga

Ova zapovijed nam hoće posvijestiti da je u imenu prisutna osoba i da Boga ne smijem o „rabiti“ za vlastite interese. Jer Bog jest Bog! Ali mi smo u svome neotkupljenu htijenju i težnji u neprestanoj opasnosti da hoćemo na Boga utječemo utjecati i iskoristiti ga toliko da On služi našim interesima ili našoj slici o nama.

Pogledajmo u vezi s ovim neke fasete. U njima je skrivena težnja da Bogom „ovladamo“ ili pokušamo područje vlastitoga utjecaja (područje moći) povećati „Božjom pomoću“.

To bi ponajprije bila *religiozna* napast. Imamo dobru ideju, aktualan plan. Sada molimo Boga da On ovaj plan podupre. Paradoksalno je da pritom često molimo Očenaš, premda u njemu eksplicitno stoji: „Budi volja tvoja“.

Na suptilan način može se jedna napast sastojati i u tome da hoćemo za „Boga“ uspjeti. Božje kraljevstvo treba rasti, ali pritom trebaju ljudi znati preko koga se (po kome se) ovo dogodilo. Zacijelo nitko nije potpuno zaštićen od napasti da vlastitu sliku o sebi na sličan način „ispolira“.

Poznatiji su naravno očitiji oblici religiozne zluporabe Božjega imena. U povijesti Božjega naroda veliku ulogu su igrali zavjeti i zakletve gdje se Boga zazivalo za svjedoka. U zakletvama se zluporabljivalo se pozivanje na Boga da bi se tako vlastitoj neistinitosti (i vlastitoj prednosti) dalo više težine.

Susresti se sa stvarnošću Božjom s najvećim poštovanjem, strahopoštovanjem i cijenjenjem, odnosi se na sve što Njemu pripada. Tko Boga i svetinje psuje o njima govori ružno, vrijeđa dostojanstvo Božjega imena, i u samomu sebi. Tko podupire stvari (knjige, filmove, pjesme) koje vrijeđaju Boga, tko o svetim stvarima, svetim osobama i Crkvi govori s prezirom, svjesno ih kalja i i ružno o njima govori, živi u zaslijepljenosti i ne respektira Božju svetost.

Božje ime moguće je zluporabiti i za *političke* ciljeve. Tu se u Božje ime vodi rat protiv „Božjih neprijatelja“. Tu se u Božje ime izvode atentati. Tu se Božje ime zluporabljuje za opravdavanje vlastite politike.

Božje ime može biti zlouporabljeno i u *ophođenju braćom i sestrama* u vjeri. Tu primjerice jedna osoba autoriteta dobro zna što je Božja volja za druge i time stavlja druge pod pritisak. Boga se često koristi i kao sredstvo zastrašivanja u odgoju i navješčaju.

Svetiti Božje ime

U našem uobičajenu govoru često kažemo: To mi je sveto, ili govorimo o svetim mjestima, svetim predmetima. Ako nam je nešto sveto, onda to znači da nam je izuzetno vrijedno, dragocjeno, nedodirljivo, savršeno i jedinstveno. Sveto ne smije ni u kojem slučaju biti uvučeno uprljano. Ono traži poštovanje i strahopoštovanje.

„Svetiti“ Božje ime znači: Boga štovati, ljubiti, častiti, klanjati Mu se, prema njemu pogledati. Hvaliti Boga znači reći Mu da ništa na Njemu ne želimo izvrnuti ruglu. On djeluje dobro i ispravno. Mi se radujemo da je On Bog i da smijemo Njemu pripadati. U slavljenju iz zahvalnosti častimo Njega i njegovo djelovanje. To je opetovano izraženo u Psalmima: *„Slavit ću te, o Bože, Kralju moj, ime ću tvoje blagoslivljat' uvijek i dovijeka. Svaki ću dan tebe slaviti, ime ću tvoje hvaliti uvijek i dovijeka“* (Ps 145,1-2). *Blagoslivljaj Gospodina, dušo moja, i sve što je u meni, sveto ime njegovo! Blagoslivljaj Gospodina, dušo moja, i ne zaboravi dobročinstva njegova“* (Ps 103,1-2).

„Svetiti“ Božje ime znači o Božjemu veličanstvu govoriti s velikim poštovanjem, uvažavanjem i dostojanstvom. Ljudi koji nas čuju govoriti o Bogu trebaju u našem govorenju naslutiti i čuti govorenje o Božjoj svetosti i slavi.

Za promišljanje: Radujem li se Bogu i svetim li Njegovo ime? Hvalim li rado Boga?

Govorim li s velikim poštovanjem i cijenjenjem o Bogu? Kad govorim o Bogu. osjećaju li moji bližnji veličinu i uzvišenost, štoviše svetost Božju?

Poštujem li stvarnost Boga? Gdje sam u opasnosti da hoću Boga uporabiti Boga svoje – istina dobre – interese (to mogu biti i interesi

obitelji, Crkve, nacije, ili posla...)?

III.

Spomeni se da svetkuješ Dan Gospodnji

Bog se brine za to da pronađemo dobar i zdrav ritam života u kojemu će se slavlje života (ali i u njega uključeno zajedništvo s Bogom) i rad u spasonosnome poretku dopunjavati. Stoga postoji u tjednu jedan poseban dan – nedjelja. Ovaj „sveti“ dan nam pomaže živjeti dobar red stvaranja u pravoj mjeri vremena „odnosa“ i vremena rada.

Zato Božja uputa glasi: *„Dan subotnji obdržavaj i svetkuj, kako ti je naredio Jahve, Bog tvoj. Šest dana radi i obavljaš sav svoj posao. A sedmoga je dana subota, počinak posvećen Jahvi, Bogu tvome. Tada nikakva posla nemoj raditi: ni ti, ni sin tvoj, ni kći tvoja, ni sluga tvoj, ni sluškinja tvoja, ni vol tvoj, ni magarac tvoj, niti ikakvo živinče tvoje, niti došljak koji je unutar tvojih vrata; tako da mogne otpočiniti i sluga tvoj, i sluškinja tvoja kao i ti. Sjeti se da si i ti bio rob u zemlji egipatskoj i da te odande izbavio Jahve, Bog tvoj, rukom jakom i ispruženom mišicom. Zato ti je zapovjedio Jahve, Bog tvoj, da držiš dan subotnji“ (Pnz 5,12-15).*

Hebrejska riječ „šabat“ znači: mirovati. Šabat i danas u životu Židova igra veliku ulogu. Čak i u modernoj državi Izrael subotom ne voze vlakovi ni autobusi. Kina i gostionice ostaju zatvorene. Budući da se voziti automobil smatra radom, ustručavaju se pobožni Židovi u Izraelu čak i za vruće ljetne žege voziti automobilom na more i kupati se.

Izvorni smisao

Ovom zapovijeđu utvrđen je sedmodnevni tjedan. Stvarno podrijetlo sedmodnevnoga tjedna povijesno ipak nije uhvativ. Vjerojatno su nomadi, koji su prije svega bili štovatelji mjeseca, podijelili vrijeme nakon mjesečeve mijene (4 x 7 dana = mjesečeva mijena). Sedmodnevni tjedan preuzeli su zatim Grci i Rimljani i danas vrijedi za gotovo sve narode.

– Dan slobode i vjernosti savezu

Držanje subote svetom u Knjizi Ponovljenoga zakona obrazlaže se napomenom na oslobađanje iz Egipta (usp. Pnz 5,15). Subotom se radi o slobodi. Budući da je Bog svoj narod oslobodio iz egipatskoga ropstva, subota nas treba sačuvati od toga da sebe same radom ne zarobimo. Nikakvi nutarnji ili izvanjski „goniči“ ne trebaju nas tjerati i nama određivati.

Subota je i dan koji dokida razlike među ljudima, štoviše između čovjeka i životinje. Čovjek treba čak i životinje „osloboditi“ vezanosti uz rad ostalih šest dana (nazvanim dnevni posao). Svi neka uživaju u slobodi i nerka se mogu odmoriti od rada.

U Knjizi Izlaska šabat se obrazlaže ovako: „*Ta i Jahve je šest dana stvarao nebo, zemlju i more i sve što je u njima, a sedmoga je dana počinio. Stoga je Jahve blagoslovio i posvetio dan subotni (Izl 20,11).* Ovdje se zapovijed o suboti obrazlaže upućivanjem na stvaranje. Budući da je sam Bog počinio od svoga djela da bi svoje djelo promatrao i u njemu uživao, ovo vrijedi i za nas: „*I sedmoga dana Bog dovrši svoje djelo koje učini. I počinu u sedmi dan od svega djela koje učini. I blagoslovi Bog sedmi dan i posveti, jer u taj dan počinu od svega djela svoga koje učini*“ (Post 2,2-3).

Prema jednoj egzegetskoj predaji izvješće o stvaranju svijeta (Post 1-2,4a) nastalo je kad izraelski narod bio u babilonskome sužanjstvu. Narod ondje više nije imao ni hrama a time ni mogućnosti da svoju vjeru slavi. Tada je obdržavanje subote dobilo jednu novu težinu. Porobljeni vjernici u izgnanstvu svjedočili su svoju vjernost Jahvi obdržavanjem subotnje zapovijedi. Tako je šabat

poniženomu narodu u egzilu pomogao sačuvati i njegov identitet Božjega naroda i prema van ga svjedočiti.

Subotnji počinak je blagodat koju nam dariva Bog. Šabat, Božji dar, treba istodobno obdržavati i slaviti kao znak „vjernosti Savezu“. *„Stoga neka Izraelci drže subotu – svetkujući je od naraštaja do naraštaja – kao vječni savez. Neka je ona znak, zauvijek, između mene i Izraelaca (Izl 31,16-17a).*

– Služiti životu, ne Zakonu

Zapovijed o suboti s vremenom je obavijena daljnjim zakonima i propisima. U Isusovo vrijeme bila je Božja briga za slobodu i spasenje ljudi toliko sužena sitničavim pravilima da se izvorni smisao šabata sve više gubio. Ova pravila su se morala obdržavati vrlo pomno premda (svakako u pojedinačnome slučaju) nisu više služila životu. Isus je svjesno kršio ova sužavajuća pravila da bi ponovno vratio smisao ovoj zapovijedi: *„Subota je tu radi čovjeka, ne čovjek radi subote“ (Mk 2,27).*

Isus je ovu i sve zapovijedi shvaćao tako da su one u najdubljoj dubini blagodat i blagoslov za ljude. Gdje to više nije bio slučaj, tu je Isus propise o suboti kršio. U njegovo se vrijeme primjerice propise o suboti tumačilo tako da svakoga dana ljudi smiju ozdraviti samo u smrtnoj opasnosti. Ali Isus je uvijek iznova pokazivao da je upravo subota dan oslobođenja i spasenja. Zato je predstojniku sinagoge koji se ljutio zbog ozdravljenja: *„Nije li dakle i ovu kćer Abrahamovu, koju Satona sveza, evo 18 je već godina, trebalo odrješiti od tih spona u dan subotnji“ (Lk 13,16).* Subota služi tomu da sve povrjede i deformacije čovjeka ozdrave i da ga se ponovno podigne u njegovu dostojanstvu. zapovijed

– Od subote do nedjelje⁵

⁵ Kako je došlo do našega označavanja „nedjelje“? Babilonci su označavali dane predma sedam starih planeta. Tako je prvi dan, koji je bio posvećen suncu, nazvan Danom Sunca, latinski dies solis. Kršćanstvo je ovo značenje prenijelo na Krista kao „pravo Sunce“ i „Sunce pravednosti. Nedjelja kao dan sunca odgovara i našoj

Slavljenje ovoga dana počinka i molitve kršćani su na uspomenu Kristova uskrsnuća, koje je uslijedilo prema evanđeljima trećega dana nakon razapinjanja, to znači na uskrsnu nedjelju, dan po suboti, premjestili na „prvi dan u tjednu“. Otuda potječe naziv „Dan Gospodnji“, latinski: dies domini. Ovaj pojam živi i danas u mnogim romanskim jezicima kao oznaka nedjelje: (francuski: dimanche, talijanski: domenica, španjolski: domingo).

Već u vrijeme apostola počeo je „prvi dan po suboti“ određivati životni ritam kršćana. Oni su ovaj dan izabrali da se okupljaju na „lomljenje kruha“, na slavljenje bogoslužja. „Takozvanom nedjeljom događa se sastanak svih koji stanuju u gradovima ili na selu, na jednome mjestu.“ Ovim je riječima Justin oko 150. godine poslije Krista opisao liturgijski život kršćanske zajednice. On ove nedjeljne sastanke na bogoslužje obrazlaže ne samo s početkom stvaranja nego i s uskrsnućem Isusa Krista, početkom novoga Božjeg stvaranja.

Nedjelja kao službeni dan počinka provedena je tek nakon što je rimski car Konstantin postao kršćanin. On je 321. godine poslije Krista nedjelju javno proglasio danom počinka. Otada se nedjelju sve više shvaćalo kao „kršćanski šabat“.

Aktualizacija

Danas je nedjelja sve više u opasnosti da ju se žrtvuje radu i konzumiranju. Ovo pokazuje koliko je ova zapovijed aktualna. Mi smo kao kršćani pozvani ovdje postaviti jedan znak i to znak za zaštitu čovjeka. Ovo stoga što je život daleko više od samoga rada, konzumiranja i posjedovanja.

– Dan slobode i radosti

Nedjelja nam je darovana da predahnemo i da možemo uživati u ljepoti života. Trebamo imati vremena i slobodnoga vremena za sebe same, za svoje odnose a prije svega za ono što naš život izgrađuje i daje da postane blagdan (svečanost). Bog nam dariva nedjelju da bismo ju doživjeli kao ispunjeno vrijeme. Nedjelja neka

njemačkoj oznaci.

nam dadne naš život ponovno doživjeti kao dar, da bi u nama rasla radost nad životom. Nedjelja neka bude dan kad ćemo se radovati.

Zapovijed o svećenju nedjelje dovodi nam pred oči Bogom ravnanu pravu skalu (ljestvicu) vrijednosti. Ona jasno daje „apsolutni primat“ Bogu a time i „primat i dostojanstvo čovjeka prema zahtjevima društvenoga i gospodarskoga života“ (Ivan Pavao II.). Drugim riječima: Ako bismo napustili nedjelju, napustili bismo bitne stvari našega ljudskoga života i našega dostojanstva. Stvoreni smo na Božju sliku i priliku a ne kao robovi i sluge rada i konzumiranja. Mi smo djeca Božja i nikomu podložni. Nedjelja pripada Bogu – nama samima na blagoslov da bismo mogli postati blagoslov jedni drugima.

Da bi zaštitili nedjelju – a time i čovjeka, govori KKC: „Svaki kršćanin mora izbjegavati da drugima, bez nužde, nameće ono što bi im priječilo da obdržavaju dan Gospodnji. Kad običaji (sport, ugostiteljske radnje i td.) i društvene potrebe (javne službe i td.) od nekih zahtijevaju nedjeljni rad, svatko neka se smatra odgovornim da za se odvoji dovoljno slobodna vremena. Vjernici će, umjereno i s ljubavlju, paziti da izbjegavaju izgrede i nasilja koji se katkada događaju prilikom masovnih zabava. Unatoč strogim gospodarstvenim zahtjevima, javne će vlastit bdjeti da građanima osiguraju vrijeme namijenjeno odmoru i bogoslužju. Slična je dužnost poslodavaca u odnosu na zaposlene“ (br. 2187).

– Slaviti otkupljenje

U nedjelju je od početka spadalo slavljenje zajedništva: Euharistija. U prvoj Crkvi polazilo se otuda da se svatko, tko je tjelesno bio za to u stanju, nedjeljom sastane zajedno s drugima da počasti Gospodina i gaji zajedništvo s drugim vjernicima. Katolička Crkva nastavlja s ovom praksom i stoga poziva svoje članove da se nedjeljom u zajedništvu s drugim vjernicima poklone Gospodinu i časte ga.

Ljudi katkada primjećuju da se moliti može i kod kuće i u šumi. U vezi s time rekao je već Ivan Krizostom (344.-407.): „Kod kuće ne

možeš moliti kao u crkvi gdje je prisutan veliki broj i gdje se Boga zaziva jednim srcem. Ovdje je više: Jedinstvo istomišljenika, sklad duša, vez ljubavi, molitve svećenikâ.“

Kad se kršćani okupljaju na bogoslužje, pojašnjavaju da razlikovanje nedjelje od svakodnevice služi životu. Slavljenje nedjelje odgovor je kršćana na ono što je činio Bog. Kad se ovoga danas mirimo i promišljamo, otkrivamo za koliko toga imamo zahvaliti.

– Živjeti kulturu nedjelje

Svaka nedjelja je mali Uskrs i treba biti odgovarajuće slavljena. Ona hoće biti dan radosti, zahvalnosti i zajedništva s Kristom. U nastavku nekoliko ideja⁶ kako nedjelju možemo „slaviti“ kao Uskrs.

1. *Svratiti pogled na otkupljeno stvorenje:* Heinrich Spaemann je napisao sljedeće: „Najbliže odricanju od nepotrebna rada jest najvažnija subotnja vježba odricanja od nepotrebne kritike, utvrđivanje ne-dobra, kod određenih ljudi ili u odnosima vremena. Kritika može radnim danom biti nužna... Ali nedjeljom bismo si trebali zabraniti uzajamno gundanje i kritiziranje.“

Umjesto toga trebamo svratiti pogled na dobro, na već otkupljeno. Jedna riječ zahvalnosti i pohvale, priznanja i potvrde daju da odjekne vječna svečanost otkupljenja i radosti.

2. *Započeti u predvečerje:* U nekim selima još se uvijek oglašavaju zvona u predvečerje nedjelje. I unutarnja oraspoloženost je primjerena: tuširanje, čišćenje, smirivanje...
3. *Zapaliti svijeću:* Svake nedjelje je Uskrs u malome. Za to možemo u stanu zapaliti svijeću. Ona je simbol Uskrsnuloga, koji će ovaj lijepi i njegovani svijet privesti k cilju i dovršenju.
4. *Svečanija odjeća:* Nedjelja treba posebnu odjeću. Ne mora to biti svadbena ruho, ali svakako nešto čime ćemo izraziti: Ovaj dan je drukčiji od drugih dana. On je blagdan. Mi

⁶ Većina ideja pripadaju Reinhardu Abeln (usp. Josefsblatt 4/07 i 5/07)

sudjelujemo na „predslavlju“ vječnoga blagdana.

5. *Bogoslužje učiniti središtem*: Najdublji smisao dobiva nedjelja tako da se zajedno s drugim vjernicima okupimo na slavlje Isusova spomen-čina, na vrhunac čitavoga kršćanskoga života. Korisno je kod kuće se pripremiti eventualno čitanjem biblijskih tekstova.
6. *Imati vremena*: Najljepši dar koji si nedjeljom možemo priuštiti jest vrijeme. Ovo vrijeme moguće je ispuniti razgovorima, glazbom i šetnjama, zajedničkim interesima i doživljajima. Otac pitao svoju sedmogodišnju djevojčicu što si želi ra rođendan. Odgovor: „Da nedjeljom imaš za nas vremena.“ Možemo si uzeti i vremena za čitanje, razmišljanje i za osobnu molitvu. Važno je da u svemu tome nema nikakva pritiska, žurbe, nego smirenost.

– Blagdan života držati „svetim“

„Sveto“ znači izdvojeno za Boga. Šabat treba pripadati Bogu. Održavanje ovoga dana pokazuje da Boga uzimamo ozbiljno, i u njegovu blagotvornu planiranju vremena za nas ljude.

Tko nedjelju slavi kao blagdan i pritom razveseli sebe i druge, time ispovijeda (priznaje): Bog u kojega vjerujemo Bog je radosti. Ne neprestani teret rada, nego radost vječnoga blagdana postavio je On za cilj našega života.

Zato nam ovaj dan dariva slobodni prostor usred svakodnevice pune pritiska i žurbe. Nedjelja štiti našu slobodu i podsjeća nas svaki tjedan na to tko smo: Božje kćeri i sinovi, koji su pozvani da sami žive umjesto da budu življeni i da se raduju svomu Bogu i Ocu.

Za promišljanje: Koje značenje ima za mene nedjelja? Kako mogu oblikovati nedjelju da ona postane „danom Gospodnjim, danom otkupljena stvorenja? Koji vidici kulture nedjelje mogu mi pritom pomoći?

Gdje je nedjelja kod mene u opasnosti da postane radni dan? Gdje se moram oduprijeti „tržištu“ i „posvjetovljenju“ nedjelje?

Druga ploča Saveza

Zapovijedi IV-X pokazuju Božji mudri poredak na bitnim područjima ljudskoga zajedničkog života. Pritom otkrivamo da se kod svih zapovijedi radi o zaštiti dostojanstva čovjeka i njegovoj slobodi.

IV.

Poštuj oca i majku

Prva od deset zapovijedi, koja daje upute za međuljudsko ponašanje, određuje odnos čovjeka prema njegovim roditeljima i prema osobama u odnosu (autoriteta). Odnos prema našim roditeljima prvi je odnos koji mi ljudi uopće imamo. Svi naši kasniji odnosi prema svijetu i prema drugim ljudima imaju ovdje svoj izvor. *„Poštuj oca svoga i majku svoju, kako ti je Gospodin, Bog tvoj, zapovjedio, da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji koju ti Gospodin, Bog tvoj daje“ (Pnz 5,16).*

Četvrta zapovijed je i jedina između deset zapovijedi, kojoj je

pridodano obećanje: „*da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji koju ti Gospodin, Bog tvoj daje*“. Ovo (dvostruko) obećanje upućuje na to da su sreća i vitalnost pojedinca povezani sa „zemljom“ i narodom u kojoj žive.

Izvorni smisao

Za ljude tadašnjega vremena bilo je posjedovanje zemlje i pašnjaka najvažniji temelj njihova života. Zemlja je značila blagostanje. Ljudi su živjeli u velikim obiteljima: Djeca, roditelji, djedovi i bake i njihova braća i sestre, a nerijetko su skupa bili i pradjedovi i prabake. Da bi zemlja koju su svi obrađivali i od koje su svi živjeli, ostala dobro očuvana, morala su se poštivati i držati stanovita pravila. Prije svega je starija generacija najbolje poznavala stara, prokušana pravila i načine ponašanja koji donose blagoslov. Tako su iz iskustva svojim mlađim članovima obitelji mogli prenijeti ono što je služilo životu i plodnosti zemlje.

Ako bi se ove stare predaje „roditelja“ prezrelo, tada bi se prezrelo životno iskustvo mnogih naraštaja. Tako bi se ugrozila kvaliteta zemlje a slijedom toga bi bilo loše po čitavu obitelj. Plodnost a time i budućnost obećane zemlje ovisili su dakle o netaknutu zajedništvu i skladu između generacije „koja govori iskustvom“ i zajednice koja „eksperimentira“. I to ne samo na gospodarskome području, nego isto tako i na osobnome razvoju čovjeka i čitavoga naroda.

– Osnažiti dobar uzor i blagoslov

Roditelji su prve osobe u odnosu za svoju djecu. Oni su njihovi uzori. U zdravim odnosima prema roditeljima hoće kćer postati onakvom kao njezina majka i sin kao njegov otac. U netaknutu odnosu djeca odrastaju zdravo. Roditelji iskusuju poštovanje i ljubav svoje djece i roditelji se raduju sretnu razvoju i razvitku svoje djece.

Blagoslov roditelja i njihovo povjerenje u njihovu djecu jačaju one koji odrastaju. Izraelski je narod to znao iz iskustva: „*Blagoslov očev učvršćuje kuću djeci, a majčina kletva temelje im ruši*“ (Sir 3,9).

– Što znači poštovati?

Riječ „poštovati“ u hebrejskome jeziku znači: „nešto smatrati važnim, nekoj stvari dati težinu koju zaslužuje“. U obitelji trebaju stariji dakle imati težinu, prema njima treba postupati s poštovanjem a ne ih „otpisivati“. Za njih se treba dobro brinuti, čak i onda, kad više ne mogu raditi. Četvrta zapovijed stavlja ovo ljudima na srce.

Jedan učitelj mudrosti je to ovako formulirao: *„Jer gospod slavi oca u djeci njegovoj i učvršćuje pravo majke nad sinovima njezinim. Tko štuje oca okajava grijehe svoje, i tko časti majku svoju sabire blago. Tko štuje oca radovat će se sa svoje djece, i bit će uslišan u dan molitve svoje. Tko časti oca svojeg, dugo živi; tko čini radost majci svojoj, sluša Gospoda“ (Sir 3,2-69).*

– Poštivati, ne slušati

Za Isusa je zapovijed poštivanja roditelja i brige za njih toliko značajna da radikalno osuđuje dopuštenje da ono što pripada roditeljima treba kao žrtveni dar dati hramu (usp. Mt 15,5 i dalje). Netaknuti odnosi su Isusu važni. Ovamo na stanovit način pripadaju i drugi autoriteti. I prema njima pripada poštovanje. Tako Pavao poštuje državni autoritet: *„Svaka duša neka se podlaže vlastima nad sobom. (Jer nema vlasti doli od Boga: koje postoje, od Boga su postavljene)“ (Rim 13,1).*

Ali takva poslušnost poznaje i granice. Jer roditelji i svi autoriteti mogu biti ugnjetavajući i težiti za vlašću. Oni mogu „podložnike“ htjeti imati prema svojoj slici i svojim očekivanjima. Ovo ipak proturječi ovoj zapovijedi, jer tko očekuje ili traži poslušnost, mora prije toga sam slušati Boga. Ovo je uvjet za svako vršenje autoriteta, u braku, obitelji, Crkvi i državi.

Svaki pravi autoritet pretpostavlja nadalje i uzajamno slušanje: slušanje starijih s bogatstvom njihova iskustva, i slušanje mlađih s njihovim n ovim pogledom na život i društvo. Takvo slušanje traži sve veće preuzimanje odgovornosti. Ono priprema na to da jednom

sami preuzmemo0 svu odgovornost za vlastiti život.

Pritom uvijek vrijedi: „*Treba se većma pokoravati Bogu negoli ljudima*“ (Dj 5,29). I premda Pismo uvijek iznova naglašuje poslušnost djece prema roditeljima, ipak postoji ograničenje: „*Djeco, slušajte svoje roditelje u Gospodinu, jer to je pravedno*“ (Ef 6,1). Posljednji autoritet ostaje dakle „*Bog*“, Gospodin.

Sam Isus je ovo prakticirao kao Dvanaestogodišnjak. Bez da informira svoje roditelje ostao je u jeruzalemskome Hramu. Na prijekorno pitanje roditelja, odgovorio je: „*Zašto ste me tražili? Niste li znali da mi je biti u domu Oca mojega?*“ (Lk 2,49). Na kraju se ponovno podvrgao svojim roditeljima.

– Zrcaliti božanski autoritet

Roditeljski autoritet nije najviši. Nego on treba ukazivati na Boga. On je posljednji autoritet. Isus je više puta na to ukazao. Tako se očitovao protiv svakoga oblika „lijenoga“ mira i u obitelji: „*Došao sam rastaviti čovjeka od oca njegova i kćer od majke njezine i snahu od svekrve njezine*“ (Mt 10,35). I: „*Dođe li tko k meni, a ne mrzi svoga oca i majku, ženu i djecu, braću i sestre, pa i sam svoj život, ne može biti moj učenik*“ (Lk 14,26). Istina i pravednost dakle nikada ne smiju biti žrtvovani autoritarnoj samovolji roditelja i drugih autoriteta.

Ako roditeljski autoritet više ne zrcali božanski autoritet i ne unaprjeđuje pravi život djece, ovo može kao posljedicu imati opravdane reakcije djece. Zacijelo je to imao Pavao u vidu kad je opominjao roditelje: „*Očevi, ne srdite djece svoje, nego ih odgajajte stegom i urazumljivanjem Gospodnjim*“ (Ef 6,4). I: „*Očlevi, ne ogorčujte svoje djece, da ne klonu duhom*“ (Kol 3,21).

Aktualizacija

Četvrta se zapovijed ne odnosi samo na odnos djece prema njihovim roditeljima, nego isto tako i na odnos roditelja prema njihovoj djeci. Svako dijete ima svoju vlastitu individualnost i životni

poziv. Dobri roditelji pomažu ovome novom životu da se slobodno razvija. Djeci je dobro sako su sigurni (zaštićeni) u prostoru ljubavi sa svim svojim pogriješkama i ako od svojih roditelja uče umijeće pronalaziti svoj život. Ovamo također spada da preko svojih roditelja nauče ljubiti Isusa Krista i slušati njegov poziv u svome životu. Tada je položen dobar temelj za sreću života.

Obećanje vezano uz četvrtu zapovijed, možemo danas otprilike ovako prevesti: „Da bi vam u životu bilo dobro.“ Je li nam u životu dobro, ovisit će o tome uspijeva li odnos između djece i roditelja, između mladih i starih ljudi, između modernoga napretka i predaje starih. Drugim riječima: Ako ljude od kojih dolazimo, preziremo, tada se odsijecamo od korijena koji nas nose. Posljedica bit tada bila nutarnja – a često i izvanjska – iskorijenjenost.

– Uzor obilježava

U staroj Kini živjeli su u obitelji Wong zajedno djed, otac i jedan dječak od 11 godina. Jednoga dana reče otac: „Djed je postao jedan veliki teret. Više ga ne možemo nositi.“ Dječak je vidio kako je njegov otac donio jednu veliku košaru u kojoj su na sajam nošene svinje. Stavio je u nju djeda i odnio do rijeke.

„Što to radiš?“, upita dječak. „Znaš“, kaže otac, „da je djed potpuno bespomoćan i za nas neizdrživ teret. U ovoj košari ću ga izložiti u rijeci.“ Dječak se uplaši. Kad je ponovno došao k sebi, reče ocu: „Ali košaru ćeš vratiti natrag. Jednog dana ću ju trebati za tebe.“

Vlastiti uzor obilježava često puno više nego što je to roditeljima drago i više nego što su oni toga svjesni., Djeca oponašaju ponašanje svojih roditelja. Njihovo činjenje govori glasnije od njihova govorenja. Obratno ovo vrijedi često i za djecu. Njihovo ponašanje prema njihovim najbližima – naime njihovim roditeljima – obilježava često kasnije njihovo ponašanje prema novim bližnjima. To znači: Kako jedno dijete postupa s roditeljima, kako o njima govori – ono govori o „starcima“ ili „mojim dragim roditeljima“ –, isto će tako često postupati i s vlastitim partnerom i drugim ljudima.

– Roditeljski autoritet

Roditelji su prve osobe autoriteta. Oni preuzimaju na početku našega života jednim dijelom „Božje mjesto“. Njihovo se dostojanstvo ne sastoji samo u tome da nam je Bog po njima dao život, nego i u tome da nas oni uvode u život. Oni zastupaju Božji autoritet.

Autoritet dolazi od latinskoga „augere“. „Augere“ znači „umnažati“. Pravi i dobar autoritet umnaža i štiti život i sreću. Pravi autoritet nas štiti i od zla i samorazarajućih težnji u nama. Odgoj znači ovo: Voditi prema cilju. Kršćanska stega hoće iz čovjeka izmamiti i do života dovesti ono najbolje. Ovo također znači postaviti prema djeci jasne granice i su-pomagati da se zle tendencije u njima ne mogu nesmetano razvijati. Odgoj dovodi život povjerenih im ljudi do potpuna razvoja.

Ovako pozitivno ne doživljavaju svi ljudi roditeljski autoritet. Katkada se na djecu vrši pritisak, i u mnogočemu nedostaju ljubav i razumijevanje. Roditelji često od djece imaju i prevelika očekivanja. Ali mi nismo tu zato da ispunjavamo očekivanja roditelja, nego Božje planove s nama!

U vezi s ovim daje Richard Rohr razmišljati: „Isus je znao za Fangmaschen obitelji i rodbine. Stoga poziva svoje učenike da ostave svoju vlastitu obitelj, njihov način gledanja, njihove vrijednosti i sudove: „*Odmah pozva i njih (Jakova i njegova brata Ivana). A oni, ostavivši svog oca Zebedeja u lađi s nadničarima, otiđoše za njim*“ (Mk 1,20). Ovo je moguće označiti kao nužno odvajanje, kao raskid, da bi se razvilo veće životne perspektive, umjesto da se bude usredotočen na ispunjavanje velikih želja, koje su majka ili otac u nekoga položili. U svakom slučaju je potrebno od njih se duhovno, psihološki rasti; potrebno je zauzeti kritički odmak od njihovih vrijednosti i otkriti svoje vlastite vrijednosti. Ove ne moraju biti upravo suprotne od njihovih, ali ne moraju biti ni njihove, samo zato jer su to vrijednosti roditelja. Ovo je nuždan korak do odrastanja.“ Stoga bismo morali (i moramo) osloboditi se ovisnosti o roditeljima, da bismo živjeli svoj vlastiti život!

Mnogi su ljudi na ovome području pretrpjeli mnogo „štete“ i povrjeda. Ali da nas sada pobuna i osuda prema roditeljima ne bi dalje opterećivali i u nama dalje živjeli neljubazni načini ponašanja prema roditeljima, moramo dogođenu „štetu“ moći razriješiti, a za to je potrebno pomirenje. Pomirenje pomaže blagoslov roditelja prihvatiti i u naš život integrirati.

Mi u svome ponašanju baštinimo puno više od naših roditelja nego smo toga svjesni. Ovo sam između ostaloga doživio posve konkretno na sljedećem području. Ljudi oko mene često su mi govorili da „isijavam“ (zračim) pritisak jedan očekivanja, premda ja to ustvari nisam htio. U konačnici sam postao svjestan da je to bilo povezano s vlastitim iskustvom vršenja autoriteta moga oca. Zacijelo sam nesvjesno živio način kako je moj otac autoritet živio, odbijao i osuđivao. I tako je nastala jedna nesvjesna egzaktna „vezanost“ uz ovo ponašanje, koje ja nisam htio. To je na neki način „prešlo“ na mene.

Uz pomoć moga duhovnog pratitelja postalo mi je jasno da se ove nesvjesne „vezanosti“ mogu osloboditi samo ako se pomirim s mojim ocem i njegovim načinom vršenja autoriteta. Najprije sam pokušao svoga oca razumjeti. Pitao sam se: Što je njega obilježavalo? Kako je on kao dijete iskusio autoritet? Koju vrstu (način) autoriteta je on naučio? Zatim sam zamolio za oprostjenje što sam ga radi ovoga ponašanja osuđivao. Potom sam zamolio Isusa Krista da me snaga njegova otkupljenja na križu oslobodi negativne „vezanosti“. Nadalje sam molio Isusa za njegova Duha da bi u meni rastao živjeti njegov način autoriteta koji donosi spasenje. I tako je započeo jedan novi put.

– Ne glorificirati, nego razumjeti

Poštivati ne znači da opravdavamo i pozdravljamo sve što su roditelji činili. Puno više se radi o tome da roditelje gledamo realistično i poštujemo ih u njihovu zvanju. Mi ih poštujemo kao one koji su nam darovali život. I poštujemo ih u onome što su oni pokušavali na nas prenijeti.

Poštovati ne znači naše roditelje glorificirati, jer i oni su bili ljudi s njihovim sunčanim i sjenovitim stranama. Poštovati znači puno više: Postati svjesni što je njih pokretalo i u čemu su oni bili zarobljeni. Mi hoćemo pokušati razumjeti zašto su oni živjeti upravo tako i imali upravo takav stav. Naši su roditelji bili obilježeni svojim povrjedama i duhom svoga vremena.

Poštovati ih znači biti zahvalni za ono što su nama dali. Zato im hoćemo i u starosti (štoviše i poslije smrti) sačuvati u časnoj uspomeni. I: „*Sine moj, pomози oca svoga u starosti i ne žalosti ga za života njegova. Ako mu i razum klone, budi blag s njime i ne grdi ga ti, koji si u punoj snazi. Jer, ne zaboravlja se milost prema ocu, već se uračunava u oprost grijeha*“ (Sir 3,12-14).

Za promišljanje: Koji se osjećaji u meni javljaju, kad pomislim na svoje roditelje? Kako sam kao dijete svoje roditelje doživljavao? Kako ih doživljavam danas? Osjećam li se prema njima (slobodan“?

Što sam dobra primio od svojih roditelja? Gdje sam od njih očekivao više? Gdje sam ih (možda i nesvjesno) osudio i u svome srcu sudio? Pokušavam li shvatiti i njih kao djecu njihova vremena obilježenu njihovom poviješću?

U čemu se pokazuje da svoje roditelje poštujem (i poslije njihove smrti)?

V. Ne ubij

Božji mudri poredak s obzirom na ljudski život glasi: „*Ne ubij*“ (Pnz 5,17). Jedva da među deset zapovijedi postoji jedna koja nam se čini toliko po sebi razumljivo nužnom kao ova. I istodobno ni na jednoj drugoj zapovijedi nije toliko jasno vidljivo koliko se razorno odražava na život ljudi, ako na Božje zapovijedi ne pazimo.

Iskonski (izvorni) smisao

Noa je nakon potopa blagoslovio svoje sinove za novi početak i rekao im između ostaloga: „*Tko prilike krv čovjekovu, njegovu će krv čovjek proliti! Jer na sliku Božju stvoren je čovjek! (Post 9,6)*. Ovdje se objavljuje smisao ove zapovijedi: Čovjekov život je svet jer je čovjek „*Božja slika i prilika*“. Ljudski život je Božji dar! Zato nitko ne smije za njim samovoljno posezati. Tko kao pojedinac, to znači u svoje vlastito ime, posegne za ljudskim životom, on poseže za

božanskim dostojanstvom čovjeka.

Ovaj je zapovijed upravljena protiv privatnoga ubijanja. Ona se okreće protiv prava jačega i hoće zaštititi slaboga i njegovo pravo na život. Suprotno prema danas ubijanje u ratu ili smrtna kazna za zločince kod naroda Izraela nisu bili tema, koju se postavljalo u povezanosti s ovim. Naprotiv! – U Starome zavjetu je (pre) često govor o ubijanju.

Ipak su već proroci poučavali Izraelski narod, da je ne samo izravno, privatno ubijanje ubojstvo, nego svaki način teškoga gospodarskog i socijalnog ugnjetavanja. Jer ubiti nije moguće samo oružjem, nego i gospodarskim pritiskom. Štoviše, ubiti je moguće i riječima. Zato su proroci ovu zapovijed razvijali dalje: Stoga je svaka radnja protiv bližnjega, koja ga degradira na puko sredstvo ili raspoloživu stvar na liniji ubojstva.

– Radikalizacija po Isusu

Isus je u to ulazio u Propovijedi na gori: „Čuli ste da je rečeno starima: Ne ubij! Tko ubije, bit će podvrgnut sudu. A ja vam kažem: Svaki koji se srdi na brata svoga, bit će podvrgnut sudu. A tko bratu rekne 'Glupane!', bit će podvrgnut Vijeću. A tko reče: 'Luđače!', bit će podvrgnut ognju paklenomu“ (Mt 21-22).

Isusu nije do riječi, nego do stavova koji preziru čovjekovo dostojanstvo. Srdžba proizvodi neprijateljsko ozračje i ugrozu. Pogrdra kao recimo „Glupane!“ ismijava i obezvrjeđuje (omalovažava) čovjeka. Tko pogrđuje riječima kao „Bezbožni luđače!“ odriče mu time njegov odnos prema Bogu. Isus hoće zaštititi osobu u njezinu dostojanstvu. Nitko nema pravo – čak ni kod protivnika – ovo dostojanstvo vrijeđati samovoljno i na zločest način.

Najveće pooštavanje ove zapovijedi vrši Isus u svojoj zapovijedi ljubavi prema neprijatelju: „Čuli ste da je rečeno: Oko za oko, zub za zub. A ja vam kažem: Ne opirite se Zlome! Naprotiv, pljusne li te tko po desnom obrazu, okreni mu i drugi. Onome tko bi se htiOo s tobom

parničiti da bi se domogao tvoje donje haljine, prepusti i gornju“ (Mt 5,38-40). Osveta „oko za oko i zub za zub“ već je bila jedno ograničavanje sedmerostruke osvete. Ali Isus osvetu nadomješta ljubavlju. Onomu tko nam je naškodilo, ne trebamo uzvraćati istom „mjerom“. Mnogo više je potrebno kolanje osvete zla prekinuti i time dokinuti (zaustaviti).

Drugim riječima: Trebamo pokušati pridobiti protivnika za sebe i za zaštitu života. Svjesni svoga dostojanstva trebamo uvažavati i njegovo dostojanstvo i prema njemu postupiti tako da on ponovno otkrije svoje vlastito dostojanstvo i može živjeti u skladu s njim. Time oponašamo Božje ponašanje. *„Jer on daje da sunce njegovo izlazi nad zlima i dobrima, i da kiša pada pravednicima i nepravednicima“ (Mt 5,45). Bog daje da sunce da njegove ljubavi sjaji nad svima.*

Aktualizacija

Čovjekov život je svet jer je on stvoren na Božju sliku i priliku. Time je čovjek dobio jedno nedodirljivo, štoviše božansko dostojanstvo. Smisao ove zapovijedi sastoji se u tome da štitimo ovo dostojanstvo života, Ova se zadaća danas odnosi na različita područja. Ponajprije bacimo jedan pogled na naš vlastiti život. Božansko dostojanstvo života hoće je ponajprije pokazati u našem ponašanju prema našem vlastitom životu.

Prvo područje: ljubiti vlastiti život

Naš život je dar. Mi za ovaj dar hoćemo biti zahvalni. Jedan poseban trenutak uvijek je rođendan, gdje Bogu možemo zahvaliti za dar našega života. U ovu zahvalnost spada također da svoje talente i darove razvijamo i zalažemo u skladu s našim pozivom.

Ipak život prihvatiti onako kako je svakomu dan, može za neke biti veoma teško. Zato se prva zadaća ove zapovijedi sastoji u tome da se pomirimo s vlastitim konkretnim životom i da ga potvrdimo (prihvatimo). U tome se ostvaruje zapovijed ljubavi prema samome sebi, koju je Isus preuzeo iz Staroga zavjeta i potvrdio: *„Ljubi svoga bližnjega kao sebe samoga“ (Mk 12,31), (usp. Lev 19,18).* U vezi s

time i jedno ohrabrenje: Poslovni čovjek pošao k učitelju hoteći znati u čemu je tajna uspješna života. Ovaj reče: „Usreći svakoga dana jednoga čovjeka!“ I pri izlazu učitelj doda: „... čak ako je taj čovjek i ti sam.“ I malo kasnije mu još dovikne: „... prije svega ako je taj čovjek ti sam!“

Tko ljubi samoga sebe, svoju dušu, svoj duh, svoje tijelo i božanski poziv svoga života, zna da je odgovoran za to što će iz svoga života učiniti. Skrbiti će za svoj život, brinuti sa svoje zdravlje. Jer dobro zdravlje i njegovan izgled dar su za nas same, za našu okolinu, za naše ukućane, našu rodbinu, za djecu i roditelje. Briga za zdravlje treba higijenu, tjelesno kretanje, počinak itd... U ovu brigu spada i izbjegavanje zlouporabe alkohola, nikotina, lijekova i opijata. Ali čovjek koji sebe ljubi neće se brinuti samo za tijelo, nego i za svoj duh i za svoju dušu, koja je danas u pravilu više zanemarena od tijela.

– Suicid

U našem društvu ima ne mali broj, često i vrlo mladih ljudi, koji očajavaju nad životom i sebe ubijaju. Oni u samoubojstvu (suicidu) vide jedini izlaz. I premda nemamo nikakva prava takve ljude osuđivati i nikada nećemo saznati sve motive, suicid je protivan ovoj zapovijedi. Tako zapovijed „Ne ubij!“ vrijedi ponajprije za nas same. Jer u Božjim je očima svaki ljudski život vrijedan da bude življen, čak i kad je fizički ili psihički ograničen (hendikepiran).

Ova zapovijed hoće zaštititi upravo osobe u teškim situacijama, kako ne bi učinili jedan takav neopoziv i konačan korak. Stoga sam uvijek iznova pokušavao ljude sa suicidalnim mislima dovesti dotle da se posve svjesno odluče za život kakav im je Bog namijenio i odreknu se svake pomisli i svake želje za suicidom. Jer u jednoj takvoj svjesnoj odluci za život mi se otvaramo spasonosnoj snazi Isusa Krista.

– Eutanazija

Jedan daljnji vidik ove zapovijedi pokazuje se u aktivnoj pomoći pri umiranju. Svaki čovjek ima pravo na svoju prirodnu smrt. Umjetno produljivanje života smije svatko odbiti. Ipak neki misle da je, kad patnja postane neizdrživa, stvar naše slobode i u skladu s našim dostojanstvom nekim ubojitim sredstvom (koje pospješuje smrt) okončati patnju sam sebi oduzimajući život. Ovdje čovjek poseže za životom. On se više ne povjerava svome Stvoritelju.

Danas je, Bogu hvala, palijativna medicina pronašla puteve da terapijom boli umirućemu omogući rastanak dostojan čovjeka. Mnogi pomoćnici u pokretu hospicija, koji stoje uz umiruće i prate ih, svjedoče kako se puno spasonosnoga upravo u ovim posljednjim danima i satima života može dogoditi.

Kada zabrana ubijanja umirućega više ne štiti, tada bi se ovdje mogla uskoro otvoriti vrata za ljudsku samovolju. Kad ostarjeli koštaju previše, mogli bi u budućnosti neki od njihove rodbine (ukućana) biti „nagnani“ u smrt. Jer ovdje se ne daje mogućnost da ih se „odstrani povoljnije“. Moralo bi ih se samo dovesti dotle da oni sami pristanu na „Gnadenspritze“. Time bi ipak boležljivi i stari ljudi brzo imali osjećaj da više nisu poželjni.

Ovdje se pokazuje koliko su važne granice koji ni na koji način ne smiju biti prekoračeni, a koji trebaju i dalje štiti život i dostojanstvo čovjeka.

Drugo: Štititi dostojanstvo života drugoga

Ne samo vlastiti život nego je i svaki život Božji dar. Stoga je to promaknulo našem pravu raspolaganja. To ne pripada „nama“. Zato ni jedna trudnica ne smije samovoljno raspolagati životom koji raste u njezinu tijelu. Sada se okrećemo ovome dostojanstvu života drugoga: ,

– Pobačaj

Ono što je Bog za proroka Jeremiju rekao o posvećenju života, vrijedi za sve: „*Prije nego što te oblikovah u majčinoj utrobi, ja te znadoh; prije nego što iz krila majčina izađe, ja te posvetih. Za*

proroka svim narodima postavih te“ (Jer 1,5). Ljudski život je „posvećen“ već (još) prije rođenja i zato svet. Stoga ljudski život treba štiti od trenutka začeća. Začeti život ima pravo da se s njime postupa kao s osobom. Stoga i ljudski embrij (zametak), koliko god je to moguće, treba održati neoštećenim i paziti na njegovo dostojanstvo kao ljudske osobe.⁷

Za nas ovo znači: Mi moramo pokušati da se otkloni duševna, obiteljska, gospodarska i socijalna nevolja u kojoj žena koja postaje majka misli da mora pobaciti. U ovu zapovijed spada i briga za život dostojan čovjeka. Ljudski se život ne ubija samo pobačajem, nego i glađu i socijalnom nepravdom (usp. više u vezi s time u 7. zapovijedi).

– Rat i smrtna kazna

Kao što je već spomenuto, ova dva vidika u Izraelu još nisu bili tema, jer je ova zapovijed izvorno imala u vidu samo samovoljno i privatno ubijanje (ubojstvo). Ali po Isusu i Crkvi ovaj se pogled produbio. Danas se mora imati u vidu političku i globalnu dimenziju ove zapovijedi. Stoga je potrebno, gdje god je to moguće, izbjegavati rat pregovorima. Spremnost na pregovaranje također znači da se mora biti spreman napustiti dio onoga što se misli da je moguće postići silom.

Ali svaki čovjek a time i svaki narod imaju pravo braniti same sebe i vlastite legitimne materijalne i duševne interese. Jedna takva obrana može otići tako daleko da se mora dogoditi oružjem.

⁷ Treba smatrati dopuštenima zahvate na ljudskom zametku uz uvjet da mu poštuju život i cjelovitost, da ga ne izlažu nesrazmjernim pogiblima nego da im bude cilj njegovo ozdravljenje, poboljšanje zdravstvenih uvjeta, ili njegovo preživljavanje. Nemoralno je proizvoditi ljudske zametke da ih se upotrijebi kao raspoloživ 'biološki materijal'. Stanoviti pokušaji zahvaćanja u hromosomsko ili genetsko naslijeđe nisu iscjeliteljski (terapeutski) nego smjeraju proizvodnji ljudskih bića odabranih (selekcioniranih) po spolu ili drugim željenim svojstvima. Te se manipulacije protive osobnom dostojanstvu ljudskog bića, njegovoj cjelovitosti i identitetu jedinstvenom, neponovljivom (KKC 2275).

Umjereno opravdana obrana stoga je općenito priznata kao opravdana.

U vezi s ovim ipak vidimo da se danas silan novac troši na naoružanje. „Gomilanje oružja mnogima izgleda paradoksalnim načinom da se mogući protivnici odvrate od rata. Takvi u tome vide najuspješnije sredstvo za osiguranje mira među narodima. Takav način odvratanja od rata podliježe strogim moralnim ogradama. Utrka u naoružanju ne osigurava mir. Mjesto da ukloni uzroke rata, opasnost je da ih oteža. Ulaganje golemih bogatstava u proizvodnju uvijek novih oružja priječi pomaganju siromašnih naroda, zaustavlja razvoj naroda. Prekomjerno naoružanje umnaža uzroke sukoba i povećava opasnost njihova sirenja“ (KKC 2315).

Ukidanje smrtne kazne napredak je čovječanstva. Svaki čovjek, koliko god on bio kriv, ima pravo na pravedan proces i svaki zatvorenik ima pravo na čovjeka dostojne uvjete zatvora. Mučenje i svaka vrsta (način) tjelesnoga i duševnog nasilja proturječe čovjekovu dostojanstvu. Ljudski život, pa i onaj ubojice je svet. Stoga Crkva načelno (osim u posve posebnim slučajevima) odbacuje smrtnu kaznu.

Sažetak

Život svakog pojedinog čovjeka Bog potvrđuje, priznaje i ljubi. Život je Božji dar i nad njim se ni na koji način ne smije (samovoljno) raspolagati. Peta se zapovijed u prvome redu odnosi na zaštitu ljudskoga života i na uvažavanje dostojanstva svakog pojedinca. Nitko nema pravo osobi drugoga škoditi fizičkim ili psihičkim nasiljem. Bog hoće zaštititi upravo život slabih. I to od začeca do prirodne smrti.

Positivno može ova zapovijed glasiti: Imaj strahopoštovanja pred životom svakog čovjeka! Postupaj dobro sa svojim vlastitim životom kao i sa životom svoga bližnjega! Svaki ljudski život je dragocjen i svet jer je stvoren na „*Božju sliku i priliku*“.

Za promišljanje: Kako mogu više unaprjeđivati božansku vrijednost

moga vlastitog života? Gdje postupam premalo ljubazno sa svojim vlastitim životom?

Gdje sam u opasnosti prijeći preko dostojanstva drugih (eventualnih stranaca, azilanata, zločinaca...)?

Gdje je u mojoj okolini ugroženo dostojanstvo života? Kako ga je moguće još više zaštititi?

VI. Ne krši brak

Jedva da postoji nešto u čovjekovu životu što može učiniti tako sretnim i toliko radosnim, jedva da postoji nešto što našem životu može dati toliki oslonac i našem stvaranju toliko smisla koliko ljubav između muža i žene. Ali ujedno jedva da postoji nešto drugo što može donijeti toliko trpljenja i suza, toliko praznine i besmisla kao nesretan brak, u kojemu su ljubav i povjerenje povrijeđeni i razoreni.

Odnos između muža i žene, o kojemu ovisi toliko toga za naš sretan život, brak, hoće zaštititi i od slamanja sačuvati šesta zapovijed. Ova zapovijed hoće zaštititi ljubav. Boži mudri poredak s obzirom na brak i obitelj ima za temelj: „*Ne čini preljuba!*“ (Pnz

5,18).

Izvorni smisao

Na Istoku se tada (djelomično je tako još i danas) ženu još nije smatralo jednako vrijednom partnericom muža. Ona je bila vlasništvo svoga muža. Šesta je zapovijed tada zabranjivala mužu posezati za vlasništvom drugoga muškarca. Branila mu je „provaljivati“ u tuđi brak. Žena je pripadala mužu a „tuđe vlasništvo“ se nije smjelo uzimati. Stari zavjet je brakolomstvo smatrao prije svega kršenjem vlasništva. Jedan muž nije mogao kršiti vlastiti brak, nego samo provaljivati u brak drugoga.

– Zaštita žene kao jednakovrijedne partnerice

Temeljem objave po Isusu Kristu možemo danas ovo shvaćanje braka i vrijednosti položaja žene više dijeliti. Izraelci su na ovome području bili djeca svoga vremena. Isus je ovdje, usred orijentalne kulture, zauzimao jedan drugi stav. On je štitio ženu od samovolje muža i objavio njezinu izvornu vrijednost jednakovrijedne partnerice.

On ovo izrazio prije svega u zabranama rastave: *„A pristupe farizeji pa, da ga iskušaju, upitaše: 'Je li mužu dopušteno otpustiti ženu?' On im odgovori: 'Što vam zapovjedi Mojsije?' Oni rekoše: 'Mojsije je dopustio napisati otpusno pismo i – otpustiti.' A Isus će im: 'Zbog okorjelosti srca vašega napisa vam on tu zapovijed. Od početka stvorenja muško i žensko stvori ih. Stoga će čovjek ostaviti oca i majku da prione uza svoju ženu; i dvoje njih bit će jedno tijelo. Tako više nisu dvoje, nego jedno tijelo. Što dakle Bog združi, čovjek neka ne rastavlja!' U kući su ga učenici ponovno o tome ispitivali. I reče im: 'Tko otpusti svoju ženu pa se oženi drugom, čini prema prvoj preljub. I ako žena napusti svoga muža pa se uda za drugoga, čini preljub.'“ (Mk 10,2-12).*

Kao udarci čekića djeluju takve riječi u društvu u kojemu se preko 40% brakova rastane. Ali Isus je išao još jedan korak dalje. Jer

preljub ne započinje tek kod djela, nego već očima: „*A ja vam kažem: tko god požudom pogleda ženu, već je s njom učinio preljub u srcu*“ (Mt 5,28). Ne radi se o tome da nikogjeg partnera na seksualnome području ne smatramo atraktivnim, nego ne popustiti želji da s njime imamo seksualni zajedništvo, i da u tome pravcu ne poduzmemo nikakve korake. (Usp. u vezi s ovim više u devetoj zapovijedi).

– Povrjeda identiteta Božjega naroda

Stari zavjet nije u vidu imao samo odnos muža i žene, nego čitavu obitelj u koju su pripadala djeca kao i djedovi i bake. Svi su oni stanovali u istoj kući. Obitelj za Izrael nije bila samo zametak naroda, ona je bila i mjesto na kojemu se prenosilo vjeru. Tako je domaćin za vrijeme kućne liturgije u predvečerje subote na pitanje najmlađeg djeteta polagao ispovijest vjere. Time je djeci i čitavoj kućnoj čeljadi (zajednici) uvijek iznova dovođeno (stavljano) pred oči da su dio onoga Božjeg naroda, koji je sam Bog izveo iz Egipta i kojemu je dao mudre zapovijedi.

Budući da se vjeru prenosilo u obitelji, za Izrael je netaknuti brak bio važan za preživljavanje, jer samo je tako buduća generacija mogla urastati u vjeru otaca. Pbitelj ej bila mjesto na kojemu se djeci posredovalo religiozni identitet. Preljubom se razaralo ne samo obitelj, nego i mjesto religiozne pouke u vjeri. Time su djeca gubila najvažnije mjesto religiozne i osobne udomaćenosti. Preljub dakle više nije bio samo seksualni prekršaj, nego izdaja zajedništva i povrjeda identiteta kao Božjeg naroda.

Aktualizacija

Kad se jedan mladić i jedna djevojka jedno u drugo zaljube, oni si tada požele: „Tako lijepo kao sada moralo bi ostati. Naša ljubav ne smije nikada prestati!“ Ali kod mnogih parova ljubav se ne održi (ne ustraje) kad dođe siva svakodnevica s mnogim poteškoćama i brigama. Kod mnogih počinje ljubav polako umirati. Ljubav, koju su drugomu darovali, oni uzimaju natrag i prestaju drugoga ljubiti.

Mnogi misle: Ako si uzmem drugog partnera, ponovno ću biti sretna. I tako dolazi do preljuba. Preljub u većini slučajeva razara ljubav, povezanost, povjerenje, sreću i radost više od jednoga braka. Pogođeni su oba preljubnička partnera. Oni iskusiću nutarnju razdrtost. Ali pogođeni su i njihovi bračni partneri (ukoliko su oboje vjenčani). U supatništvo (u zajedničko trpljenje) uvučena su i njihova djeca a dijelom i rodbina (ukućani) i krug prijatelja. To pokazuje koliko se različito (mnogostruko) može odraziti jedna takva „izdaja zajedništva“.

A šesta zapovijed hoće spriječiti upravo takve povrjede. Sam Bog stavlja se na stranu ljubavi i vjernosti. On po ovoj zapovijedi govori ljudima: Čežnja da vaša ljubav nikada ne treba prestati, može se ispuniti, pa i kod vas dvoje. Imajte hrabrosti za jednu posve veliku ljubav; za ljubav koja ne prestaje ni onda, kad postane mučna i teška.

Slijedi nekoliko poticaja koji hoće pomoći boljemu shvaćanju ove zapovijedi, kako bi se putem braka išlo produbljeno dalje. Ali i ondje, gdje ljudi ne žive u braku, vrijedi u najrazličitijim vezama (odnosima) podupirati jedni druge u ljubavi i tako služiti životu.

– Graditi na Božjem savezu

Polazišna točka kršćanska braka nije zaljubljenost ni čovjekova dobra volja, NEGO Božja vjernost savezu. Ovu Božju vjernost savezu svjedoči nam prorok Izaija: „*Kao što se mladić ženi djevicom, tvoj će se graditelj tobom oženiti, tvoj će se Bog tebi radovati*“ (Iz 62,5). Bog se hoće s nama oženiti (vjenčati, zaručiti). Čak i kad se iznevjerimo održanju saveza, on će nam ostati vjeran, kao što svjedoči prorok Ezekijel: „*Ali ću se ja ipak spomenuti svojega Saveza s tobom što ga sklopih s tom u dane mladosti tvoje i uspostaviti ću s tobom savez vječan*“ (Ez 16,60). Bog hoće biti s nama vječno povezan.

Slika ovoga Božjeg saveza jest kršćanski brak. Kad se dvoje vjenčaju, oni hoće jedno drugomu darovati Božju ljubav i vjernost koja nam je darovana u Isusu Kristu. Upravo ovdje iskusiću svi svoje

granice i slabosti. Upravo nam ovdje hoće milost sakramenta braka (ženidbe) priteći u pomoć. U njoj hoće Božja snaga postati djelotvorna. Tako novo postaje moguće. Jer „*ako ne budemo vjerni, on vjeran ostaje*“ (2 Tim 2,13). Tako je sam Isus Krist izvor nove ljubavi. On svoju božansku snagu ljubavi stavlja u bračne drugove i pomaže nadvladati egoizam koji svako malo probija i sve poteškoće.

Ali Isus Krist nam ovu snagu, ovu milost ne daje unaprijed, nego svaki dan iznova kad se njemu otvorimo. Ovo se događa kad brak živimo s Isusom, kao s Trećim u savezu. Pavao piše: „*Podložni budite jedni drugima u strahu Kristovu*“ (Ef 5,21). Kršćanski brak je utemeljen na zajedničkom strahopoštovanju pred Isusom Kristom, Gospodinom. On je Treći u savezu, štoviše: On je Gospodar njihova braka. Njemu bračni drugovi povjeravaju svoj zajednički život.

Ovo ima za posljedicu da kršćanski supružnici ne pitaju ponajprije o njihovim osobnim željama, nego o volji njihova zajedničkog Gospodina: Kako Ti na ovo gledaš? Kako ti, Isuse, želiš da sada ljubim svoju ženu, svoga muža, da bi ona/on preko mene iskusio/la Božju ljubav i rastao/rasla u svetosti? Što ti želiš da u ovoj teškoj fazi raste? Takva pitanja o Gospodinovoj volji oslobađaju nas naše sebične zapletenosti

– Služiti životu

Brak ne služi samo jednoj svrhovitosti, nego hoće služiti životu: „*Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvori, muško i žensko stvori ih. I blagoslovi ih Bog i reče im: 'Plodite se, i množite, i napunite zemlju...'*“ (Post 1,27-28a). Čovjek plodnošću ispunja Božju zapovijed stvarati. Nevjerojatno, ali je istinito: Čovjek je pozvan, zajedno s Bogom biti su-stvaratelj života. Velika čast i dostojanstvo! Mi imamo udio na stvarateljskoj snazi samoga Boga.

Pitanje o djetetu nije u prvome redu pitanje biološke plodnosti roditelja, nego plodnosti njihove uzajamne ljubavi. Jer dijete, njihova zajednička ljubav prema djetetu, hoće nastaviti i učiniti vidljivim njihov *zajednički* odnos ljubavi. Tako njihova djeca u uzajamnoj ljubavi roditelja nalaze sigurnost (zaštitu), dom i zaštitu.

Djeca mogu urastati u njihovu uzajamnu vjeru i od njihove vjere učiti.

– Držati brak svetim

Držati brak svetim nije prva nego šesta zapovijed. Šesta zapovijed gradi na drugim. Tko Boga nije otkrio kao izvor čiste ljubavi, brzo će od partnera očekivati ono što samo sam Bog može dati. Tko se stvarno ne odvoji od oca i majke i ne pronađe svoj identitet kao žene ili muža, ne može biti istinski partner. Ako netko sama sebe nije prihvatio i ako ne uvažava i ne pazi na svoje vlastito dostojanstvo, kako može poštovati ovu osobu partnera i ozbiljno uzeti njezino dostojanstvo? Brak – a time šesta zapovijed – gradi dakle na drugim zapovijedima.

Brak je značajan za sreću bračnih drugova. On tvori temelj netaknute obitelji. Ondje mogu djeca odrastati u sigurnosti, pronalaziti svoj seksualni identitet i urastati u vjeru. To su temelji zbog kojih je brak i danas odlučujuće važan za Božji narod. I stoga je potrebno brak prije svega držati svetim: „*Ženidba neka bude u časti u svijuu, i postelja neokaljana! Jer bludnicima će i preljubicima suditi Bog*“ (Heb 13,4). Držati ženidbu u časti“ znači ponajprije nanovo pospješivati (unaprjeđivati) cijenjenje ženidbe (braka) u naše vrijeme. Zatim otmjeno postupati s bračnim drugovima. To znači: učiniti sve što ženidbu osnažuje i unaprjeđuje.

– Vjerno živjeti odnos (vezu)

Ne žive svi ljudi u braku, ali svi žive u različitim odnosima. Neki su doživjeli različita razočaranja ili slamanje odnosā (vezā). A katkada se brak može raspasti i bez preljuba. Što sada? Tu je korisno izložiti se boli i krivnji. Može biti uputno zamoliti drugoga za pomoć da bi iz krhotina mogla rasti nova perspektiva života. Bog je i sada pripremio za mene jedan put spasenja.

Tako možemo reći: Ova zapovijed – formulirana pozitivno – glasi: Ja sam (sada) vjeran. Stojim uz ljude s kojima dijelim svoj život. Uzimam njih i sebe ozbiljno. U mene je moguće pouzdati se, premda

nema ovladavam uvijek svojim osjećajima. Moja odluka je čvrsta. Stojim uza te. Možeš se pouzdati u moju ljubav. Takva vjernost stvara prostor u kojemu ljubav može rasti.

Ako se zaljubimo u jednoga drugog partnera, to još uvijek nije nikakav razlog da prekinemo brak (ili našu vezu) koja je možda postala svakodnevna i nestalna. Više bismo trebali pitati se: Što u najdubljoj dubini tražim? Što sam zanemario? Što želim da od dublje ljubavi u meni zaživi? Očekujem li da me brak (veza) mora učiniti sretnim? Ne može li i polu uspjeli brak biti „dobar“ brak? Jesam li premalo gajio partnerstvo, možda je ljubav postala po sebi razumljiva?

– Upute iz iskustva

Neki parovi, koji mogu pogledati na ispunjen brak, daju mladim parovima sljedeće upute:

- Živite svoj brak s Bogom! Svjesno uključite Boga u svoje partnerstvo – pa i u svagdašnjim pitanjima. Skupa molite!
- Radite neprestano na kvaliteti vašega braka!
- Dajte prostora zajedničkim vremenima i razmjeni veliki prioritet! Čvrsto se držite vremena u dvoje.
- U svim novim životnim fazama svjesno radite na vašoj komunikaciji! Čak i kad jedno drugo u prvi mah ne razumijete, pokušajte jedno drugo uvijek uzimati ozbiljno.
- Razgovarajte o temama koje bi mogle biti aktualne u budućnosti (primjerice odgoj djece, starenje, mirovina...) i tako se bolje upoznajte“
- Budite uvijek spremni jedno drugomu bezuvjetno oprostiti! Neka se ništa ne odgađa, nego to po mogućnosti odmah raščistite! Ono neraščišćeno djeluje ubitačno za odnos (vezu).
- Budite budni, pravodobno prepoznajte opasnosti za vaš brak, razgovarajte o tome i zaštitite se od njih!
- Budite vjerni! Brak bez vjernosti je nezamisliv.
- Svjesno uživajte zajedničko vrijeme, prije nego dođu djeca, a tek pravo kada su ona tu! Jednom dobro uigranom bračnome paru

brak u svakom slučaju uspijeva puno bolje, svejedno u kojoj životnoj situaciji nalazio.

- Pokažite jedno drugomu uvijek iznova vaše divljenje! Njeguajte sebe (držite do sebe) i uvijek iznova se za svog bračnog partnera lijepo dotjerajte!
- Ne štedite s komplimentima (objedi, odgoj djece itd.)! I u pposve obični dan u tjednu bez posebna povoda pokažite mali znak pažnje!

Za promišljanje: Na kojim temeljima gradi jedan kršćanski brak? Što može danas jedan brak održati na životu? Koje težnje našega duha vremena ugrožavaju brak?

Zbog čega se ovu zapovijed u praksi tako često krši? Što ova zapovijed hoće zaštititi?

Gdje se traže moja vjernost i moja ljubav? Kako mogu svetost braka zaštititi u razmišljanju, govorenju i činjenju?

VII.

Ne ukradi

Sedma zapovijed štiti vlasništvo ljudi. To znači: „*Ne ukradi!*“ (*Pnz 5,19*) Ali u sedmoj se zapovijed ne radi ponajprije o stvarima, koje su vlasništvo jednoga čovjeka, nego o stavu koji iza toga stoji. Ovo možemo prepoznati ako propitujemo izvorno značenje ove zapovijedi.

Izvorni smisao

Dok su Izraelci još kao nomadi putovali uokolo, za preživljavanje

je bilo nužno smatrati vlasništvo drugoga „svetim“. Tako beduini još i danas svoje zimske ćelije ostavljaju neosigurane. Znaju da im nitko iz njih neće ništa ukrasti. Ono se u to potpuno pouzdaju. Ovdje se pokazuje da je ono odlučujuće na zabrani krađe zaštita povjerenja između ljudi.

Još nešto drugo spada u izvorni smisao ove zapovijedi. U hebrejskome tekstu stoji za riječ „krasti“ riječ „ganab“. Današnji izraz „Ganove“ (lopov, tat) potječe od ove riječi. „Ganab“ je izvorno značio „opljačkati čovjeka“, „trgovati ljudima“, „prodati čovjeka kao roba“. Tko s čovjekom postupa kao sa „robom“ (Ware) i uzima mu njegovu slobodu, djeluje protivno Bogu-Osloboditelju, koji je „Izrael izveo (oslobodio) iz kuće (egipatskoga) ropstva“.

– Omogućiti život u slobodi

U ovoj se zapovijedi prije svega uopće ne radi o vlasništvu, o novcu, o stvarima, nego o čovjeku i njegovoj slobodi. A jer je Bogu stalo do čovjeka, do njegove slobode, do njegove mogućnosti da živi životom dostojnim čovjeka, ova zapovijed štiti i ono što spada u život dostojan čovjeka: vlasništvo.

Tko je tada bližnjemu uzeo njegovu vlasništvo i tako prisvojio njegov imetak, istodobno mu je uzeo i ono što mu je potrebno za slobodan život. On je tako drugoga često primoravao da sebe mora prodati kao roba i tako „isplati“ svoje dugove.

Ipak ovome „isplaćivanju duga“ postavljene su jasne granice. Tko je prodan kao rob ili robinja, morao je najkasnije nakon sedam godina biti ponovno otpušten na slobodu: *„Ako se tebi proda brat tvoj – Hebrejac ili Hebrejka – neka ti služi šest godina, a sedme ga godine otpusti od sebe slobodna. Kad ga slobodna od sebe otpustiš, ne šalji ga praznih ruku. Daruj ga čime između stoke svoje, s gumna svoga i iz badnja svoga; čime te već Jahve, Bog tvoj, blagoslovio, od toga i njemu daj. Sjećaj se kako si bio rob u zemlji egipatskoj i kako te Jahve, Bog tvoj, otkupio. Zato ti ovo zapovijedam danas.“* (Pnz 15,12-15).

Aktualizacija

Bog želi zajednički život u svome narodu koji se temelji na povjerenju, zauzetost jednih za druge u njegovu narodu, gdje treba paziti na to da svatko dođe do svoga prava – upravo onako kako je to uobičajeno u jednoj dobroj obitelji među braćom i sestrama.

– Moći vjerovati jedni drugima

Ako je u postupanju s novcem i imetkom temelj povjerenje, tada ova zapovijed upravlja u prvome redu pitanje meni osobno: Živim li integrirano? Mogu li se svi u mene pouzdati? Iskorištavam li pogriješke i tešku situaciju drugih za sebe? Štitim li ono što pripada drugima?

Ako su prisutni povjerenje, poštenje (iskrenost) i uzajamna dobrohotnost, ovo stvara opušten i veseo zajednički život. Ali ako nestane povjerenja i ako moramo računati s time da drugi poseže za našim vlasništvom, tada nastaju nepovjerenje i strah. Tada su potrebni sigurnosni sustavi, sigurnosne tvrtke i psi čuvari, da bi zaštitili naš imetak. Danas se puno novca investira u sigurnosne sustave. To pokazuje da pomanjkanje povjerenje društvo skupo stoji. Ozračje nepovjerenja i straha ima visoku cijenu.

Tko krade ili vara, tko provaljuje ili pljačka, ogrješuje se ne samo o zakon o zaštiti vlasništva, nego se ogrješuje o samoga čovjeka. On ne samo da nešto „krade“, nego okrada čovjeka, koji tako trpi štetu, koji tako gubi nešto o čemu možda jako ovisi, koji gubi ono za što je radio. Ako je provaljeno u jednu kuću, razoren je prostor zaštićenosti (sigurnosti). U ovoj se kući više ne osjeća sigurno. A to može dovesti dotle, da oštećeni više u ovoj kući ne može stanovati. Tko dakle krade, povrijedio je (ogriješio se o) nešto u životu drugoga čovjeka.

– Vlasništvo treba služiti svima

Bog se u sedmoj zapovijedi – kako smo shvatili - stavlja na stranu čovjeka i njegova čovjeka dostojna života. Vlasništvo je tu za to da bismo mogli živjeti slobodnije i čovjeka dostojnije. Ono nije tu samo

za sebe. Ne postati neovisno. Tko posjed i imetak gomila samo za sebe; tko živi u preobilju i raskoši, dok drugi pokraj njega trpe bijedu, ne može se pozivati na sedmu zapovijed, ako ne želi ništa od sebe dati. Jer zemlja pripada Bogu. Privatno vlasništvo u strogome smislu ustvari uopće ne postoji. Mi smo upravitelji Božjega vlasništva.⁸ I jednom ćemo morati položiti račun o svom upravljanju. NA to je ukazao već Jakov apostol: „*Ako su koji brat ili sestra goli i bez hrane svagdanje, pa im tkogod od vas rekne: 'Hajdete u miru, grijte se i sitite', a ne dadnete mu što je potrebno za tijelo, koja korist?*“ (Jak 1,15-16).

I dva crkvena oca ovdje jasno govore: „Ne dati siromasima imati dijela na svojim dobrima, znači okradati ih i uzimati im život. U posjedu nisu naša, nego njihova dobra“ (Ivan Krizostom 344.-407.). „Ako siromasima dadnemo ono što je prijeko potrebno, ne dajemo im darežljivo, nego im vraćamo ono što im pripada. Time više ispunjavamo dužnost pravednosti nego da činimo djelo ljubavi prema bližnjemu“ (Grgur Veliki 540.-601.).

– Nepravda je krađa

Krađa je također tko tešku situaciju jednoga čovjeka (primjerice siromaha, azilanta) iskoristi i isplati premalu plaću. Time smo mu uskratili pravednu plaću. Krađa je također ako plaćamo nepravednu cijenu za proizvode iz takozvanoga Trećeg svijeta.

Za vrijeme našega posjeta patru Ernestu Sieversu u Ugandi došao je dijecezanski biskup u posjet i imali smo priliku s njim razgovarati. Kao odgovorni u caritasu ugandske Biskupske konferencije dobro poznaje socijalnu situaciju zemlje. Rekao nam je da je jedan važan izvorni proizvod kava. Bolno sam u ovome trenutku postao svjestan, koliko nepravedne patnje stvara naš

⁸ Pravo na privatno vlasništvo, stečeno radom ili od drugih baštinom primljeno, ili darom, ne ukida prvobitni dar zemlje čovječanstvu kao cjelini. Opća namjena dobara ostaje prvenstvenom, makar promicanje općeg dobra zahtijeva poštivanje privatnog vlasništva, njegova prava i njegova vršenja (KKC 2403).

nepravedni gospodarski poredak. Tako seljaci koji proizvode kavu dobivaju samo oko 1 posto kasnije prodajne cijene. Tako siromašno pučanstvo zemlje nema prilike izići iz siromaštva. Tako u ovu zapovijed spada i svjesna kupovina proizvoda (primjerice Max-Havelaar-kave), za koju je plaćena pravedna plaća, premda je ona za nas nešto skuplja.

– Naknada i oprost dugova

Današnja slobodna trgovina i globalizacija, koji na prvo mjesto stavljaju profit (dobit) a ne čovjeka, proizvode sustav nepravde. Oprost dugova bogatih zemalja siromašnim zemljama nije prema tome dragovoljna milostinja, nego prvi korak do poravnavajuće pravednosti.

Takva se naknada odnosi na tvrtke i zemlje, kao naravno i na pojedince. „Oni koji su, izravno ili neizravno, prisvojili neko tuđe dobro, dužni su vratiti ga, ili vratiti jednaku vrijednost u naravi ili u vrsti, ako je stvar nestala, kao i plodove i koristi što bi ih od toga zakonito bio dobio vlasnik. Isto tako dužni su vratiti, u razmjeru svoje odgovornosti i probitka, svi oni koji su na neki način sudjelovali u krađi, ili su se njome okoristili znajući da je to krađa; na primjer oni koji su krađu naručili, ili pomogli, ili prikrili.“ (KKC 2412).

Jedan od oblika oprosta dugova u Božjem narodu bio je zakon Jubilejske godine: Svakih 50 godina trebalo je ponovno poravnati temeljne odnose. „*Tu pedesetu godinu proglasite svetom! Zemljom proglasite oslobađanje svim njezinim stanovnicima. To neka vam bude jubilej, oprosna godina. Neka se svatko vaš vrati na svoju očevinu*“ (Lev 25,10). Sva se zemlja morala vratiti natrag izvornim vlasnicima i robovi su se smjeli vratiti na svoju očevinu. Tako su svi mogli ponovno iznova započeti. Dobili su mogućnost da nanovo žive u slobodi i dostojanstvu.

Slobodu i povjerenje jednih s drugima treba i danas zaštititi sedmom zapovijedi. A za to je potrebno vlasništvo, čitav kapital – a ovamo pored sirovina spada i ljudski rad – uporabljivati tako da pomogne ljudima do života dostojnijega čovjeka. Sedma zapovijed

ohrabruje, u teškim pitanjima pravednije raspodijeliti vlasništva (bogate zemlje – siromašne zemlje, poslodavci – radnici itd.), tražiti pravedna rješenja i u svemu služiti čovjekovoj slobodi i dostojanstvu.

Ali da bismo mogli uistinu živjeti solidarno, nije dovoljan sam izvanjski zakon. Mora se promijeniti nešto u mentalitetu, u srcu ljudi. Više o tome u desetoj zapovijedi.

– Briga jednih za druge

Što ova zapovijed može značiti pozitivno, pokazuje sljedeća pripovijest: **(Kako je Irenej našao mir)** Kod posljednjih anđelovih riječi Irenej se probudi i čuje: „Slava na visinama Bogu a na zemlji mir ljudima dobre volje.“ Pastiri se prenuše oda sna. I Irenej je čuo nešto o „djetetu u jaslama“, o „štali“, o „daru“, o „žurbi“. Svaki od pastira uze ponešto sa sobom i jedan za drugim nestadoše u noći. Irenej će samomu sebi: „Njega, Spasitelja, želio bih i ja vidjeti – njega koji treba donijeti mir. Žalostan, sjeti se Irenej svoje obitelji koja ga je bila odbacila još prije mnogo godina kad je, podajući se alkoholu, sramotio svoje ukućane. Mlađi brat iskoristio je njegovu nevolju i postao nasljednikom očevine. Irenej mu to ne mogaše nikako oprostiti. – U međuvremenu potraži nešto za jelo i, onako više za sebe, poluglasno reče: „Bit će da su ti ljudi jako siromašni kad jedno dijete dolazi na svijet u štali. Dat ću im sve svoje zalihe. Dobro će im doći bar za nekoliko dana.“

I sad se dogodi nešto neobično, nešto što će se kasnije pokazati kao dobra Božja pedagogija: Isus daje da ga prepoznamo i da mu služimo poslužujući potrebnika. Put do staje poveo je Ireneja pokraj rodne kuće. Njegov je brat upravo stajao pred vratima i očajan gledao u noć. Oči mu se orosile suzama jer morade gledati kako mu žena ne mogaše nahraniti gladnu djecu. U kući više nije bilo ništa za pojesti. Sedmoro gladne djece sjedilo je za praznim stolom. Maleni su plakali od gladi, velika su djeca gledala majku molećivo očekujući da se dogodi "čudo". I dok je otac tako gledao u noć, začuje korake. Netko se približavao. Obično bi i u mraku pozdravljao nepoznatog prolaznika i govorio: „Šalom – mir s tobom!“ Irenej prepozna bratov

glas pa će: „Mir i tebi, brate.“ Za trenutak nastade tajac.

Zbunjen pruži Irenej korpicu svomu bratu i kaže: „Pogledaj što sam ti donio!“ Brat uzme korpicu, pomiriši pa će iznenađen: „Dolaziš mi kao anđeo s neba!“ Prije nego je uopće započeo pripovijest o bijedi u obitelji, govorio je o praštanju, o pomirenju, o jednome novom početku i o stvarima o kojima dva brata godinama nisu ni razmišljala ni slušala. Uzme Ireneja za ruku, povede ga u kuću i ispriповjedi ženi i djeci što se dogodilo: čudo providnosti Božje. Nije potrajalo dugo, i majka pripravi djeci stol. Irenej je suznih očiju gledao koliko je veselja priredio svojim darom. Nije mogao shvatiti da je bio u roditeljskome domu.

Zatim čuje kroz otvorena vrata kako pastiri prolaze pokraj kuće vraćajući se od štalice i oduševljeni prepričavaju doživljaje. Rekao je bratu da mora požuriti k štalici. I oprost se. Brzo se nađe pred Josipom, Marijom i Djetetom u jaslama. Ispruži svoje prazne ruke. Šutio je. Bijaše pun dojmova zbog svega što je maločas doživio. I pomisli: Anđeo me je pozvao k štalici a ja sam, idući putem k Djetetu, susreo brata. Što će se sve još dogoditi s ovim Djetetom, kad nam već njegovo rođenje donosi mir? I poluglasno kaže Djetetu: „Da me nisu pozvali da pođem k tebi, ne bih susreo svoga brata. Hvala ti što si u ovoj štalici došao na svijet.“ Posve pažljivo pogleda na jaslance. Izgledalo mu je kao da ga Dječak posve razumije, da mu se smiješi i odobrava kimajući glavom. I Irenej uzvrat kimajući glavom, a njegovo je kimanje mnogo toga govorilo. Nakon duge šutnje napusti štalicu još uvijek kimajući glavom, s nekim posebnim osmijehom na licu. Za takav osmijeh nije znao onih dugih godina nemira. Pun dojmova vrati se natrag k ovcama. Potpuno se promijenio. On, smrknuti pastir, koji bi ranije svakoga odbio sliježući ramenima, postao je evo radosni pomagač svojima. Sad je nalazio vremena za svakoga, znao je drugoga saslušati, pomoći mu, imati za njega srdačnu riječ. Pritom bi uvijek odobravao kimajući glavom, sa smiješkom u očima, miran, radostan – sretan. **I otada je kimanje glavom s blagim pogledom govor mirotvoraca.**

Za promišljanje: Može li se u mene pouzdati? Živim li integrirano i s obzorom na porez? Poznajem li napast iskoristiti pogreške i tešku situaciju drugih?

Je li mi nakana život dostojan čovjeka svih ljudi? Služi li moje vlasništvo više „grupnoj sebičnosti“ ili solidarnijem svijetu? Što mogu učiniti za jedan pravedniji svijet?

VIII.

Ne reci lažna svjedočanstva na bližnjega svoga

Božji dobri poredak u odnosu na čast našega bližnjega pokazuje se u osmoj zapovijedi: Ona glasi: „*Ne reci lažna svjedočanstva na bližnjega svoga*“ (Pnz 5,20).

Izvorni smisao

Osmo zapovijed je – kako to možemo razabrati iz doslovnoga teksta – izvorno bila povezana samo s iskazima svjedoka pred sudom. U starom Izraelu svako je mjesto imalo svoju vlastitu sudsku praksu. Ondje su muškarci raspravljali o jednome slučaju i zatim zajedno izricali pravo(rijek). Ako je postojao jedan promašaj (propust) ili svađa, okupili bi se svi slobodni muškarci na gradskim vratima. Pritom je optužbu morao iznijeti jedan svjedok nepravde. Ovaj je čak bio dužan iznijeti optužbu. Iskazi svjedokā imali su veliku težinu. Štoviše, ako su dvije osobe svjedočile protiv jedne osobe, proces je bio zaključen.

Ovdje se dakle o stvarnome pravo moglo govoriti samo onda, ako su se svi mogli pouzdati u istinoljubivost svjedokā. Lažni svjedoci mogli su jednoga čovjeka potpuno uništiti, štoviše nagnati u smrt. Stoga su lažni iskazi svjedoka kažnjavani vrlo strogo. Tko je lažno svjedočio, dobio je istu kaznu kao i okrivljeni.

Stoga je Bog štitio dostojanstvo i pravo svakoga čovjeka protiv iskrivljivanja pravde i lažnih iskaza: *„Nemojte davati lažne izjave! Ne pomaži zlikovcu svjedočeci krivo! Ne povodi se za mnoštvom da činiš zlo; niti svjedoči u parnici stajući na stranu većine protiv pravde. Ne smiješ biti pristran prema siromahu u njegovoj parnici“ (Izl 23,1-3).* Ova je zapovijed najprije upravljena javnome području. Radi se o javnoj časti i zaštiti bližnjega.

Aktualizacija

Uputa osme zapovijedi prevodi se različito sa zapovijedi: „Ne laži!“ Ovo doduše nije krivo, ali ne čini dovoljno jasnim o čemu se u osmoj zapovijedi u bitnome radi. Jer i ovdje se radi o načinu uzajamna povjerenja i pouzdanosti.

– Što je istina?

Kad je Isus stajao pred Pilatom, ovaj ga je pitao: „Ti si, dakle, kralj?“ Isus odgovori: „Ti kažeš! Da, kralj sam! Ja sam se zato rodio i

došao na svijet da svjedočim za istinu. Tko je god od istine, sluša moj glas“ (Iv 18,37). Isus je došao na svijet prije svega zato da pokaže da se treba pouzdati u Božju ljubav.

Istina ne znači prvenstveno da se stvarnost iznosi na vidjelo neprikrivena u smislu nedostatka prijekave. Temelj istine sastoji se ponajprije u tome da na jednoj osobi možemo graditi kao na stijeni. Istina, dakle u smislu pouzdanosti i vjernosti. Isus je istina jer se u njega možemo potpuno pouzdati. On je pravi put i pravi život. Jedna takva istina je temelj ove zapovijedi.

U pitanju dakle nije ponajprije kako se držimo istine, nego više kako postupamo s našim bližnjim: Jesmo li mi za njega oslonac, kao što je Bog za njega oslonac? Ne radi se dakle samo o tome da „govorimo istinu“, Ona se mora više izraziti na način da služi životu brata i sestre. Istinu se može upotrijebiti i kao oružje za ubijanje. Tko svomu bratu govori istinu, mora biti prvi koji mu pomaže podnijeti ju (istinu). Tako je „istinita“ samo ona istina koja dolazi iz ljubazna srca.

Slično nam pokazuje i riječ „ehrlich“ (iskreno, pošteno). Ona znači na vidjelo dana iznijeti časno ponašanje. Tko je pošten, častan, iskren, časti bližnjega i u njegovoj se blizini osjećamo ugodno, paženi, tu se s nama postupa dostojanstveno.

– Služiti kao udovi jedni drugima

Mi se svojim riječima i svojim djelima trebamo iskazivati kao braća i sestre, kao što govori Pavao: „Zato odložite laž i govorite istinu jedan drugomu, jer udovi smo jedni drugima“ (Ef 4,25). Biti udovi znači biti jedni drugima blizu.

Biti istinit, govoriti o bližnjima dobro i to govoriti glasno (javno), raširene neistine po mogućnosti popraviti, u vlastitome srcu o drugima dobro misliti i biti prema njima blagonaklon, to pospješuje ozračje ljubavi u kršćanskoj zajednici: „Nikakva nevaljala riječ neka ne izlazi iz vaših usta, nego samo dobra, da prema potrebi saziđu je i milost iskaže slušateljima“ (Ef 4,29).

„Odložite laž (klonite se laži)“: Što znači „lagati“? Lagati znači jednom riječi ili ponašanjem razoriti povjerenje – a time i ljudske

odnose. Dati jedan izbjegavajući odgovor da bi se nekoga moralno ili fizički zaštitilo, nije isto kao i lagati. Da bi se sačuvalo povjerenje, može se na jedno pitanje šutjeti ili previše krutu istinu prema jednom uplašenom čovjeku ublažiti, ali ga ohrabriti tako da mu se priopći prve dijelove istine. Ako je dakle istina pred nekim potpuno ili djelomično skrivena, budući da je ona za njega u ovome trenutku preteško podnošljiva, on tada nije prevaren, nego pošteđen.

Isto tako nije laž ako na radoznala pitanja dadnem izbjegavajući dogovor ili u nuždi čak kažem „laž u nuždi“ da bih drugu osobu zaštitio. Pritom treba paziti na to da se istinu mora reći samo onome tko ima pravo iskusiti ju.

– Zaštititi teško javnu klevetu pogubnu za nečiji dobar glas

K Filipu Neriju dođe na ispovijed žena koja je govorila negativne stvari i neistine o drugim ljudima. Filip Neri joj je dao sljedeću pokoru: „Idite kući. Uzmite jedan stari jastuk s perjem. Razrežite ga i raspite meko perje na putu k meni.“ Kad je nakon učinjena djela ponovno stajala pred njim, reče on: „Sada pođite i to meko perje ponovno skupite.“ Nato će žena: „Ali to nije moguće. Vjetar je u međuvremenu sve perje raznio posvuda.“ Nato će svećenik: „Upravo su tako rasute i vaše zle riječi i laži: Stoga nije moguće popraviti nesreću koju ste svojim zlim riječima nanijeli.“

Nažalost je tako. Glasine imaju razorno djelovanje. Pripovijedajući loše, ružne i negativne stvari, iskrivljujući stvari, lažući i klevećući, zaostaje unatoč svim isprikama i objašnjenjima najčešće nešto od otrova zlih riječi u srcu. Ovo doživljavamo i u samima sebi. Kad nešto loše, ružno, kritično ili negativno o nekom čovjeku ili grupi saznamo, neka predrasuda zauzme mjesto i u našem srcu. Ono što smo čuli opterećuje nas. Mi ovu osobu više ne možemo susresti slobodno i potpuno neopterećeno.

Osma zapovijed hoće zaštititi čast⁹ (i ugled). Ovamo spada i to da

⁹ Pravo na privatno vlasništvo, stečeno radom ili od drugih baštinom primljeno, ili darom, ne ukida prvobitni dar zemlje čovječanstvu kao cjelini. Opća namjena dobara ostaje prvenstvenom, makar promicanje općeg dobra zahtijeva poštivanje

se bez nužde sve o bližnjima ne smije tek tako davati u javnost ili izricati, čak i kad imamo sigurno saznanje! Radi se o diskreciji, poštovanju i časti! Odlučujuće je uvijek pitanje je li netko u svome dostojanstvu povrijeđen!

Ipak je katkada za dobro svih potrebno loše stvari priopćiti mjerodavnim ljudima, da bi se klevete i javne lažne informacije objasnilo. Ovo nema nikakve veze sa senzacionalnošću ili potrebom za otkrivanjem. Ovdje tisk i drugi mediji imaju važnu odgovornost za javno dobro. Njihova je zadaća dati se voditi poštenjem (iskrenošću), nepotkupljivošću i zaštitom ljudskog dostojanstva u svim izvješćima.

– Snaga poštenja (iskrenosti)

Osma zapovijed hoće nas nadalje učiniti osjetljivima, gdje smo u opasnosti istinu iskriviti, o bližnjima reći nešto što druge zanima i što nam daje da ispadnemo bolji, premda to potpuno ne odgovara istini.¹⁰

Tendencija istinu iznijeti tako da sebe same prikažemo boljima, nalazimo u samima sebi. Grijeih nije ova loša tendencija. Grijeih započinje tek ondje, gdje mi svjesno pristanemo na ovu negativnu tendenciju. Mi tada prema van širimo nejasnoću. Osim toga mi se iza toga više ne osjećamo jasno i iskreno, nego uprljano.

Odvažnost pak prenijeti istinu onako kakva ona jest, bez uljepšavanja i bez da same sebe prikažemo u boljemu svjetlu, stvara povjerenje i jasnoću. U naše se izričaje treba moći pouzdati (vjerovati im). To Isus želi od nas kad kaže: „*Vaša riječ neka bude:*

privatnog vlasništva, njegova prava i njegova vršenja (KKC 2477).

¹⁰ Treba otkloniti svaku riječ ili stav koji laskanjem, ulagivanjem ili dopadljivošću bodre i utvrđuju drugoga u zloći njegovih djela i opakosti ponašanja. Laskanje je težak grijeh ako postaje sukrivcem porokâ ili teških grijeha. Želja da se učini usluga ili prijateljstvo ne opravdavaju dvosmislenost govora. Laskanje je laki grijeh kad se želi samo biti ugodnim, izbjeći neko zlo, zadovoljiti neku potrebu, polučiti dopuštene koristi (KKC 2480).

'Da, da – ne, ne!' Što je više od toga, od Zloga je" (Mt 5,37).

Sljedeća pripovijest pokazuje snagu iskrenosti: Jednoga dana dođe grješnik rabinu i kaže: „Čuj! Do sada nisam vršio Božje zapovijedi. Previše ih je. Stoga i ne mogu obećati da ću ih sve ubuduće obdržavati. Navedi mi jednu jedinu zapovijed i nje ću se držati.“

„Pokušat ću“, odgovori rabin. „Obećaj mi da nikada nećeš lagati. Više od toga od tebe ne tražim.“ Čovjek to obeća i daje se na put. Idući tako dođe do jedne kuće u kojoj su se ljudi opušteno zabavljali. Osjeti u sebi napast da svrati, ali pomisli: „Što ću učiniti, ako ljudi pitaju odakle dolazim? Tada ću morati lagati. A to ne smijem.“ I ne uđe nego nastavi put.

Dođe do jedne prazne kuće. U njoj pronađe zlato i drago kamenje. „Lako bih ovo uzeo sa sobom, a da me nitko ne vidi“, pomisli. I opet mu padne na pamet: „Ali ako me tko upita odakle mi sve to, opet ću morati lagati. A to ne smijem. I tako odoli i ovoj napasti.“

I tako je on sve više izostavljao svoje grješno ponašanje. Njegovo obećanje da nikada više neće lagati bilo mu je pritom jako velika pomoć. Tako se dogodilo da se držao jedne jedine zapovijedi a time i svih drugih.

– **Biti pouzdan**

Bog se pouzdaje u to da ćemo svojim riječima služiti časti i istini. Čak i ondje gdje su nam ljudi nanijeli nepravdu ili nas razočarali, trebaju moći računati s time da ćemo u javnosti štititi njihovu čast i htjeti služiti njihovu dobru.

Za promišljanje: Stojim li u istini, ili sam upleten u životne laži? Jesu li srce i usne jedno?

Zaokupljen istinom i čašću drugoga – može li se u tome u mene pouzdati? Mogu li se ljudi bez zaštite meni povjeriti? Širim li rado glasine dalje? Jesam li radoznao?

U kojim razgovorima bih se mogao zauzeti za istinu i zaštitu

neke osobe, kad se o njoj govori loše ili neistina?

Jesam li u opasnosti s obzirom na samoga sebe da nisam iskren?

IX.

**Ne poželi partnera (muža, žene)
bližnjega svoga**

Ne samo izvršenje jedne nepravde, nego već raspoloženje koje

imamo s obzirom na ovaj čin proturječi dobrom Božjem poretku. Ovo pokazuju deveta i deseta zapovijed: „*Ne poželi žene bližnjega svoga! Ne poželi kuće bližnjega svoga, ni njive njegove, ni sluge njegova, ni sluškinje njegove, ni vola njegova, ni magarca njegova, ni išta što je bližnjega tvoga*“ (Pnz 5,21).¹¹

Ovdje se navode dvije posljednje zapovijedi Dekaloga. U obje zapovijedi su nabrojene osobe i stvari koje pripadaju drugim ljudima: žena, robovi, životinje, kuća, njiva itd... Ali o tome se već radilo u šestoj i u sedmoj zapovijedi. Ovdje se ipak radi o nečemu dubljem, naime o uzroku onoga čime ljudi jedni drugima nanose neizmjereno puno patnje i nepravde. U Novome zavjetu se deveta i deseta zapovijed sažimlju i u jednoj jedinoj rečenici: „*Ne poželi!*“ (Rim 7,7).

Izvorni i trajni smisao

Čovjek čezne za puno čime. On čezne primjerice za time da živi, da bude zdrav, da napreduje, da ljubi i bude ljubljen. To je nešto dobro. Ali ako se sve ovo sada odnosi isključivo na sebe i na svoje vlastite potrebe, ne obazirući se na Boga i na druge bližnje, tada čovjek upada sve više na područje (požudna) zahtjeva (želje). „Zahtjev“ (Begehren) znači sebi razmišljanje i htijenje gajiti tako dugo dok se ne poduzmu koraci za djelo kako bi se postiglo željene ciljeve.

Ako sada jedna osoba učini preljub, tada je u njezinu srcu već puno ranije započelo nešto da prekrši brak: vlastito srce više nije bilo nepodijeljeno kod vlastitoga partnera. Nešto je u vlastitome odnosu ostalo neispunjeno i tako se započelo ogledati uokolo... Slično se ponaša i kod krađe ili prijevare. I ovdje je već davno ranije klijalo nešto u nutрини. Korijeni mnogih čina, koji razaraju ljudski život i čovjekovu sreću, leže u našoj (požudnoj) želji, u jednome obliku „neispunjenosti“ ili nereda u vlastitome srcu. Ondje „zla djela

¹¹ U starijoj verziji (Izl 20,17) ženu se još ubraja u „kuću“, to znači u muževljev posjed. U kasnijoj verziji (Pnz 5,21) žena je izuzeta iz muževljeva posjeda i navedena na prvome mjestu.

(čini)“ imaju svoje korijene.

Deveta i deseta zapovijed su radikalne zapovijedi. Radikalan dolazi od „radix“, što prevedeno za či „korijen“. Radikalno je dakle nešto što „ide na korijen“. Protiv onoga što donosi nesreću treba se boriti već u njegovu korijenu. Ove dvije zapovijed započinju ondje, gdje zlo započinje, naime u čovjekovu srcu, u njegovu razmišljanju, željama i požudama, „*Ta iznutra, iz srca čovječjega, izlaze zle namisli, bludništva, krađe, ubojstva, preljubi, lakomstva, opakosti, prijevara, reazuzdanost, zlo oko, psovka, uznositost, bezumlje*“ (Mk 7,21).

Aktualizacija

Najprije promotrimo devetu zapovijed, koja još jednom svraća čovjekov pogled na seksualnost. U Božjem poretku donosi seksualnost zdravlje, sreću i ispunjenje.

– Seksualnost je snaga odnosa i snaga ljubavi

Sama riječ „seksualnost“ dolazi od latinskoga „secare“, što znači „sjeći“, ili „dijeliti“. Ona označuje onaj pra-osjećaj da razdvojeno ponovno teži da postane jedno. Seksualnost je snaga koja teži za time „da postane jedno“. To je snaga koja jedno goni ka drugomu, traži i omogućuje odnos.

Seksualnost je snaga ljubavi. Ona nas goni na komunikaciju s Bogom, s ljudima, sa stvorenjem i s nama samima. Da bi izrazili svoju strastvenu ljubav prema Bogu, mistici su često rabili slike erotske ljubavi između muža i žene. Seksualnost je snaga ljubavi i strasti.

Otkriti ovu snagu, prihvatiti i razviti jest „duša seksualnosti“. Ona je blago koje naš život obogaćuje i ispunja nutarnjom snagom i žarom. Ali seksualnost mora najprije biti potvrđena i prihvaćena kao snaga odnosa i ljubavi. Tek tada može u životno dugu procesu svoju snagu razviti i učiniti plodnom.

– Seksualni identitet

U seksualnosti dodirujemo nešto što čovjeka pogađa do u

najnutarniju nutrinu: „Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvori, muško i žensko stvori ih“ (Post 1,27). Biti muškarac i žena, a time čovjekova seksualnost, - Bog sam je tako htio i zato je to veoma dobro. Seksualni identitet prihvatiti radosno i zahvalno i živjeti kao žena i muškarac, jača nas iznutra. Tada zdrav seksualni identitet zrači.

Obratno dodirujemo povrijeđenu seksualnu identitetu, recimo seksualnom zlouporabom, duboka duševna područja. To čovjeka u njegovu identitetu čini nesigurnim. I Pavao je znao za duboko obilježavajuću snagu seksualnosti. Stoga piše: „Bježite od bludnosti! Svaki grijeh koji učini čovjek, izvan tijela je, a bludnik griješi protiv svojega tijela“ (1 Kor 6,18). Tijelo je organ čovjekova odnosa. Ako u tijelo „prodre“ grijeh, onda ovo znači da se ovaj grijeh odražava na njegovim odnosima.

– Pozvani na čistu ljubav (nevinost)

Seksualna ljubav je jedan od mnogih izražajnih oblika osobne ljubavi. Ona je istodobno snaga koja nas katkada hoće „zahvatiti“ i nama „ovladati“. ovom „ovladavanju“ koje često zauzima sebična izražavanja suprotstavlja se odgoj za čistoću.

Stara riječ „nevinost“ znači čistoću u ljubavi. Ona hoće snagu ljubavi darovanu u seksualnosti, razviti. To je put za koji se hoće boriti. Ali se isplati jer „nevinost“ čini spasonosnu integraciju spolnosti u osobi. Ona unaprjeđuje nutarnje čovjekovo jedinstvo u njegovu tjelesnom i duševnome biću. Nevin čovjek čuva u njega položene snage života i ljubavi koje čine cjelovitost i dobro zračenje (isijavanje) osobe.¹²

¹² Čistoća zahtijeva postizavanje gospodstva nad sobom, što je odgoj za ljudsku slobodu. Alternativa je jasna: ili čovjek zapovijeda svojim strastima i postiže mir, ili se pušta da ga zarobe i postaje nesretan. Čovjekovo dostojanstvo zahtijeva da on radi po svjesnom i slobodnom izboru to jest potaknut i vođen osobnim uvjerenjem, a ne po unutarnjem slijepom nagonu ili pod čisto vanjskim pritiskom. Do takva dostojanstva čovjek dolazi kada, oslobađajući se svakog robovanja strastima, ide za svojim ciljem odabirući u slobodi dobro

Nevinost znači živjeti seksualnu snagu ljubavi i odnosa, u skladu s odgovarajućim oblikom života i u skladu sa stvarateljskim smislom seksualnosti. Ona je usmjerena na osobnu ljubav i na mogućnost potomstva.

– Nesređena seksualna (požudna) želja

Snaga seksualnosti hoće unaprijediti osobnu (personalnu) ljubav. Gdje sada ljudi postaju „objektima“ požude – kako nam se danas preobilno nudi na mnogim mjestima u tisku, na televiziji i internetu – ovo razdvaja genitalnu seksualnost od njezina cjelovita određenja i njezine snage odnosa. Ako svoje tijelo – ili dio svoga tijela – uporabljujemo za nešto drugo, nego što je u skladu s istinom našega života i našega oblika življenja, tada škodimo samima sebi.

U požudnu pogledu ili u požudnim mislima (maštanjima) usidruje se egoizam, škodljiv za druge i za nas same. Ne radi se o tome da na seksualnome području nemamo nikakvih „ružnih misli“, nego o tome da se ne pristajući na njih i ne slijedeći ih od njih a time i od seksualnih požuda oslobodimo. Ovo se događa odvrćući naše misli i naše srce svjesno od takvih misli i maštanja.

Na putu do čiste ljubavi, proteže se značenje požude i na sva druga područja nesređene seksualnosti. U seksualnome razvoju mogu nastati problemi preko kojih nastaje sa sebe sama usmjerena erotika. Jer u samozadovoljavanju ostaje seksualnost usmjerena i usredotočena na samu sebe. Grijeh nisu predodžbe ili požude (želje) koje nastaju spontano, nego tražena i održavana svidanja u tome, jer ovdje srce slobodno pristaje.

U devetu zapovijed spadaju i riječi i čini preko kojih pobuđujemo požudu u drugima. Mi možemo svojim ponašanjem, činom i govorenjem, načinom našega odijevanja, časopisima i slikama, svjesno pobuditi požudu u drugih ljudi. Žene se tada svjesno ponašaju „seksi“; muškarci dobacuju dvosmislene primjedbe,

te svojom umješnošću i zdušnošću nastoji sebi pribaviti prikladna sredstva (KKC 2339).

navodim samo ova dva primjera. Takve nesređene požude mogu dovesti dalje do činā kojima zahvaćamo u „regularne“ odnose. A tada se ogrješujemo još i o dotične osobe.

– Živjeti čiste (iskrene) odnose

Seksualna ljubav je velik Božji dar ljudima. Ali istodobno može seksualnost postati mjestom najdubljih povrjeda. Jer u seksualnosti se otvaramo potpuno drugomu. Svojim tijelom dodirujemo ne samo tijelo drugoga, nego i dubinu njegove osobe. I ako ovdje samo požudno žudimo, umjesto da častimo, mi tada ranjavamo i obezvrjeđujemo (ponižavamo) partnera. Ako u partneru tražimo vlastiti seksualni užitak, mi ga zlouporabljujemo. Neiskreni (nečisti) odnosi mogu se živjeti i u vlastitome braku.

Pozitivno ova zapovijed znači: Ja sam zahvalan za svoje odnose, priuštim drugima njihovu sreću i uvažavam ju. Hoćemo odnos bližnjega prema njegovoj ženi (mužu, prijateljima...) poštovati i njima ih priuštiti. Osobe koje su svoju ljubav darovale drugim ljudima uzimamo ozbiljno. Poštujemo ljubav između njih i suzdržavamo se od svakog mogućega trika da u ovu ljubav provalimo.

Ne gajimo misli da ženu drugoga ili muža druge žene osvojimo za sebe. Uvažavamo ljubavni odnos jedne osobe, koja nam se toliko dopada i ostavljamo sve pokušaje da ovu osobu pridobijemo za sebe. Ovo također i onda, kad osjećamo i osjećaje zaljubljenosti. Osjećaji zaljubljenosti još ne znače ništa. Ako bismo se vjenčali sa svim osobama, prema kojima smo ikada osjećali zaljubljenost tijekom našega života, većina nas bi tada imala veliki harem!

Ova zapovijed pozitivno znači, moga partnera, meni blisku osobu gledati kao dar i za nju zahvaliti Bogu. Oni su mi dani da s njima postupam brižno. Povjereni su mi na putu sazrijevanja u ljubavi. Drugim riječima: Cijenim svoju ženu, svoga muža, svoju djecu ... kao svoje darove! Ne „uklanjam prašinu“ uvijek iznova s meni darovanih „bisera“.

– Pozvani na put posvećenja

Čovjeka u najdubljoj dubini ne usređuje seksualni užitak, nego nutarnja snaga ljubavi. Tako dar jednoga ljudski ispunjena života ne ovisi o tome, da li i uolikoj mjeri nam svima urođen nagon za rasplodivanjem u kojem god obliku i koliko god možemo ili ne možemo „živjeti“.

U ovu nutarnju snagu ljubavi i u istinsku slobodu hoće nas sve dublje uvesti Duh Sveti. Pavao piše: *„Hoću reći: po Duhu živite pa nećete ugađati požudi tijela! Jer tijelo žudi protiv Duha, a Duh protiv tijela. Doista, to se jedno drugomu protivi da ne činite što hoćete. Ali ako vas Duh vodi, niste pod Zakonom. A očita su djela tijela. To su: bludnost, nečistoća, razvratnost, idolopoklonstvo, vraćanje, neprijateljstva, svađa, ljubomor, srdžbe, spletkarenja, razdori, strančarenja, zavisti, pijančevanja, pijanke i tome slično. Unaprijed vam kažem, kao što vam već reko: koji takvo što čine, kraljevstva Božjega neće baštiniti. Plod je pak Duha: ljubav, radost, mir, velikodušnost, uslužnost, dobrota, vjernost, blagost, uzdržljivost“ (Gal 5,16-23a).*

S mnogim malim odlukama u našim mislima, pogledima i činima raste u nama – samo ako slijedimo poticaje Duha čistoće – nešto novo. Sve nesređeno sređuje Duh Sveti i integrira to u našu osobnost. Ljudska žudnja ovladava nama tada sve manje. On je integrirana u pravu ljubav i dariva nam tako jedno duboko ispunjenje.

Za promišljanje: Gdje doživljavam neku vrstu „neispunjenosti“? Kako s time postupam?

Gdje sam u opasnosti dopustiti da me privuče požuda i jedan prividni svijet? Gdje mnoge „ovladavaju“ seksualne snage? Kako bi ova područja mogla biti spasonosno integrirana?

Gdje su moje požudne želje usmjerene na druge osobe? Kako mogu njih i njihove odnose zaštititi?

Ne poželi nikakve stvari bližnjega svoga

Božji dobri poredak ne odnosi se samo na postupanje s materijalnim (7. zapovijed), nego dodiruje i srce ljudi. Tko poznaje Jahvinu dobrotu i brigu zna da se za njega brine. Stoga naputak: „*Ne poželi kuće bližnjega svoga, ni njive njegove, ni sluge njegova, ni sluškinje njegove, ni vola njegova, ni magarca njegova, ni išta što je bližnjega tvoga*“ (Pnz 5,21).

Izvorni smisao

Ovdje se nabraja ono što čovjek treba za svoj život. On treba kuću, u kojoj može biti kod kuće. Seljak treba njivu kao i životinje (vola i magarca), da bi ju obrađivao i mogao osigurati potrebno za svoj život. Vol i magarac predstavljaju ovdje pokretnu imovinu. Ali ova zapovijed od požudne želje štiti i suradnike u kući (ranije: robovi i sluge).

Kod požudne želje pogled ide u krivome pravcu. Čovjek više ne gleda ponajprije na Jahvu koji je tu za njega. On zaboravlja da je zemlju i sve što ima, primio od njega. Čovjek zaboravlja na zahvalnost i pohvalu Stvoritelju. Umjesto toga gleda na susjeda. Požudnom željom postaju sestre i braća iz Božjega naroda suparnici. Ovaj krivi pogled i ovaj korijen hoće ova zapovijed ozdraviti.

Aktualizacija

Mnogo toga što vidimo kod drugoga, nama se čini „poželjnim“. Njihova lijepa kuća, njihovo bogatstvo, njihov automobil njihov posao, njihove sposobnosti, njihova djeca, njihova poslovnost, njihovi suradnici... Brzo se može javiti osjećaj da je drugima bolje i da su povlašteni. To što drugi posjeduju, želimo i mi imati. I već se u nama budi zavist.

– Zavist nagriza radost

Danas na mnogim područjima doživljavamo zavist. Zavidi se na onome što drugi ima, na njegovu zvanju, njegovoj ženi, na njegovoj djeci, ne njegovu uspjehu. Tko je zavidan, uspoređuje sebe s drugima. Premalo je svjestan što je njemu samome sve darovano ili ponuđeno. Tko žudi potajno gledajući za kućom bližnjega i njegovim imanjem svjedoči o malo osjećaja vlastite vrijednosti. Svoj osjećaj vrijednosti vidi samo u tome što ima, što zaslužuje (zarađuje) i što od odijela i raskoši može prezentirati.

Tko sebe definira uspoređujući se s drugima, u pravilu loše procjenjuje. On uvijek nalazi nešto što drugi ima više ili može bolje. Kad kažemo da netko pozeleni od zavisti, mi tada time izražavamo da zavist čovjeku škodi i duševno i tjelesno. Uzima mu životnu radost i životnost. Zavist i požudne želje vode u krivome smjeru.

Još nešto: Zavist i pohlepa mijenjaju i suzuju način gledanja. Mi svijet i bližnje više ne gledamo onako kakvi oni jesu, nego samo još u odnosu na našu neumjerenu težnju, kao što pokazuje sljedeća pripovijest: Jedan čovjek dođe židovskome župniku, rabinu i pita: „Ne razumijem: Dođeš siromahu, on je srdačan i pomaže gdje god može. A dođeš k bogatomu, on te ni ne pogleda! Kako je to s novcem?“ Rabin će na to: „Priđi k prozoru! Što vidiš?“ „Vidim ženu s djetetom i kola koja voze prema tržnici.“ „Dobro, a sada stani pred ogledalo! Što vidiš?“ – „Sada, što ću vidjeti? Sebe samoga!“ – „Sada vidiš: Prozor je načinjen od stakla, ogledalo ej također načinjeno od stakla. Samo je potrebno iza stakla staviti malo srebra i već vidiš samo i jedino – sebe samoga!“

– Potraga vodi do neumjerene težnje

Pohlepa zasljepljuje čovjeka. Ernesto Cardenal piše: „Čovjek uvijek misli da bi s malo više već imao dovoljno, ali zatim uvijek ipak želi još više, još jednu čašicu, još jedan komad kolača, još jedan pogled, još jednu riječ, još jedan poljubac, još jednu knjigu, još jedno putovanje. On misli da da bi bio zadovoljan s jednom kućicom, s ljubaznom ženom i dobro savjetovanom djecom, a zatim uvijek iznova izlazi iz kuće s istim nemirom. Uvijek traži nove stvari s uvijek

istom neumjerenom težnjom. S uvijek istom pohlepom kupuje svoje novine, koje zatim odbacuje i uvijek ostaje jednako nezadovoljan. To je kao bolest, koja ga primorava da jede sve više i više a da se nikada ne nasiti.“

Ovdje se pokazuje temeljna problematika: Čovjek traži svoje ispunjenje na krivome mjestu A budući da ga ono ne ispunjava, ostaje nezasićen, kao što piše već učitelj mudrosti Staroga zavjeta: *Tko novce ljubi, nikad ih dosta nema; tko bogatstvo ljubi, nikad mu dosta probitka...* (Prop 5,9). Stoga Pavao opominje: *„Imamo li, dakle, hranu i odjeću, zadovoljimo se time. Jer, oni koji se hoće bogatiti, upadaju u napast, zamku i mnoge nerazumne i štetne požude što ljude strovaljuju u zatvor i propast. Zaista, korijen svih zala jest srebroljublje“* (1 Tim 6,8-10a).

– Otkriti istinski izvor života

Stav kojim je čovjek potpuno usredotočen na imati, pitanje je srca. Bogati i siromašni mogu imati gramzivo srce i polagati svoje povjerenje na bogatstvo i imetak. Tko se od materijalnoga nada (očekuje) nutarnje ispunjenje, radost i smisao, uvijek iznova će se razočarati. Čovjek ne postaje sretan jer u najnutarnjijoj nutрини ostaje prazan.

Svi mi trebamo nešto što će ispuniti i usrećiti našu najnutarnjiju nutrinu. Samo nam sam Bog može dati ono što naše srce traži. Ovo veliko blago koje našu najnutarnjiju nutrinu hrani jest sam Bog, koji nam u Isusu Kristu hoće biti hrana: *'Nije vam Mojsije dao kruh s neba, nego Otac moj daje vam kruh s neba, kruh istinski; jer kruh je Božji Onaj koji silazi s neba i daje život svijetu. Rekoše mu nato: 'Gospodine, daj nam uvijek toga kruha.' Isus im odgovori: 'Ja sam kruh života. Tko dolazi k meni neće ogladnjeti; tko vjeruje u mene, neće ožednjati nikada'* (Iv 6,32-35).

Sam Isus nas hoće nahraniti. Njegova ljubav i njegova sreća hoće nas iznutra ispuniti radošću, srećom, zahvalnošću i povjerenjem. Tko je iznutra ispunjen, treba manje materijalnih dobara. Tko ima radost iznutra, u sebi, može darivati radost. Isus želi da otkrijemo istinsko,

pravo blago: „Ne zgrćite sebi blago na zemlji, gdje ga moljac i rđa nagrizaju i gdje kradljivci potkapaju i krađu. Zgrćite sebi blago na nebu, gdje ga ni moljac ni rđa ne nagrizaju i gdje kradljivci ne potkapaju niti krađu. Doista, gdje ti je blago, ondje će ti biti i srce“ (Mt 6,19-21). Radi se o obratu u našem pogledu: Zahvalnost mi povjerenje ispunjaju naše srce radošću i mirom. Jer: „više si u moje srce ulio radosti nego kad obilno rode pšenica i vino“ (Ps 4,8).

– Slaviti i velikodušno dijeliti

Ovaj pogled zahvalnosti možemo otkriti u napatku koji je Jahve dao svome narodu u davanju desetine. „Odvajaj desetinu dohotka svake godine od svega što tvoj usjev u polju donese“ (Pnz 14,22).

Pred Gospodinom blagdan treba slaviti s ovom desetinom: „Ondje za novac kupi što želiš: goveče, sitno živinče, vino ili opojno piće – što god ti duša zaželi. Ondje, u nazočnosti Jahve, Boga svoga, blaguj i veseli se ti i tvoji ukućani. Ne zanemari levita koji bude u tvojim gradovima, jer on nema udjela ni baštine s tobom“ (Pnz 14,26-27).

U tgakvim darivanjima dalje vidi Pavao i smisao rada. Kršćanin koji krađe, vraća se natrag životu koji je živio prije svoga obraćenja, prije nego je otkrio svoje veliko blago. „Tko je krao, neka više ne krađe, nego eka se radije trudi svojim rukama priskrbljivati da ima što podijeliti s potrebnima“ (Ef 4,28). Prema kršćanskoj predodžbi rad ima trostruku korist: Nema potrebu krasti. Rad sprječava živjeti na račun drugih i omogućuje dijeljenje.

U ovome stavu ljudi će i dragovoljno davati dalje (deseti dio svoga prihoda), na čemu prema svjedočanstvu proroka Malahije počiva velik blagoslov: „Donesite čitavu desetinu u riznicu da u mojoj kući bude hrane. Tada me iskušajte - govori Jahve nad Vojskama – neću li vam otvoriti ustave nebeske i neću li izliti na vas punom mjerom blagoslov, neću li zbog vas zaprijetit skakavcu da vam više ne kvari usjeva i da vam ne bude nerodna loza u polju – govori Jahve nad Vojskama. Svi će vas narodi tad držati sretnima, jer ćete biti zemlja blaženstva – govori Jahve nad Vojskama“ (Mal 3,10-12).

– Učiti od krave

„Napravite sebi prijatelje od nepoštena bogatstva“ (Lk 16,9). Nisu svi materijalni darovi, ni sav novac nepravedni – ali ipak sve trebamo upotrebljavati tako da služi. Jedna bogataš požalio se svome prijatelju: „Ljudi me ne vole, nazivaju me škrtim i sebičnim (pohlepnim). A ja sam ipak u svojoj oporuci odlučio da sav moj imetak pripadne jednoj dobrotvornoj organizaciji.“ Prijatelj mu dogovori: „Poslušaj priču o kravi i svinji: Svinja dođe kravi i požali se: 'Ljudi uvijek samo govore o tvojoj ljubaznosti. Priznajem: Ti daješ mlijeko! Ali od mene imaju puno više: Šunku, slaninu i čekinje. Pojedu čak i moje noge. Pa ipak me nitko ne voli. Za sve njih ja sam samo svinja. Zašto?' – Krava na trenutak razmisli a zatim će: 'Možda je to zato jer ja dajem još za života.'“

Davati velikodušno stvara blagoslov. Na to ohrabruje i Pavao: „*Tko sije oskudno, oskudno će i žeti; a tko sije obilato, obilato će i žeti. Svatko neka daje kako je srcem odlučio; ne sa žalošću ili na silu, jer Bog ljubi vesela darivatelja. A Bog vas može obilato obdariti svakovrsnim darom, da u svemu svagda imate svega dovoljno za se i izobilno za svako dobro djelo*“ (2 Kor 9,6-8).

Nanovo sam postao svjestan ove istine kad sam upoznao jednoga koptskog kršćanina iz Egipta. Ostao je bez posla i sa svojom obitelji u financijskoj stisci. Vraćajući se kući s jednoga seminara na kojemu je i on mogao dijelom sudjelovati, posjetio sam ga. Na kraju sam mu dao novac, koji on najprije nije htio uzeti. Ali kad sam mu zajamčio da – prema mojim iskustvima – Bog uvijek velikodušno obdaruje, primio je novac.

Iza toga nisam bio ni sat vremena kod kuće, kad je na mojim vratima zazvonilo. Pomalo nevoljko – jer sam htio najprije u miru sve raspakirati, pogledati pošto prošloga tjedna i preslušati pristigle telefonske pozive – otvorio sam. Voditeljica jedne biblijske grupe stajala je tu i kazala da je dobila isplaćen dio svoje mirovinske kase, i pritom se sjetila mene. I ja sam dobio više nego deseterostruko. Već je funkcioniralo“, radosno sam rekao nekoliko minuta kasnije svome egipatskom bratu na telefonu. I tako u mome životu „funkcionira“

sve do danas.

– Živjeti zahvalnost

Pozitivni smisao desete zapovijedi jest stav zahvalnosti. Deveta i deseta zapovijed hoće osnažiti povjerenje u Boga koji se nebeski brine: „Bog se brine za tebe! On ti daje ono što trebaš i što će te učiniti sretnim!“ Ovo iskustvo potvrđuje psalmist: „*Gospodin mi je baština i čaša: Ti u ruci držiš moju sudbinu Na divnu zemlju padoše mi konopci, vrlo mi je mila moja baština*“ (Ps 16,5-6).

Ne možemo biti zahvalni samo za ono što je Bog darovao samo nama, nego i za to čemu se možemo diviti kod drugih. Ako smo tako zahvalni za sve što nam je Bog darovao, tada ćemo biti slobodni od požudnih pogleda na vlasništvo drugoga. To ima posljedice za zajednički život. Jer zahvalni čovjek je zadovoljan. Ipak, jer su nezahvalni ljudi neprestano nezadovoljni, zajednički život im je težak. Oni će neprestano gundati i kritizirati.

Za promišljanje: Što traže ljudi koji su gramzivi (lakomi, pohlepni)? Gdje u sebi otkrivam zavist? Kako s time postupam? Koje spasonosno sredstvo hoće mi ova zapovijed dati?

Kako mogu velikodušno postupati s mojim materijalnim darovima? Kako mogu posvjedočiti svoje povjerenje u velikodušnoga Boga skrbnika?

Zaključna misao: Svjedočiti Božje srce

Indijski borac za slobodu Mahatma Gandhi (1869.-1948.) počinio je kao 15.godišnjak krađu svome bratu. Ova je krađa pogodila na poseban način njegova oca kojega je on iznad svega ljubio i poštivao. Mahatmu je najviše boljelo što je priznanjem ovoga čina morao svomu ocu prirediti bol. Zaključio je svoje priznanje – s obećanjem nikada više to ne učiniti i prošnju za primjerenu kaznu – potpisati i to zatim predati ocu.

Dok je otac čitao napisano, niz obraze su mu tekle suze i nakvasile papir. Mahatma je mogao vidjeti muku svoga oca. Otac je zatim za nekoliko trenutaka zatvorio oči i poderao papir. I Mahatma je zaplakao. Ove suze očistile su njegovo srce. Mislio je da će se otac naljutiti, da će ga izgrditi i lupiti se po čelu. Ali on je samo plakao i šutio. Ovo iskustvo oprostjenja osnažilo je njihovu uzajamnu ljubav. Mahatma je napisao: „Znam da je moje priznanje mojemu ocu dalo osjećaj potpune sigurnosti u mene i preko svake mjere povećalo njegovu privrženost prema meni.“ Porasla je i Mahatmovu ljubav prema njegovu ocu. Nikada ga više, ni na koji način, nije htio povrijediti i razočarati. Ovdje je na temelju iskustva nezasluzene ljubavi odluka – „Nikada više“ – u srcu Mahatme postala životna. On više nikada nije htio iznevjeriti (razočarati) povjerenje svoga oca.

I nama, svome novozavjetnom savezničkom narodu, vjeruje Bog. Ovo na stanovit način još puno više jer smo primili dar Duha Svetoga. Mi smo njegov saveznički narod i pozvani na to da u ovome svijetu budemo Božje svjetlo, kao što svjedoči Petar: „*A vi ste rod izabrani, kraljevsko svećenstvo, sveti puk, narod stečeni da naviještate silna djela Onoga koji vas iz tame pozva k divnom svjetlu svojemu*“ (1 Pt 2,9).

Kao Božja „posebna stečevina“ mi pripadamo njemu, i imamo danas poziv, naviještati njegova „silna djela“. Kao „kraljevsko svećenstvo“ nama, Crkvi, povjerena je svećenička funkcija prema drugim narodima: Mi trebamo dati da zasja njegova prisutnost i

njegovo svjetlo.

Drugim riječima: U životu Božjeg naroda treba zasjati Božja dobrota i slava. U načinu, kako je on tu za svoj narod i kako svomu narodu omogućuje život, radost, sreću i pomirljiv zajednički život jednih za druge, prepoznati njega i njegovu dobrotu. Život Božjega naroda treba privlačiti ljude, tako da govore: „Ovoga Boga želimo i mi upoznati. Ovomu Bogu želimo i mi pripadati.“

Deset zapovijedi hoće objaviti Božje ljubeće srce. I premda se kao novozavjetni Božji narod pozivamo na poruku Isusa Krista, ove zapovijedi iz Staroga zavjeta nisu izgubile ništa od svoje aktualnosti. One jesu i ostaju izraz Božje ljubavi. Na različitim područjima one su Isusovom porukom još pojašnjene. Živimo li danas zapovijedi u smislu (duhu) da se pokažemo kao kćeri i sinovi nebeskoga Oca, koje više nikada ne žele iznevjeriti (razočarati) njegovo povjerenje?+

Poticaji za male grupe

U vezi s razgovorom o zapovijedima u malim grupama želim dati nekoliko napomena. Pretpostavlja se da je mala grupa već neko vrijeme skupa na putu i da već ima iskustva u životu kao male grupe. Ako to još uvijek nije slučaj, ohrabrujem ju da započne s knjigom „Novo vino u nove mješine“ – startna pomoć za male grupe.

Načelno

Time se također pretpostavlja da je grupa upoznata s tijekom susreta jedne male grupe: Otvorenje, zahvaljivanje i slavljenje, dijeliti život, dijeliti Bibliju, donijeti u život kao i molitva i prošnja. Sljedeće napomene odnose se „samo“ na onaj dio dijeljenja Biblije i pripreve između susreta malih grupa.

Za dijeljenje Biblije u maloj grupi predlažem za svako poglavlje jedan tekst i dajem – ukoliko je to potrebno – u vezi s time i nekoliko poticaja. Nadalje, uvijek navodim šest biblijskih tekstova za produbljivanje. I u vezi s njima postoje kratke napomene.

Tim voditelja ili ona osoba koja ravna grupom, trebaju u svakom slučaju čitavo poglavlje unaprijed usvojiti. Tako je moguće, ovisno o tijeku razgovora, ukazati na sadržaje poglavlja ili nešto od toga čak i zajedno pročitati.

Nužno je da svi članovi grupe između susreta malih grupa udube u sadržaj dotičnoga poglavlja i izlože se pitanjima za razmišljanje na kraju. Spoznaje, iskustva i pitanja koja se pojave mogu uvijek dio razmjene kod sljedećeg susreta malih grupa obogatiti.

Prva jedinica:

Uvod

Razmjena: Zapovijedi kao pomoć u životu, zapovijedi kao ponude – kako to zvuči kod mene? Koje misli i osjećaji padaju mi na pamet kod riječi „zapovijedi“?

Dijeljenje Biblije: Deset zapovijedi donosi Knjiga Izlaska i Knjiga ponovljenog zakona. One su gotovo identične. Mi uvijek slijedimo tekst iz Knjige ponovljenog zakona. Danas razmatramo **Pnz 5,1-22**.

Moguća dopunska pitanja:

- Kakve veze imaju zapovijedi i Božji savez s nama i međusobno? Jesmo li i mi sklopili savez s Bogom?
- Što znači natpis ponad Deset zapovijedi: „*Ja sam Gospodin Bog tvoj, koji te je izveo iz Egipta, iz kuće ropstva*“ za razumijevanje zapovijedi?
- Polazeći od podrijetla riječi ne stoji „*trebaš*“ nego „*Ti ćeš*“; Što time odzvanja? (Eventualno tekst sa „*Ti ćeš*“ još jednom pročitati).

Donijeti u život: _____

Tekstovi Pisma za produbljanje

1. dan: Izl 19,4-9: Prije predaje >Deset zapovijedi narodu govori Bog o jedinstvenome pozivu, koji razlikuje narod Izrael od svih drugih naroda. Osjećam li se i ja pozvanim? Mogu li se pridružiti odgovoru naroda?

2. dan: Izl 20,1-21: Ovdje čitamo o Deset zapovijedi prema Knjizi izlaska. Zapovijedi mogu čitati sa „*ti ćeš*“. „*Strah*“ pred Bogom pokazuje veliko uvažavanje pred Božjom svetošću, suverenom i moći. Što mene oslovljava? Čeznem li za više straha Božjega (strahopoštovanja pred Bogom)?

3. dan: Pnz 6,4-9: Vjerni Židovi molili su više puta dnevno „*Čuj, Izraele*“. To je u Isusovo vrijeme sadržavao i dekalog. Koji stav treba u vjernicima potpuno zaživjeti?

4. dan: Pnz 10,1-9: Nekad što je Mojsije (usp. Pnz 9,17) radi grijeha naroda razbio prve ploče, načinio je nove ploče. Ponovno je sam Gospodin na ploče napisao deset riječi. Time se ukazuje na božansko podrijetlo zapovijedi. Kovčeg saveza postao je od sada svetištem naroda Izraela. Što meni znači to da su zapovijedi božanskoga podrijetla? Koji je poziv imalo Levijevo pleme?

5. dan: Ps 119,97-112: Zapovijedi su izraz osobne naklonosti i ljubavi Božje prema njegovu narodu. Psalmist postaje svjestan ove ljubavi. Što on po zapovijedima prima? Kako on na njih reagira? I kako s njima postupa? Mogu li i hoću li pridružiti mu se?

6. dan: Rim 13,8-10: Kao za Isusa, tako su Deset zapovijedi i za Pavla po sebi razumljiv izraz Božje volje. One su se ispunjavale u zapovijedi ljubavi. Po čemu se pokazuje moja ljubav prema Bogu? A po čemu prema mojim bližnjima?

Nekoliko vlastitih misli: _____

Druga jedinica:

Prva zapovijed a) Nemaj drugih bogova uz mene

Razmjena: Što mi pada na pamet kad čujem riječ „bogovi“ ili „idoli“?

Dijeliti Bibliju: Izvorni smisao prve zapovijedi je očitovanje ljubavi između Boga i naroda. U bračnu ljubav, u savez ljubavi spada nepodijeljenost srca. Tekst Pisma: Pnz 7,7-13

Moguća dopunska pitanja:

- *Tebe je Gospodin Bog tvoj izabrao* – Što ovo u meni izaziva? Na koji moj odgovor čeka Bog?
- Što u jednome odnosu ljubavi najviše boli?
- Kamo ide moja prava, kamo pak moja posljednja misao dana?
- Što nam Bog dariva kad njegove zapovijedi držimo?

Donijeti u život: _____

Tekstovi Pisma za produblјivanje

1. dan: Pnz 6,10-19: Blagostanje skriva u sebi opasnost da zaboravimo Boga, da počnemo vjerovati drugim bogovima i da Njemu više ne dajemo nepodijeljenu čast i slavu. Poznajem li ovu opasnost? Kako se susrećem s Bogom, koji revno (ljubomorno) traži

spasenje svoga naroda?

2. dan: 1 Kr 8,54-61: Na kraju posvete Hrama u Jeruzalemu, velikome svetištu, Salomon blagoslivlja narod. „Narod treba „nepodijeljena“ srca služiti Gospodinu. Što ovo znači danas? Gdje sam ja „podijeljen“?

3. dan: Mt 6,19-24: U konačnici nitko ne može „*služiti dvojici gospodara*“. Takvi gospodari mogu biti puno toga: ljudi, novac, sport, osao (trgovina)... Gdje je pogled mojih očiju smućen? Gdje sam „podijeljen“? O čemu moje srce visi?

4. dan: Pnz 18,9-14: To što veliki broj ljudi čini još uvijek nije dobro. Nepovjerenje ranjava odnos s Bogom, ako na okultnim putevima tražimo znanje ili ugled. Bog hoće biti za svoj narod u svemu mjerodavan. Na kojemu području moga života sam u opasnosti da budem nedosljedan?

5. dan: 2 Kr 18,1-8: Kralj Hiskija „*stavio je sve svoje povjerenje (pouzdanje) u Gospodina*. Prekinuo je sa svakim idolopoklonstvom. Koje posljedice je imalo ovo za njega i njegov narod? Što ove riječi znače meni?

6. dan: Pnz 30,15-30: Mi izabiremo između živoga Boga i bogova (idola), a time i između blagoslova i prokletstva. „*Čvrsto ga se drži, jer on je tvoj život*“ – Kako se ja mogu u svojoj svakodnevici čvrsto držati Boga koji je moj život?

Nekoliko vlastitih misli: _____

Treća jedinica:

Prva zapovijed b) Ne pravi sebi sliku Boga

Razmjena: Koje slike Boga imamo? Je li se moja slika Boga promijenila? Kako?

Dijeliti Bibliju: Bog nije nikakva stvar ovoga svijeta. On je transcendentan (nadilazi sve stvoreno). Stoga ne može i ne smije biti pričvršćen (utvrđen). Pa ipak nam je Bog dao jednu sliku: Isus „*je slika Boga nevidljivoga*“ (Kol 1,15a). „*Boga nitko nikada ne vidje*“ (Iv

1,18). Božja ljubav prema nama ide s nama često putevima koje mi ne razumijemo. Mi prolazimo životne situacije koje se tek puno kasnije pokazuju kao blagoslov, ali su ipak potrebne da nam omoguće nove perspektive. Ovo vrijedi i za Isusov križ. Tekst Pisma: **Lk 23,32-43.**

Moguća dopunska pitanja:

- Što ovaj tekst pokazuje o Bogu?
- Na koje 8krive) slike o Bogu upućuju različite reakcije ljudi?
- Koji dobri i zdravi (spasonosni) stavovi prema Bogu postoje?

Donijeti u život: _____

Tekstovi Pisma za produblјivanje

1. dan: Iz 6,1-8: Poziv na služenje Bogu pretpostavlja jedno iskustvo Boga. Kako Izaija iskusi nevidljivoga Boga? Kako sam ja iskusi nevidljivoga Boga?

2. dan: Iz 49,14-16: Neshvatljivo sveti Bog je i meni nježno-zaštićujuće blizu. Brižno me zaklanja (skriva) u svojoj ruci. Što mi ova slika posreduje?

3. dan: Ps 139,1-24: Bog sve zna i posvuda je prisutan. On je veći od svih mojih razmišljanja (nadilazi sva moja razmišljanja). Hoću li mu se povjeriti? „*Povedi me svojim putem!*“

4. dan: Hoš 11,1-9: Izrael, Efrajim (Božji narod) je Božji ljubljени sin. Što je sve Bog darovao svome narodu? Što gori u njegovu Srcu? Koji odgovor želi on od svoga naroda – od mene također?

5. dan: Lk 11,1-13: Abba, Oče!, uči nas Isus moliti. Srcem dobar, majčinski ljubeći Bog Otac hoće nas preobilno obdariti. Vjerujem li Mu?

6. dan: 1 Tim 6,14-19: Bog nenadmašivom ljepotom i slavom prebiva u „*nedostupnu svjetlu*“. Ovija ga nedokučiva tajna. Nevidljivi i skriveni Bog je „*jedini Gospodar*, kralj kraljeva i Gospodar gospodara! Koje posljedice proizlaze iz toga za Timoteja i mene?

Nekoliko misli: _____

Četvrta jedinica:

Ne uzimaj uzalud imena Jahve, Boga svoga

Razmjena: Što shvaćam pod „zlouporaba“ Božjega imena? Jesam li već iskusio da je i moje ime bilo „zlouporabljeno“? Kako?

Dijeliti Bibliju: Ne „rabiti“ Boga za vlastite ciljeve, nego Njemu služiti. U vezi s time razmatramo **Psalam 103**.

Moguća dopunska pitanja:

- Kako je u ovome psalmu opisano i svećeno Božje djelovanje?
- Kojim stavovima „svetimo“ Božje ime?

Tekstovi Pisma za produblјivanje

1. dan: Ps 96: Ovdje u središtu ne stoje zlouporaba Božje stvarnosti, nego Pohvala njegovu imenu, „Tebi naša hvala nije potrebna, ali je tvoj dar da smo ti zahvalni“ (4. Euharistijska molitva). Što me potiče da danas častim Božje ime?

2. dan: Mt 5,33-37: Bogu se ne sviđa onaj tko govori pobožne riječi ili uvijek u usta uzima riječ Bog, nego onaj tko je iskren. Gdje sam u opasnosti da budem neiskren?

3. dan: Dj 5,1-11: Pred Božjom zajednicom biti neiskren i htjeti stajati bolje, vrijeđa Duha Svetoga. Duh Sveti ne dopušta da ga se (trajno) izruguje. Što me dodiruje?

4. dan: 1 Sam 3,1-18: Dok ej Samueln urastao u slušanje Gospodina punim strahopoštovanjem, Elli svojim sinovima nije branio njihovo ponašanje koje oskrvnjuje Boga. Koje posljedice ima njihovo ponašanje? U čemu Eli ostaje primjer?

5. dan: Ps 112: Koje ponašanje proizlazi iz života u Božjemu strahu? Kako ej moje vezivanje uz Boga raslo u mome žikvotu? Kako želim da ono raste dalje?

6. dan: Sir 1,1-30: Ljudi žele biti mudri, ali što je prava mudrost? Koje ponašanje unaprjeđuje, koje pak umanjuje strahopoštovanje pred Bogom?

Nekoliko vlastitih misli: _____

Peta jedinica:

3. zapovijed: Spomeni se da svetkuješ Dan Gospodnji

Razmjena: Što bi „držati svetim“ (svetiti) moglo značiti? U čemu se kod mene razlikuje nedjelja od običnoga (radnog) dana?

Dijeliti Bibliju: Nedjelja je više od samo slobodna dana. Nedjelja je „dan saveza“, dan prijateljstva Božjeg s njegovim narodom. U vezi s time razmatramo **Izl 31,12-17**.

Moguća dopunska pitanja:

- Kako se obrazlaže svetenje subote?
- Što bi ovo moglo značiti za nas?
- Kako može nedjelja postati „svetim“ danom?

Donijeti u život: _____

Tekstovi Pisma za produblјivanje

1. dan: Pnz 5,12-15: „Subota“ znači počiniti. I svijet oko nas (životinje, strojevi...) trebaju počiniti. Što može danas služiti mome oslobođenju i počinku?

2. dan: Lk 13,10-17: Subota ne želi zabraniti sve djelatnosti, nego više dati da zasja otkupljenje. Mnogo toga može čovjeka pritisnuti i pogrbiti. Ova „kći Abrahamova“ treba iskusiti svoje dostojanstvo upravo na dan oslobođenja. Što može u meni osnažiti (pojačati) radost što pripadam Božjem narodu? Jesam li kao Abrahamova kći/sin otvoren za ovo oslobođenje? Dopuštam li da mi Bog nanovo daruje ovo dostojanstvo?

3. dan: Neh 8,9-12: Ovaj tekst pokazuje što bi za nas trebala biti nedjelja: Sveti dan radosti u Bogu, dan bez briga s jednim svečanim objedom. Kako bi mogla radost nedjelje u meni rasti?

4. dan: Ps 131: Dopustiti duši da se smiri i utihne zaštićena Bogom. Nedjeljom tražiti mir. Koje misli i riječi unapređuju (pospješuju) ovaj mir?

5. dan: Dj 2,44-47: To što ej ovdje opisano, moguće je označiti kao iskustvo nedjelje. Dan zajedništva i radosti što smo jedni s drugima i s Bogom. Što ovo može kod mene pospješiti?

6. dan: 1 Kor 11,23-26: Od samoga početka nedjeljom (prvoga dana u tjednu (usp. Dj 20,7), Euharistiju se slavilo kao uspomenu novoga saveza s Isusom Kristom i zajednicom. Kako ja živim ovaj savez, ovu povezanost s Gospodinom u svakodnevicu?

Nekoliko vlastitih misli: _____

Šesta jedinica:

4. zapovijed: Poštuj oca i majku

Razmjena: U čemu se sastoji razlika između „poštovati“ i „slušati“? Koja pitanja izaziva ova zapovijed?

Dijeliti Bibliju: Učitelj mudrosti Izraela opisuje konkretno značenje i blagoslov ove zapovijedi. Razmatramo **Sir 3,1-16**.

Moguća dopunska pitanja:

- Kojim ponašanjem poštujemo roditelje?
- Koji blagoslov iskusi tako djeca?
- Što mogu iz toga naučiti?

Donijeti u život: _____

Tekstovi Pisma za produblјivanje

1. dan: Lk 2,41-52: Kako se ovdje pokazuje napetost između slušanja Boga i slušanja roditelja (osoba autoriteta)? Poznajem li ovu napetost? Kako s time postupam?

2. dan: Ef 6,1-9: Kad se osobe autoriteta i svi podvrgnu (pokoravaju) „zajedničkome Gospodinu“, postaje moguć novi zajednički život u jasno danim ulogama. Kako mogu roditelji svoju djecu danas potaknuti „na srđžbu“? Što bi danas sadržavalo odgajati „u stezi i mudrosti Gospodnjoj“?

3. dan: Lk 11,27-28: Isus potvrđuje poštovanje ove žene prema njegovoj Majci. Ipak za sve postoje i značajnije stvari! Kako bih mogao još više Božju riječ „slušati i vršiti“?

4. dan: Mt 15,1-9: Koje poštovanje iskazujem svojim roditeljima? Isus ne tolerira da se briga za roditelje zaobilazi – čak ni

u „dobre svrhe“. Što bi ovo moglo značiti danas?

5. dan: 1 Pt 3,8-9: „*Budite --- puni suosjećanja ..., budite milosrdni*“. Što ovo znači s obzirom na moje roditelje? Jesam li im oprostio gdje su se o mene ogriješili?

6. dan: Iv 19,25-27: Isus se i na križu brine za svoju Majku i svoga učenika da bi oni sada bili tu jedno za drugo. Gdje bih mogao potaknuti na takvu brigu? Tko bi bio potreban takve skrbi?

Nekoliko vlastitih misli: _____

Sedma jedinica:

5. zapovijed: Ne ubij

Razmjena: Što mi pada na pamet kod ove zapovijedi? Kako bi se mogao osjećati čovjek koji postaje ubojica? Koliko njemu znači drugi život?

Dijeliti Bibliju: Tekst Pisma: Razmatramo **Post 4,3-16**.

Moguća dopunska pitanja:

- Gdje leži uzrok (razlog) za ubojstvo?
- Što bi Kain morao moći nadvladati? A ja?
- Koju vrijednost ima ubojica u Božjim očima?
- Kain priznaje svoju krivnju: Što iz toga za njega proizlazi?

Donijeti u život: _____

Tekstovi Pisma za produbljivanje

1. dan: Post 9,1-7: Ljudski život je posvećen jer je stvoren „na sliku Božju“. I ostaje stoga posvećen sve do konca. Gledam li tako na svoj život? I na život drugih?

2. dan: Jer 1,4-8: Što znači da je moj vlastiti i život svih ljudi u majčinu tijelu od Boga oblikovan i posvećen?

3. dan: Am 8,4-10: Tko pretjeranom potrebom za dobiti daje da drugi ljudi gladuju i umiru, počinja neizravno ubojstvo. Bog stoji na strani siromašnih. Što ovo znači danas? Što ovo znači za mene?

4. dan: 1 Iv 3,11-18: Tko mrzi i i djeluje u skladu s ovim osjećajima, „*ubojica je*“. I tko druge ostavlja gladovati, ogrješuje se o zakon života. Kako bih ja mogao ljubiti „*djelom i istinom*“?

5. dan: Mt 5,21-22 i 5,38-45: Gdje „*ubojstvo*“ započinje? Koje novo ponašanje očekuje Isus od nas? Ima li i u mome životu „*ubojstva*“?

6. dan: 1 Sam 24,1-23. Kralj Šaul hoće iz ljubomore ubiti Davida. Sada bi David imao priliku Šaulu brzo pripremiti kraj. Zašto on to ne čini? Što djeluje njegovo ponašanje? Poznajem li ljubomoru? Kako s time postupam?

Nekoliko vlastitih misli: _____

Osma jedinica:

6. zapovijed: Ne krši braka

Razmjena: Što mi pada na pamet kod ove zapovijedi? Što pokreće ljude da prekrše brak? Koji bi deficiti mogli u njihovu životu tu biti?

Dijeliti Bibliju: Pavao si mora u prvim zajednicama postaviti posve praktična pitanja na koja daje sljedeće odgovore: **1 Kor 7,1-17.**

Moguća dopunska pitanja:

- Kako Pavao vidi odnos muškarca i žene?
- Što znači kad on brak i beženstvo gleda kao „*milosni Božji dar*“?
- Kako mogu ljubav i vjernost rasti u mome sadašnjem životu?
- Živim li svoju sadašnju situaciju kao poziv ili sam nemiran u potrazi?

Donijeti u život: _____

Tekstovi Pisma za produbljivanje

1. dan: Ef 5,21-33: Krist ljubi Crkvu i predaje sebe za nju. Brak

hoće biti slika ove Isusove ljubavi i vjernosti. Muž i žena trebaju se u braku ponajprije podvrgnuti Kristu a zatim u njegovu duhu jedno drugo poštovati i ljubiti. Kako trebaju muževi ljubiti svoje žene a kako žene svoje muževe? Gdje otkrivam vremenski uvjetovane predodžbe kod Pavla? Gdje se osjećam oslovljenim i izazvanim još bolje živjeti nešto u svojoj životnoj situaciji?

2. dan: Mt 5,27-31: Nečistoća (bludnost) znači izvanbračno spolno općenje. Bludnost i preljub započinju u vlastitome srcu. U jednoj šokantnoj slici govori Isus da grješno gledanje i djelovanje u početcima moramo prepoznati i prekinuti. Što bi ovo moglo za mene značiti?

3. dan: 2 Sam 11,1-27: Ni veliki su vođe naroda nisu imuni od napasti. Kako bi David mogao spriječiti preljub? Koje daljnje napasti i prekršaji slijede iza preljuba?

4. dan: 1 Sol 4,1-8: I seksualnost hoće da bude milošću Isusa Krista posvećena. „*Bog nas je pozvao ... da budemo sveti*“. Gdje me Njegova riječ pogađa? Koje područje moje seksualnosti treba posvećenje? Ovo mogu staviti preda Nj.

5. dan: 1 Tim 5,3-16: I nakon smrti partnera različite su zadaće jednoga vjernika. Neki su kao bezbračni još jednom otkrili jedan novi poziv u životu. Bi li se ovo moglo odnositi i na moju situaciju? Koji od ovih (vremenski djelomično uvjetovanih) izričaja nisu ni danas izgubili ništa od aktualnosti? Koji izričaj mene oslovljava i potiče?

6. dan: 1 Kor 7,25-40: Mnogi ne žive u braku. Ne svi vlastitom odlukom, kao što je već i sam Isus rekao: „*Doista, ima za ženidbu nesposobnih koji se takvi iz utrobe materine rodiše. Ima nesposobnih, koje ljudi onesposobiše. A ima nesposobnih, koji sami sebe onesposobiše poradi kraljevstva nebeskoga. Tko može shvatiti, neka shvati*“ (Mt 19,12). Kako Pavao gleda na bezbračnost? Može li njegovo gledanje proširiti moje ranije predodžbe? Koji izričaji su mi poticaj i pomoć?

Nekoliko vlastitih misli: _____

Deveta jedinica:

Ne ukradi!

Razmjena: Što mi pada na pamet kod ove zapovijedi? Koji oblici krađe postoje?

Dijeliti Bibliju: Tekst Pisma: Razmatramo **Lk 16,9-13**.

Moguća dopunska pitanja:

- Može li se i u najmanjim stvarima u mene pouzdati?
- Zbog čega je kod Isusa pouzdano postupanje s novcem preduvjet da se nekome povjeri veće bogatstvo?
- Kako možemo steći „prijatelje nepravednim bogatstvom“? Što se pod time misli?

Donijeti u život: _____

Tekstovi Pisma za produblјivanje

1. dan: Lk 8,1-3: U središtu ove zapovijedi ne stoji krađa, nego pitanje kako materijalnim darovima služimo jedni drugima i Božjem kraljevstvu. Žene u ovome tekstu žive ovo uzorno. Što to može značiti za mene? Za što trebam svoje materijalne darove?

2. dan: Lk 11,37-41: Možemo se sporiti oko izvanjskosti i pritom zaboraviti siromahe u svijetu. Ljubim li siromahe? Po čemu se to pokazuje?

3. dan: Pnz 15,12-15: Nakon sedam godina treba onaj koji je sebe iz financijskih razloga morao prodati kao roba, biti ponovno oslobođen. I to s velikodušnim darovima, da bi za njega bio moguć novi i dobar start – kao znak Boga osloboditelja, koji i danas hoće slobodu iz financijskih situacija kao i iz nutarnjih i izvanjskih prisila. Kako bi to izgledalo kod nas? Postoji li za mene ili za nas kao grupu mogućnost učiniti u ovome pravcu jedan korak?

4. dan: Pnz 15,1-11: Budući da je Bog velikodušan, sitničava računica nije u skladu s Božjim načinom i ne treba u srcu zauzimati prostor. Što za mene znači otvoriti ruku i srce potrebnima?

5. dan: Lk 19,1-10: Tko nekoga prevari, ili tko sebi prisvoji tuđe dobro, dužan je vratiti ga ili ukoliko to više nije moguće, vratiti

protuvrijednost. Zakej, dirnut Božjom ljubavlju, osjeća ovo posve spontano i djeluje prevelikodušno. Što mogu od njega naučiti?

6. dan: 1 Kr 21,1-29: Kralj Ahab zlouporabljuje svoju vlast i ubojstvom krade Nabotov vinograd. Zlo proizvodi zlo. Ali Bog stoji na strani siromašnih i na strani pravednosti, još i danas! Što ovo znači s obzirom na globalizaciju i nepravedne gospodarske odnose? Gdje i kako mogu posvjedočiti da Bog stoji na strani siromašnih?

Nekoliko vlastitih misli: _____

Deseta jedinica:

Ne reci lažna svjedočanstva na bližnjega svoga

Razmjena: Što mi kod ove zapovijedi pada na pamet? Je li uvijek ispravno govoriti istinu? Smiju li se ružne stvari prenositi dalje, čak i kad su istinite?

Dijeliti Bibliju: Tekst Pisma: Razmatramo **Dan 13,1-64.**

Moguća dopunska pitanja:

- Što može izdjelovati jedan lažan izričaj?
- Kako je Bog vodio Danijela da raskrinka nepravdu?
- Koje posljedice je ovo imalo?
- U pogledu na Boga bili su Danijel i Suzana hrabri, jaki i jasni. Koje učinke je ovo imalo? Što mi možemo iz toga naučiti?

Donijeti u život: _____

Tekstovi Pisma za produbljanje

1. dan: Ef 5,22-29: Kao novi ljudi pozvani smo živjeti u svetosti, na Božju sliku. To ima posljedice za naše govorenje. Naše riječi trebaju izgrađivati (saziđivati) i jačati. Je li ovo slučaj i kod mene?

2. dan: Mt 12,22-37: Farizeji kleveću Isusovo djelovanje šireći krive glasine (usp. r. 24). Tako griješe protiv Duha Svetoga. Zatvaraju se Isusovu spasonosnom djelovanju i zagrađuju drugima pristup k njemu. Budući da riječi mogu imati odlučujuće djelovanje, Isus

opominje da o našim riječima moramo položiti račun. Gdje se slično događa danas? Kako bih ja mogao pridonijeti da ljudi danas pronađu jedan novi pristup k Isusu?

3. dan: 2 Kor 12,19-21: Cilj govorenja treba biti „pred Božjim licem“ „*izgrađivanje zajednice*“. Ipak u zajednici može biti i klevete i ružna ogovaranja. Kod nas također? Što činim protiv toga? Jesam li zbog toga samo tužan ili se također i zalažem protiv toga?

4. dan: Mt 5,33-37: Traži se povjerenje u našu osobnu iskrenost. Je li moje Da stvarno Da ili katkada više Ne?

5. dan: Jak 1,19-27: U istinoljubiv život pred Božjim licem spada slušanje ali i suzdržanost u govorenju. Ovo omogućuje da ono što je izrečeno pokrene srce i pridonese boljoj prosudbi: Čemu služe moje riječi? Obuzdam li svoj jezik?

6. dan: Ps 15,1-5: Tko hoće kao Božji gost stupiti u Božje svetište i imati zajedništvo s njim, mora ispuniti neke uvjete. Poznajem li ove uvjete? Koji od njih se odnose na mene? Kako ih mogu ispuniti? Nekoliko vlastitih misli: _____

Jedanaesta jedinica:

Ne poželi partnera bližnjega svoga

Razmjena: Što mi kod ove zapovijedi dolazi na pamet? Što znači „požudno željeti (poželjeti)“? U kojim situacijama čovjek započinje požudno željeti?

Dijeliti Bibliju: Tekst Pisma: Razmatramo **1 Kor 6,15-20**.

Moguća dopunska pitanja:

- Što znači da sam ja – i moje tijelo otkupljeni „*skupom cijenom*“?
- Što se može podrazumijevati (misliti) pod grijehom „protiv vlastitoga tijela“?
- „Jedan Duh“, s Isusom – biti jedno s njegovim Duhom – kako se to može ostvariti u seksualnoj ljubavi?
- Kako proslavljamo Boga u svome tijelu?

Donijeti u život: _____

Tekstovi Pisma za produblјivanje

1. dan: Rim 12,1-2: Trebamo dopustiti da sva područja našega života budu prožeta i preobražena Božjim milosrđem. „*Ne suobličujte se svijetu*“: Na kojim sam područјima, da bih vršio volju Božju, pozvan djelovati drukčije?

2. dan: Kol 3,5-10: Po Isusu Kristu u naš je život došla jedna nova stvarnost. Prema ovoj novoj stvarnosti trebamo upravljati svoje misli. A za to je potrebno jasno odreknuce od „*zlih požuda*“, koje hoće nama ovladati. Gdje sam pozvan djelovati još odlučnije?

3. dan: Gal 5,13-26: Ako se damo „*voditi Duhom*“ mi slijedimo poziv u slobodu. Tada će ovaj sve više i više naše iskrivljeno razmišljanje i djelovanje objavljivati (očitovati) i dati novomu rasti. Mogu li ustanoviti jednu promjenu u mome životu? Gdje (još uvijek) stojim u borbi sa *strastima i požudama*“?

4. dan: Jak 1,12-15: Ako smo zaokupljeni jednom požudom, ona osnažuje. Ako ona nama zagospodari i mi „*njome zatrudnimo*“, djelo (čin) nije daleko. Gdje sam to već doživio? Što mogu učiniti protiv toga?

5. dan: Post 19,1-36: Katkada se mora neko mjesto ili nekoga čovjeka napustiti da zlo ne bi prodrlo u vlastito srce. Bih li se i ja morao od nečega ili nekoga rasti – da sebe zaštitim?

6. dan: Mt 6,22-23: Ako zatvorim svoje oči, osjetim tamu; ako ih otvorim, ususret mi dolazi svjetlo. Ako je oko srca čisto, čitav život je ispunjen Božjim svjetlom. Želim li imati čisto srce? Kako razmišlja, osjeća, govori i djeluje čovjek čista srca? Kojim slikama, mislima... hranim svoje nutarnje oko?

Nekoliko vlastitih misli: _____

Dvanaesta jedinica:

Ne poželi ono što pripada tvomu bližnjemu

Razmjena: Što mi kod ove zapovijedi pada na um? Što bih ja rado imao što imaju drugi?

Dijeliti Bibliju: Tekst Pisma: Razmatramo **Lk 12,13-21**.

Moguća dopunska pitanja:

- U čemu se sastoji pravi (istinski) smisao života?
- U čemu se sastoji krivi stav ovoga čovjeka?
- Oko čega kruže moje misli i brige?
- Kako se možemo bogatiti pred Bogom?

Donijeti u život: _____

Tekstovi Pisma za produblјivanje

1. dan: 1 Kor 12,4-11: Svaki je čovjek od Boga obdaren darovima i talentima. Vjernici za to primaju i darove Duha. Koje darove imam? Jesam li za njih zahvalan? Ulažem li ih veselo u svojoj svakodnevici ili sam zavidan drugima?

2. dan: 2 Kor 9,6-14: Veseo i velikodušan darivatelj se pouzdaje u Boga i iskazuje njegovu još veću velikodušnost. U davanju se pokazuje Božja milost. Darivam li (vrijeme, ljubav, novac i drugo) škrto ili velikodušno?

3. dan: Pnz 14,22-29: Davanje desetine treba postati svečanost radosti i zahvalnosti Bogu. Dijeljenje s levitima, siročadi i udovicama, to znači sa siromasima, treba dati mogućnost Bogu da te neprestano u radu blagoslivlja.

4. dan: 1 Tim 6,6-10: Tko uvijek hoće više, zadaje samomu sebi mnoge muke. U takvim mukama vjera ne želi pomagati. Kada trebam biti zadovoljan? I jesam li to i stvarno?

5. dan: Iv 6,32-35: Sam Isus hoće utoliti našu duboku glad i utažiti našu životnu žeđ. Tko je tako iznutra ispunjen, treba manje materijalnih dobara za svoju sreću. Kako me Isus može još više ispuniti? Molim li ga za to?

6. dan: Ps 16,1-11: Tko pred očima ima Gospodina, nalazi put do zahvalnosti. On vidi što mu je sve darovano. Otkriva dobar udio koji mu dariva Bog. Mogu svoj život promatrati s potpunom zahvalnošću? Može biti korisno u ovome svijetu proći i čitav svoj život i tako s Njime provesti neko vrijeme zahvalnosti.

Nekoliko vlastitih misli: _____

Literatura

Belgijski biskupi: Naša vjera (Belgische Bischöfe, Unser Glaube), Verlag Herder 1988. 4. izdanje 1992.

Alfons Deissler, Ja sam tvoj Bog koji te oslobodio (Ich bin dein Gott, der dich befreit hat), Verlag Herder 1975.

Anselm Grün, Deset zapovijedi (Die zehn Gebote), Vier-Türme-Verlag, 2. Izdanje 2006.

Joseph Ratzinger, Benedikt XVI: Isus iz Nazareta (Jesus von Nazareth), Verlag Herder, 2007.

Günther Weber, Deset zapovijedi. Što nam one imaju danas za reći (Die zehn Gebote. Was haben sie uns heute zu sagen), Verlag Herder 1982.

KKC